

A. A. Mureșianu :	Presă românească înainte și după 1848
N. Orghidan :	Observațiuni morfologice în regiunea Brașovului
I. Mușlea :	Brașovul în poezia populară
Ax. B. :	Scrisori vechi
Ax. B. :	Insemnări răslețe
Dr. I. Ol. Ștefanovici :	Viața și scrisul lui Geoffrey Chaucer
Caius Bardoși :	Criza

PARTEA LITERARĂ

D. Olariu :	Holomb
C. Munteanu :	De suflet nou
Al. Petőfi :	Prețipiș gârliciu...
I. Arany :	Despre Patrie
S. Tamba :	Din stânga și din dreapta
Ax. Banciu :	Răsfoind ziarele și revistele noastre
I. Gherghel, A. B. și I. C. }	Dări de seamă
B. și P. }	Bibliografie

ȚARA BĂRSEI

APARE LA DOUĂ LUNI ODATĂ

SUB CONDUCEREA PROFESORULUI A. BANCIU

REDAȚIA
și
ADMINISTRAȚIA } B-dul Regele Ferdinand No. 14, Braşov

ABONAMENTUL

PENTRU UN AN LEI 260

NUMĂRUL LEI 50

Pentru străinătate acelaș preț, plus taxe de expediție (Lei 140)

INFORMAȚIUNI

Pentru autori

Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază.

Autorii, ale căror articole urmează să se publice, vor fi încunoștințați despre aceasta.

Extrase din articolele publicate în revistă se pot face plătindu-se tipografilor numai costul hârtiei și trasului.

O coală 16 p. formatul revistei.

50 ex. Lei 320, 100 ex. Lei 550, 200 ex. Lei 870

8 pag.

50 ex. Lei 230, 100 ex. Lei 320, 200 ex. Lei 550

Pentru cetitori și abonați

Cei cari au primit revista și au reținut-o, sunt rugați să ne achite abonamentul.

* * *

În loc să apărem lunar în 3 coale de tipar, apărem la câte două luni în 6 coale. Am făcut-o aceasta pentru a putea publica și articole mai lungi, cari, fărâmițate în 2-3 numere de revistă, pierd adeseori atât de mult. Cetitorii nu vor fi scurtați deci cu nimic.

Lucrările și revistele primite la redacție vor fi amintite la „Bibliografia“ acestei reviste.

Reproducerea, fără indicarea izvorului, este oprită.

ȚARA BĂRSEI

APARE LA DOUĂ LUNI ODATĂ

Redacția și administrația: BRAȘOV, B-DUL REGELE FERDINAND No. 14

Anul III.

Martie-Aprilie 1931

No. 2.

Presa românească înainte și după 1848

de Aurel A. Mureșianu

Cei-ce s'au ocupat cu evoluția renașterii naționale, politice, economice și spirituale a poporului românesc din veacul trecut, au trebuit să constate, că această evoluție spre progres n'a urmat o linie dreaptă și uniformă, ci o linie curbă, ascendentă și descendentă, provocată de influențele politice externe, mai mult sau mai puțin prielnice sau neprielnice pentru ea. Puțini își vor fi dat însă seama, că împrejurările politice externe au avut cea mai mare înrâurire nu numai asupra dezvoltării vieții publice a poporului nostru ci și asupra dezvoltării literaturii sale și mai ales a literaturii sale periodice.

Abia ajunsă prin anii 1838—1840, după un deceniu de sforțări eroice, la un oarecare avânt, presa românească a Principatelor fu iarăși înăbușită de absolutismul atotstăpânitor al autocraticei monarhii țariste, care-și întinse aripile sale „protectoare“ și asupra acestor țări.

Întemeiată în aceeași epocă de redeştere națională, cu „prea înalta voce“ a Curții din Viena, *Gazeta de Transilvania*, avu ceva mai mult noroc. Știind să profite de suflul liberal ce se strecură în epoca care a urmat marelui complot politic al „Sfintei Alianțe“ dela 1815 și prin foarfecele cenzorilor lui Metternich, prima gazetă politică a Românilor dintre Tisa și Carpați, întemeiată la anul 1838, a izbutit să se menție în progres continuu până la 1848.

Fie dintr'un sentiment de rivalitate față de imperiul Țarilor, cari începură să dicteze chiar și Constantinopolei; fie din veche

ură față de Turcia, cenzura austriacă din Ardeal, care căpătase acum și un colorit unguesc — și Ungurii erau vrăjmașii panslavismului — a fost mai îngăduitoare față de campania pe care patrioții cei adevărați ai Moldovei și Țării Românești o întreprinseră în chiar această gazetă românească a Ardealului împotriva despotismului rusesc.

Acestor împrejurări se datorește și faptul importanței ce și-o câștigase Gazeta Transilvaniei d'inainte de 1848 în viața politică și opinia publică a Principatelor. Este destul să amintim că *până la 1848 Gazeta de Transilvania a avut mult mai mulți cititori în Muntenia și în Moldova de cât între Românii din Ardeal și Ungaria.*¹⁾

Importanța Gazetei de Transilvania pentru Românii din Principate în epoca protectoratului rusesc și a umilinței d'inainte de 1848, reiese și din următoarele cuvinte ale tânărului și zelosului patriot și publicist moldovean de atunci Mihail Kogălniceanu. Văzând starea jalnică a presei și literaturii românești de pretutindeni, provocată de vehementa reacțiune absolutistică din Europa după alianța și victoria austro-rusă dela 1849, Kogălniceanu scria la 1855:

„Până la anul 1849, Gazeta de Transilvania au fost apărătorii cel mai înfocat al principatelor, stimulatorul neobosit al naționalității lor, protivnicul neîmpăcat al îniriurilor din-afară și a abuzurilor din lăuntru care le împiedeca propășirea. La gazeta de Transilvania alerga toți publiciștii români, *carii în patria lor nu putea găsi organ pentru a-și publica ideile.* Gazeta de Transilvania era pentru principate presa liberă, organul opiniei publice. Gazeta lui Barițiu au făcut mult bine, au oprit mult rău, și în tot chipul au exerciat o mare îniriure în Iași și în București, atât asupra guvernelor cât și asupra poporului.“²⁾

Kogălniceanu, care nu-și dădea încă bine seama de situația politică nesuferită creată mai ales intelectualilor români din Ardeal și Ungaria, după reintroducerea în imperiu a sistemului de guvernare absolutistic, nu-și putea încă bine explica nici cauzele care făcură ca Gazeta Transilvaniei, reapărută în 1850 cu multă greu-

---

¹⁾ După însăși mărturia lui Gh. Barițiu, primul ei „redactor“, Gazeta de Transilvania a avut înainte de 1848 în medie 500 de abonați, *dintre cari 300 în Principate și numai 200 în Ardeal.*

²⁾ *România Literară*, Foaie periodică sub direcția D-lui V. Alecsandri, Tipografia Francezo-Română, Iași, 1855, nr. 15.

tate ca „ziar oficios de limba românească“ al guvernului ardelean, sub redacția vechiului ei colaborator Iacob Mureșianu, să nu se mai poată menține, întru toate, la nivelul și importanța ei de d'înainte de 1849.

Atribuind în articolul său intitulat „Jurnalismul românesc“, apărut tot în România Literară din 1855, „decadența“ Gazetei Transilvaniei unor factori interni din viața Românilor ardeleni, Kogălniceanu se găsea deci în vădită eroare. Cauzele pentru care Gazeta Transilvaniei nu mai putu fi și după 1849 pentru Români din Principate ceea ce fusese până atunci, *cu toate-că primul ei redactor Gheorghe Barițiu își continuă și mai departe activitatea la acest jurnal ca colaborator intern,*¹⁾ au fost cu totul de altă natură. Ele au fost expuse foarte bine în excelenta biografie a lui Barițiu, apărută în 1892 la Sibiu cu ocaziunea sărbătoririi sale la împlinirea vârstei de 80 de ani. Iată-le :

„Sub domnia absolutismului până în 1860 foile române din Brașov numai cât au vegetat ca sub oricare absolutism. Se întrodusesese așa numitul avertisment. După a treia dojană ziarul era sugrumat pe cât timp plăcea ministrului sau prefectului“.

„În fine după emanarea diplomei din 20 Octombrie 1860 și mai ales după patenta din Februarie 1861 câștigă și presa un câmp mai larg de libertate și numărul abonaților Gazetei crescuse dela 400 la 1000—1200... *Atât de mult depinde viața presei periodice dela sistemele guvernamentale și mai ales dela ura și toleranța ministrului și a prefectilor.*”²⁾

Cum putea deci Gazeta Transilvaniei să continue a fi în aceeași măsură ca înainte de 1848 „protivnicul neîmpăcat“ al ab-

---

¹⁾ Afirmațiunea unor istorici literari, că „*Barițiu după 1848 s'a retras din literatură*“ este lipsită de orice fond de adevăr. Barițiu a dezvoltat, ca aproape toți protagoniștii renașterii noastre naționale, o activitate publicistică enciclopedică. Pe lângă preocupările sale politice și istorice el dădea o atenție deosebită și preocupărilor filologice și literare, de care se interesa în perioada dela 1838—1849 în Gazetă și Foaie mai ales colaboratorul său principal Andrei Mureșianu. Toate ramurile activității spirituale erau îmbrățișate de publiciștii noștri de atunci. Barițiu o spunea doar lămurit, că „avem trebuință să ne lățim o samă mare de *idei generale*“ (vezi Foaia p. Minte din 1844, pag. 284).

²⁾ *George Barițiu. Foi comemorative la serbarea 12/24 Maiu 1892*, de Dr. C. Diaconovici. Sibiu 1892, p. 34.

solutismului din afară și „apărătoarea naționalității“ Principatelor; cum putea ca să mai acorde aceeași ospitalitate largă condeielor, care să tune și să fulgere împotriva năvalnicei împărății dela Nord, când ea însăși stătea sub supravegherea polițienească a cenzorilor absolutistici?

Și totuși Gazeta Transilvaniei, a cărei număr de abonați în Ardeal crescuseră după 1849 în mod considerabil — în timp ce scăzuseră, firește, numărul celor din Principate — nu ajunsese în starea de plâns, la care fu redusă mai ales în timpul ocupației rusești din anii 1853—54, vechea foaie a marelui regenerator al românismului Moldovei, Gheorghe Asachi. Asupra cauzelor decadenței Gazetei de Moldova, urmașa harnicei Albine Românești de odinioară, Kogălniceanu era mult mai bine informat, căci iată ce scria el în articolul „Jurnalismul românesc“ :

„Nenorocitul rol la care Gazeta de Moldavia, *odinioară agent puternic de naționalitate*, fu osândită în timpul ocupației Rusienești din 1853—54, nu-l vom spune. Am văzut pre redactorul plângând seara despre injuriile ce dimineața trebuia se publice asupra puterilor și bărbaților celor mai mari a Europei, carii luaseră în mână apărarea driturilor principatelor; am văzut profanându-se credințele, simpatiile, interesele și chiar naționalitatea românilor! și aceasta de bărbați carii odinioară se fălia de a fi români și de a predica *Românismul*“.¹⁾

Absolutismul rusesc era în tot cazul cu mult mai aspru de cât absolutismul austriac, prin care se mai strecura din când în când câte o rază de libertate, drept „recunoștiință“ a serviciilor aduse monarhiei austriace în 1848—49 de către Românii ardeleni, cari au luptat alături de Austria împotriva Ungurilor rebeli. De aceea

---

¹⁾ *România Literară*, nr. 4 din 1855. — Cât de desavantajoasă fusese cenzura imperială rusească și înainte de 1848, în vremea când Albina Românească fusese încă singurul organ de publicitate al Moldovei și cea mai însemnată manifestație literară a ei, ne-o spune — nu fără puțină exagerare — regretatul Radu Rosetti : „Albina Românească, scrie Rosetti, rămâne sigura foaie politică înființată în Moldova în tot timpul domniei lui Mihai Sturdza. În partea întâi a acestui studiu s'a văzut că și ea nu putea să fie decât o anostă fițuică oficioasă, *strinsă de Kisselev, cum am văzut într'o adevărată cușcă de fier*“. — Vezi R. Rosetti, *Cenzura în Moldova 1834—1849*, în *Analele Academiei Române*, Ser. II, XXIX, Memoriile secțiunii istorice p. 361.

Gazeta Transilvaniei a putut păstra și în timpul duratei regimului sever de presă o ținută demnă națională și a putut da directive sănătoase propășirii economice și culturale a poporului românesc.

Despre „rigoarea regimului civil și militar“ din Ardeal din timpul absolutismului, găsim amănunte interesante și în istoricul Gazetei Transilvaniei, publicat în numărul ei jubilar din 1908:

„Gazeta era constrânsă a publica toate măsurile guvernului condiționate de starea de asediu, și ea nu putea da pe față în coloanele ei asuprirea și prigonirea ce o îndura ea însăși dela organele însărcinate cu supravegherea presei. Redactorul Iacob Mureșianu trăia în continuă hărțuială cu poliția. Timp de patru ani întregi dânsul fu constâns să traducă, pentru funcționarii străini, cari nu cumpșteau limba română, toate articolele din Gazetă în limba germană și să le prezenteze poliței înainte de a se publica“.

În situația creată în urma evenimentelor dela 1848—49 și după marile desiluzii suferite de cătră Românii ardeleni, în zadar aștepta deci Mihail Kogălniceanu dela Gazeta Transilvaniei elanul și avântul tineresc din epoca ei de speranțe de d'înainte de 1848, pe care nu-l mai putea regăsi nici în Moldova și cu atât mai puțin în Țara Românească. Căci iată cum regreta el însuși avântul tineresc din presa și literatura românească din anii 40 ai veacului trecut:

„Atunci era epoha, scrie Kogălniceanu, când roiri de tineri, plini de entuziasm crezând în viitorul patriei lor și al lor, uniți toți cu curajul juneței ce nu se îndoeste nimic și pentru care stavilă nu este, se apucaseră de lucru. Astăzi *greutățile împrejurărilor politice, care au trecut peste țerile noastre*, materialismul vârstei coapte, visurile ambiției neîndeplinite sau orgoliul pozițiilor câștigate, ne-au despărțit, au pus între noi diversități de interese și de idei...“*)

Urmările fatale ale încătușării de cătră stăpânirile streine a organelor principale de opinie publică ale unui popor asupra însăși a stării sufletești și a literaturii acestuia, le constată Kogălniceanu și într'altă parte a articolului amintit: „O asemenea stare de lucruri, scrie el, care era *negația orice (sic) dezvoltări*, nu putea să exerceze decât o tristă înniurire asupra presei în general, și a presei periodice în deosebi. *Toată mișcarea intelectuală fu suspendată în*

---

*) România Litetară, loc. citat.

Valahia. Dela 1849 până la 10 Septembrie 1854*) cu greu am putea cita o singură producție literară de oareș-care valoare, toată activitatea mărginindu-se în simple traduceri...“

Nu trebuie deci să ne surprindă de loc următoarele rânduri pe cari Gheorghe Barițiu le scria la 13 Decembrie st. n. 1855 lui Iacob Mureșianu despre starea mizerabilă de atunci a literaturii periodice românești din Principate:

„Să lăsăm jurnalele politice, scrie Barițiu, să trecem la ale noastre românești politice și nepolitice, din care îmi trimiseși și de astădată câțiva numeri: „Patria“, „Zimbrul“, „România Literară“ și din „Steaua Dunării“, opt numeri. Sărmane jurnale românești, ce bucuoroase promit ele în programele lor de naștere câte și mai câte lucruri folositoare, fericitoare, mântuitoare, eară când este la frângerea pâinei, mititelele ce puțin pot împlini! Se poate ca la unul sau alt jurnal va fi purtând vină și comoditatea colaboratorilor, partea mare însă a sterpiciunii lor se trage din împrejurări, între care la locul întâi vin, după a mea părere, *năcazurile presei*...“**)

Cu totul altfel se exprimase Gheorghe Barițiu despre presa și literatura Țării Românești din anii 1838—1840. În Foaia pentru Minte, Inimă și Literatură, suplimentul literar al Gazetei, nr. 36 din 1844, redactorul Barițiu scria între altele:

„Anii 1838-40 fuseră bogați de jurnale pentru români. În răstimpul acesta văzurăm *România*, gazetă politică ce eșise de 6 ori pe săptămână, *Curierul de ambe sexele*, jurnal literar de două ori pe lună, *Pământeanul*, mai mult literar; toate trei în București. *Mozaicul* la Craiova, *Mercurul* la Brăila, bunul *Vestitoriu bisericesc* la Buzeu, în Moldavia la Iași *Alăuta Românească*, *Icoana Lumei*, *Foaia Sătească*, iar la 1840 *Dacia literală*, acea ferbinte îmbrățișătoare de tot ce este românesc și — tot pe acele vremi aici la Brașov după *Foaia Duminecii* dela 1837, de șapte ani încoace aceste două foi pe care le vedem în ființă. *Atâtea produse jurna-*

---

*) Sfârșitul ocupațiunii rusești și începutul ocupației austriace provizorii a Principatelor.

***) Scrisoarea a fost publicată în Gazeta Transilvaniei, nr. 89 din 1855. Barițiu primi la 1853 postul de director al fabricii de hârtie din Zărnești, înființată de Românii brașoveni. El rămase și mai departe colaborator extern *salariat* al Gazetei.

listico-literare, insofite și de ivirea unui frumos număr de cărți, ce e drept mai multe traduse decât originale, Doamne, ce nădejdi mai deștepta în pieptul românilor“.

Fatala opresiune rusească dela 1840 împinse însă literatura Țării Românești iarăși spre povârniș. Căci iată cum continuă Barițiu: „Dar vai! iluzia noastră fu prea scurtă și cu atât mai întristătoare. Cele mai multe din foile ce se iviră dela 1838 încoace apuseră unele la anul altele mai târzior...“¹⁾

Nu sunt vremile sub om, ci bietul om sub vreme! A urmat războiul civil din 1848-49 și sub loviturile crâncenei reacții care a urmat Gazeta Transilvaniei era cât p'aci să dispară și ea în noianul vecinicii, dacă un alt dascăl entuziast nu s'ar fi repezit, cu rizicul vieții și al avutului său, pe meterezele ei, ca să-i salveze steagul din mâinile vrăjmașilor. „Cât rău nu rezulta pentru națiune — scria la 1855 din Iași căminarul E. I. Armatu — deacă atunci în ora cea fatală a agonizării Gazetei D-l Iacob Murășianu nu se supunea la sarcina cea grea de redactor răspunzător, și nu o primia pe aceasta din mâna antecesorului său earăși ca pe o datorie sacră pentru el față cu națiunea și cu bărbații ei, lepădându-se de toată odihna și repausul cerut la cruțarea sănătății și *supuindu-se unor greutăți de care alte jurnale române nici nu visează?*“²⁾

Nu mai încape nici o îndoială că stările politice turburi de de după 1849 au produs o confuzie mare între Români și au sfărâmat armonia care domnise, mai mult sau mai puțin, între conducătorii lor sufletești până la 1848. Măreața solidaritate dintre cărturarii tuturor provinciilor românești și frumoasele năzuințe de unificare a graiului scris, deteră de nouă și mari piedeci. Exagerările latinisților ardeleni, cari deveniră și mai pronunțate după introducerea „literilor străbune“ în alfabetul românesc — până la 1849 Gazeta fusese tipărită întreagă cu slove — și de a căror repercusiuni inevitabile se resimți și Gazeta din Brașov, iritară într'o măsură mare pe literații moldoveni. De aici se explică felul necruțător, în care Kogălniceanu trată, în articolul său despre jurnalism, nu numai presa din Principate, dar și pe cea de dincoace de Carpați.

¹⁾ *Foaia pentru Minte, Inimă și Literatură*, nr. 36 din 1844.

²⁾ *Foaia p. Minte, etc.*, nr. 26 din 1855.

Partizanii Gazetei Transilvaniei din Moldova, încă destul de număroși și între carii unii cunoșteau mult mai bine marile greutăți cu cari trebuia să lupte ziarul din Ardeal, nu pregetară a sosi în apărarea ei și a redactorului ei. *Un grup de tineri patrioți trimiseră lui Iacob Mureșianu în numele junimii Moldovei chiar și o adresă de adeziune.*¹⁾

În numele mai multor boieri, abonați ai Gazetei Transilvaniei, trimise un foarte judicios răspuns lui Kogălniceanu, căminarul E. I. Armatu. În acest răspuns, în care se apreciază după cuviință meritele, mai ales pe teren pedagogic și cultural, ale redactorului Gazetei și naționalismul său înflăcărat, care a pricinuit cenzurei rusești din Moldova atâta bătae de cap, — la 1854 „se pusese un preț de 50 de galbeni pe capul aceluia, la care s'ar mai găsi Gazeta Transilvaniei“ — cetim între altele:

„D-le Mihalache! D-ta dupe o pauză nu prea lungă ai eșit iarăși pe orizontul literaturii cu acel nefericit articol „Jurnalismul românesc“, în care fără de a-ți aduce aminte că virtutea trebuie să o prețuești, trebuie să-ți fie sacră! te apuci cu atâta ușurătate a combate pe toate jurnalele și pe toate scrierile periodice, câte au existat vreodată și pe cele care încă mai există. Zic că acel articol e nefericit pentru capacitatea D-tale, pentrucă ai vorbit între altele și despre unele jurnale, despre care nu ai avut nici-o idee, și cine te-a informat a făcut-o numai spre deșădărea D-tale... Și nici poci zice altceva; căci de așa presupune, că ai știut și ai vorbit din adins neadevărul, ai zice că în adevăr îți atac caracterul moral și cultura sufletului, de care nu crez că ai avea plăcere de a te desbrăca singur; ai zice că voiesc a da materie de critică urmașilor D-tale, carii poate fi că or purta pana dintr'un punct de cultură mai înalt, și căroro nu le va părea bine de un astfel de proav (strămoș), care n'a știut prețui virtutea acelor bărbați, carii au asudat pe câmpul literaturii, spre a-le pregăti un viitor mai fericit. *Trebuie dar pentru onoarea D-tale să zic că ai fost rău informat...*“

„Zici că Gazeta Transilvaniei nu să ocupă cu drepturile Principatelor de când se redige de Dl. I. Mureșianu și din această cauză se află în mare decadență. Da eu te întreb D-le despre Ro-

---

¹⁾ *Foaia* etc. din 1855, pag. 142.

mânia Literară, care este mai bun, mai național jurnal în ochii D-tale pentru-că ești colaboratoruț lui, spune-mi cât se ocupă acest jurnal cu drepturile confrăților săi de peste Carpați? Vei zice că nu o face aceasta decât pentru-că unii colaboratori ai ei nutresc o înveninată ură asupra lor, din cauză că aceștia nu vor a se desbrăca de limba, pe care o au apărat „mai mult decât viața“... De aici cea vomare a frățescului venin, ornat cu toate trivialitățile numai din cauză că de ce n'au auzit și ei de undeva de *catadicsire*, *doclad* și alte cuvinte de pe la drumeți, pe care să le primească în locul celor străbune spre a-și peteci limba...“

„Eu am petrecut, continuă Armatu, la zi 1 Mai cu 12 amici, toți boieri și parte proprietari, carii fac o parte din integritatea publicului Moldovan, și crede că s'au exprimat cu mare indignăciune asupra acelu răs-puns al D-tale.“¹⁾

Despre „cearta limbistică“ ivită atunci între Moldoveni și Ardeleni, în care trebuie să căutăm și originea atitudinii de atunci a lui Kogălniceanu față de Gazeta Transilvaniei găsim interesante amănunte și în scrisoarea marelui patriot și ziarist bucovinean Alexandru Hurmuzachi, adresată în 18:6 Iunie 1855 lui Iacob Mureșianu, în care cetim:

„Multe ași avea ați scrie de aici, prea multe, întâi însă îmi lipsește sănătatea și timpul, și-apoi *nici știu până unde poți și voiești a te 'ntinde, fiindcă auzisem că ai deosebite cauze de a nu face de a nu zice tot ce ai dori...*“

„Oare mai am nevoie să-ți spun cât de mult ne-au indignat atacurile lui Kogălniceanu, față de un om ca D-ta. Atât cu cât și fratele meu Constantin l'am muștrat despre aceasta. Eu sânt bine cu el și vezi, că chiar în cei întâi numeri ai României Literare m'au atacat și pe mine, unde, vorbind de „Bucovina“, au zis că ea era redigiată de emigranții moldoveni. Puțin îmi pasă însă, că (ci) eu mă uit la cauză și nu la persoană. Acum nu l'am văzut la Iași, căci era dus la București. Am vorbit cu toți „prorocii Iașilor“ și am vorbit și m'am certat și cred că se vor mai îmblânzi. Mi-au spus însă și Kogălniceanu și A. Russu că D-l Bariț le-ar fi scris o epistolă prin care le dă dreptate în cearta limbistică, ce ei au început-o. Nu pot înțelege aceasta că (ci) scri-

---

¹⁾ Foaia, nr. 26 din 1855.

soarea nu am citit-o, știu numai, că toți și de 10 ori mi-au vorbit de ea, apărându-se cu ea. Russul mi-au și spus curat că, ca să mai alineze pe „Ardeleni“ și să tragă pe Dl Bariț de partea lor, vorbește de „Vulturul Ardealului“. Vezi ce oameni! Fratele Bariț însă e de-ai noștri și știu că așa va rămâne, și va râde de măgulirile ce-i fac, ca să ni poată despărți. „Ardelenii“, cum zice Boerescu, sunt mai greuoii, asta o știu și eu, adecă că sunt mai solizi și în caracter și în știință și în toate“...¹⁾

Ceeace îi zăpăcise mai mult pe corifeii literaturii Moldovei și îi făcuse să cadă în exagerările cunoscute a fost mai cu seamă *ortografia etimologică*, introdusă în Ardeal deodată cu adoptarea alfabetului latinesc, în epoca absolutismului. Numai așa ne putem explica cum a putut Alecu Russu să scrie despre o operă atât de valoroasă și ca limbă și ca conținut, precum a fost „Istoria Românilor din Dacia superioară“ a lui Alexandru Papiu Ilarianu, carte care ar trebui să stea pe masa fiecărui școlar, că „nu poate sluji de învățătură Românilor“.²⁾

Chiar și d-l N. Iorga recunoaște că atacurile lui Alecu Russo împotriva sistemelor de limbă ale Ardelenilor au fost exagerate și că Mihail Kogălniceanu a fost „*violent și nedrept față de Murășanu*“.³⁾

Date fiind împrejurările mult mai vitrege ale ziaristiceii românești din Ardeal din epoca absolutismului și situația materială incoparabil mai bună a publiciștilor moldoveni, Gazeta Transilvaniei putea să facă, în răspunsul ei dat criticei lui Kogălniceanu, următoarele reproșuri Moldovenilor: „Nu negăm — scria Gazeta — cumcă nu s'ar fi putut face și mai mult pentru apărarea drepturilor și intereselor Principatelor. *De ce nu ești sau n'ați eșit în frunte D-voastră undeva cu un asemenea jurnal românesc, d, e. într'o capitală a Europei și să fi îndreptat de acolo opiniunea ei... Au n'aveți, n'ați avut mijloace materiale?!*“⁴⁾

¹⁾ Intreaga scrisoare a lui Al. Hurmuzachi a apărut în revista România Viitoare din Ploești. nr. 3 din 1921.

²⁾ România Literară nr. 8 din 1855.

³⁾ N. Iorga, *Mihail Kogălniceanu, scriitorul, omul politic și Românul*, București, 1920, pag. 90.

⁴⁾ Gazeta Transilvaniei, nr. 21 din 1855. — Se pare că aceste drepte reproșuri au avut totuși un efect, căci vedem pe Kogălniceanu câțiva ani mai târziu publicând o ediție franceză a ziarului său „Steaua Dunării“ — la Bruxelles.

Intr'adevăr era chiar ridicol ceea ce se pretindea dela conducătorii Românilor ardeleni, oameni cu o situație materială mult mai rea și cari trebuiau să susțină o luptă pe mai multe fronturi. Marele Român C. A. Rosetti nu afirma decât adevărul, scriind la sfârșitul anului 1855 următoarele:

„Românii de dincolo de Carpați sunt legați de noi prin sânge și prin tot felul de interese. Când însă nu le dăm nici un fel de ajutor nici moral nici material; când nemernicia noastră contribuie mult a nimici chiar lucrările, luptele și sacrificiile lor spre a scăpa de supt jugul Maghiarilor, și când în loc de a ne 'ntări ne destrămăm și 'n loc de gloriă le aducem rușinea d'a fi de același sânge ș'a avea același nume, nu ne espunem d'a-i vedea indiferenți pentru pentru noi și conduși de desperare...?”¹⁾

Anul 1855 a fost un adevărat an de trezire națională a Românilor din Principate, anul în care

Muza românească tristă, exilată
Și desprețuită veacuri, cum a fost,
Astăzi se rechemă, și glorificată
În Moldova 'și află dulce adăpost...²⁾

Dar această trezire n'a fost iarăși decât efectul întorsăturii favorabile pentru Români a evenimentelor politice din Orient; a fost rezultatul primelor victorii asupra Rușilor ale armatelor unite franco-italo-anglo-turcești; rezultatul primelor izbânzi ale politicii de naționalitate ale lui Napoleon III, marele protagonist al libertății unirii și măririi poporului romanic dela albia Dunării și dela poalele Carpaților.³⁾

¹⁾ C. A. Rosetti, *Situațiunea noastră politică în privința Europei*, în „Calendarul Românului“ pe anul 1866, p. 126.

²⁾ Andrei Mureșianu, *Moldova la anul 1855*. „Foaia etc.“ nr. 7 din 1855.

³⁾ Tratatul de alianță încheiat, sub egida împăratului Napoleon III la 2 Decembrie 1854 între Austria, Franța și Anglia, în urma căruia Rușii au trebuit să evacueze Principatele, a deșteptat mari speranțe și între Români ardeleni. Gazeta Transilvaniei nr. 96 din 1854 scria între altele: „O constelațiune aceasta, care pentru pacea lumii, dară mai vârtos pentru Orient poate avea cele mai salutare urmări. Coalițiunea Europei în contra politicii și sistemului ocupător, apăsător și sugrumător de state e ca și înființată...“ Iar într'o corespondență din București a Gazetei dela 14 Dec. 1854 cetim: „Cu miliția c. și r. austriacă încă ne aflăm în cea mai bună armonie, și de când auziserăm că *Austria a încheiat tractat de alianță cu puterile apusene, între altele și pentru liberarea Principatelor de protectoratul rusesc...*“

Sfârșitul ocupației rusești a fost și pentru Țara Românească începutul unei perioade de reculegere, căci iată ce cetim într'o corespondență din București a Gazetei Transilvaniei, după sosirea armatei austriace în capitală: „Cenzura se pare, că ea va fi mai cruțătoare, fiindcă de aici încolo nu se vor supune cenzurei manuscrisele, ci numai corectura înainte de publicarea Foilor și Redacțiunile vor fi responsabile... *Nu principiile, ci consuli rusești și factorii lor înădușia presa și progresul...*”¹⁾

Cu toate binefacerile revărsate asupra Principatelor românești, cărora le pregăti calea către unirea lor dela 1859, alianța franco-anglo-austriacă dela 1854 nu aduse vre-o ușurare mare Românilor dintre Tisa și Carpați. Poporul românesc din monarhia habsburgică nu se împărtași de o libertate mai mare, decât după ce Napoleon III, hotărât să realizeze unitatea Italiei, își întoarse armele împotriva însăși a acestei Austrii îngâmfate și încăpăținate, și înfrângând'o la Magenta și măbind puterea Italiei, dete în mod indirect un puternic sprijin naționalităților ei, forțând'o să părăsească sistemul absolutistic și să introducă constituționalismul prin „diploma” dela 20 Octombrie 1860.

Numai cu începutul erei constituționale a imperiului austriac, putu să-și recapete și Gazeta Transilvaniei avântul dela 1848, ajungând în scurt timp la cel mai mare număr de abonați pe care-l avuse până atunci.²⁾

Făcând un apel pentru abonare la Gazeta Transilvaniei ziarul Românul din București, între ai cărui colaboratori principali se găsia și Ion Brătianu, scria în numărul său dela 1 Ianuarie 1861, între altele :

„Frații noștri români din provinciile românești supuse Austriei, ușurându-lise în cât-va timp jugul ce-i apăsa mai 'nainte, au început a da iarăși frumoase probe de apărarea naționalității, limbei și a drepturilor sale politice, ca și în anul 1848”.

---

¹⁾ Gazeta Transilvaniei, nr. 98 din 1854.

²⁾ „După conferința națională din Ianuarie 1861 și mai ales după despărțarea pajorei (din fruntea ei — Nota Aut.) adică a caracterului oficios, numărul abonaților Gazetei în 1861—62 a crescut repede la 1000 până la 1100, precum nu se mai văzuse niciodată” — scrie Barițiu în a sa „Părți alese din Istoria Transilvaniei”, vol. III. pag. 624.

„Organul manifestațiilor sale este „Gazeta Transilvaniei“. Acest organ neadormit, în timpurile protecțiunii și ocupațiilor străine, au apărat cu cea mai mare constanță și bărbăție naționalitatea noastră“.

După ce remarcă „atențiunea“ fraților din Austria pentru presa și produsele literaturii Românilor din Principate, și datorită acestor din urmă de a „se interesa ca legătura morală și națională care există deja“ între Românii de dincoace și de dincolo de Carpați să devie și mai puternică, Românul continuă :

„Abonații acestui jurnal, oare când foarte numeroși în Principate, oprit fiind el de Moscali la 1853, au scăzut de atunci cu totul, din care cauză a urmat decadența lui și neputința de a eși, de cât numai ună-dată pe săptămână. Dar restaurându-se numărul abonaților de mai înainte, și crescând după interesul jurnalului, credem că va putea eși earăși de două sau și mai de multe ori pe săptămână; ceea ce este de dorit în interesul naționalității române a cărei flamură (drapel) a apărat-o „Gazeta Transilvaniei“ și o va apăra totdeauna, până când va fi în viață“.

După legea de presă a lui Cuza dela 1862, care desființase cenzura pentru totdeauna, dar care cuprindea încă unele restricții, Românii din Principatele-Unite fură părtași de introducerea definitivă a libertății presei, prin constituția dela 1866. Nu tot același noroc îl avură Românii dintre Tisa și Carpați. După scurta, dar bogata perioadă de progrese naționale din era constituțională a imperiului austriac, presa românească din Ardeal și Ungaria fu din nou expusă urgiei maghiarizătoare și urei de rasă a procurorilor ungurești din epoca Dualismului.

Nu trecu nici un deceniu dela bucuria „Românului“ pentru avântul Gazetei Transilvaniei și aceeași gazetă a lui Costache Rosetti aducea într-o „corespondență particulară“ dela Pesta următoarea știre tristă despre soarta presei Românilor subjugăți :

„Foile, cari reprezintă în adevăr opiniunea națiunii române din Austro-Ungaria și cari sunt sprijinite și susținute de publicul român, sunt: vechea *Gazeta Transilvaniei*, *Federațiunea* și *Albina*. Durere însă că toate aceste foi sângerează azi de lovirile liberalismului maghiar și pot zice că se află în agonia morții.“

„Vă sunt cunoscute suferințele și persecuțiunile la care a fost și este expus redactorul Gazetei Transilvaniei, știți că acestei foi

nu-i este astăzi iertat a reproduce lucruri neplăcute lui Andrassy, nici chiar din ziarele maghiare din Pesta, nici din ziarele germane din Viena. Știți că redactorul ei (Iacob Mureșianu — Nota Aut.) a fost destituit din postul de director gimnazial și fu tras la bara tribunalului maghiar din M. Vásárhely (Târgu-Mureș — N. Aut.), încât numai grație Maiestății scăpă de temniță. Știți asemenea că redactorele Federațiunei, Alexandru Roman e osândit la închisoare de 1 an și la amendă de 500 fiorini și așteaptă pe toată ora executarea sentinței. Acum aflați că ministerul maghiar din Pesta a oprit zilele aceste Albina din Viena pentru toate țările de supt coroana Ungariei... Libertatea maghiară de presă este așa dar fără pereche în toate statele constituționale ale lumii. Cea mai blestemată cenzură căzăcească nu poate fi mai aspră¹⁾

Federațiunea și Albina au și dispărut peste câțiva ani, numai Gazeta Transilvaniei a reușit să se menție cu multe și mari sforțări, grație mai cu seamă stăruințelor și jertfei fiului lui Iacob Mureșianu, care începuse lupta în favorul cauzei românești în ziarele și revistele liberale din Viena. Aurel Mureșianu dădu la 1877 un nou și puternic avânt Gazetei, transformând-o la 1884 în primul ziar cotidian al Românilor din monarhia habsburgică și punând la 1888 temelul primului lor ziar pentru popor.²⁾

Mihail Kogălniceanu pe care mica hărțuială dela 1855, nu l-a făcut decât să-și schimbe opiniunile sale greșite asupra fraților de peste Carpați și să-și aștească și mai bine privirile asupra soartei lor, urmărind și mai departe chiar cu mai multă încordare și compătimire evoluția luptelor lor naționale și politice, nu exprima decât convingerile sale adevărate, când cu ocaziunea jubileului de 50 de ani al Gazetei Transilvaniei, în Decembrie 1887, într-o lungă scrisoare adresată lui Aurel Mureșianu, cu care întrase în relații de sinceră prietinie, zicea între altele:

„Noi Românii de dincoace de Carpați am fost mai fericiți decât voi Românii de sub coroana Habsburgilor. Noi ne-am văzut visul cu ochii! Am ajuns a fi un stat liber și independent. Ocupăm

---

1) „Românul“ din 1869, pag. 398.

2) „Gazeta“ de Duminecă, apărută la 1888 în 3000—4000 exemplare, reprezintă cel mai mare tiraj obținut până atunci de o foaie românească din Ardeal.

azi un loc respectabil între națiunile de sine stătătoare. Suntem stăpâni pe destinele noastre și viitorul atârnă numai de noi“...

„Voi iubiiții noștri frați de peste Carpați ați dobândit mult, ați progresat mult pe tărâmul culturii naționale, și aceasta în mare parte mulțumită „Gazetei Transilvaniei“, dar n'ați ajuns încă acolo unde trebuie să ținteze ori-ce națiune mândră de sângele ce curge în vinele sale, și mai ales națiunea română, urmașa poporului împărat“.

„Spre a ajunge la acest scop măreț, mai trebuiesc încă multe efortări, multe sacrificii, multă prudență politică, și mai presus de toate unire, *unire deplină între voi, unire în cuget unire în simțiri*, cum zicea nemuritorul vostru bard național“.

„Dreptul nu pierе nici-odată, mai ales când el are apărători ca voi curagioșii fii ai Carpaților, cari în mijlocul persecuțiunilor, al restriștelor, ați știut a susține pe valoroasa „Gazetă a Transilvaniei“, ce a fost și este nu numai marea voastră înainte-luptătoare, dar și însuși analele admirabilelor voastre acte pentru susținerea și dezvoltarea naționalității române în timp de jumătate secul“.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Observațiuni morfologice în regiunea Brașovului

Valea superioară a Oltului¹⁾

de N. Orghidan

Prin poarta largă dela Bită se face legătura între basinul Tgul-Secuesc și partea centrală a frumoasei câmpii, împărțită în trei compartimente și numită după localitatea principală spre care gravitează, câmpia Brașovului. Jumătatea nordică a acestei părți, semănând cu o pâlnie deschisă spre Țara Bârsei, se înfundă în gâtuitura dela Malnaș. Aici este limita nordică a basinurilor intracarpatice brașovene. Pe aci pătrunde, venind dinspre Nord, Oltul, principala lor artera de scurgere.

Odată cu retragerea apelor pliocene luând ființă actuala rețea hidrografică, cele trei basinuri devenite tributare ale Oltului, au început să evolueze din punct de vedere morfologic sub influența tot mai accentuată a acestui râu. Trecutul mai apropiat al regiunii din jurul Brașovului se confundă astfel în bună parte cu istoria Oltului însuș. Iată de ce socotim necesar să aruncăm o privire asupra cursului superior al acestui râu, încredințați că vom găsi acolo unele elemente, care să ne înlesnească înțelegerea înfățișerii actuale a câmpiei brașovene și a cadrului ei.

O primă analogie, cea mai bătătoare la ochi, e însuș faptul că Oltul în cursul lui superior străbate basinul Ciucului, o depresiune lungă, gâtuită în două locuri și împărțită astfel și ea în trei compartimente: Ciucul de sus, de mijloc și de jos. După localitățile lor mai însemnate se mai pot numi: basinul Săndominic, Miercurea Ciuc și basinul Tușnad. Peste cumpenele dela Șicațau (între munții vulcanici Osztoros și Csikmagasa) și Isvorul Mureșului, basinul Ciucului se prelungește spre Nord prin basinul Mureșului superior (Giurgeul) și al Borsecului. Această lungă înșiruire de basinuri e mărginită la Răsărit de crestele paralele ale Carpaților răsăriteni, a căror margine dinspre ba-

---

¹⁾ În continuarea artic. publicate în Țara Bârsei, Anul I. Num. 1, 2, 3 și Anul II. Num. 1 și 2. — Ca bibliografie specială pentru acest capitol cităm:

Stefan D. Popescu, Beiträge zur Entstehungsgeschichte des oberen Olttaies, Leipzig, 1902. — *L. Sawicki*, Beiträge zur Morphologie Siebenbürgens, Cracovia 1912. — *Bányai Iános*, A felső Oltzorosok geologiai viszonyai, Cluj 1927. — *H. Wachner*, Județul Ciuc, Toplița și Defileul Murășului în Lucrările Institutului de Geografie, vol. III. Cluj 1929.

sinuri e compusă în Nord din roci cristaline și mezozoice vechi, iar în Sud din depozitele mai nouă ale flișului carpatic. Apele coborâtoare spre ulucul Siretului, ajutate de sigur de mișcările scoarței, și-au împins capetele adânc spre Apus, fierestruind prin văi transversale culmile munților, pe care le-au despărțit în grupuri sau masive izolate. Un astfel de masiv este creasta înaltă a Hăghimașului (1786 m), o spinare lungă, curmată la mijloc, de unde numele ei românesc *Curmătura*, alcătuită din roci mezozoice vechi, în majoritate calcar, și înălțată pe marginea răsăriteană a soclului cristalin, reprezentat prin masivul cu forme domoale, al Voșlobenilor. În acest colț de istorie străveche a Carpaților răsăriteni și-au înfrățit isvoarele cele două râuri ardeleni, Mureșul și Oltul. Creasta Curmăturii, cu povârnișul ei apusean prăpăstios, dominează împrejurimile și imprimă peisagiului o notă particulară. Prin forma ei semeață, încadrată într'un profil sinuos, prin jghiaburile cu aspect de ziduri crenelate, caracteristice munților calcaroși, prin culoarea mai deschisă a stâncilor golașe, săltate pe deasupra pădurii de brad, Curmătura este o surprindere pentru călătorul, care vine fie dela Nord, fie dinspre Sud, unde atât munții cristalini cât și cei din gresie carpatică arată forme blânde, potolite. Ea înviorează peisagiul, reamintind în această regiune a văii superioare a Oltului frumusețea romantică a munților din Țara Bârsei. Asemănarea de forme și culoare se întemeiază pe o constituție geologică aproape identică.

În fața culmilor prelungi, presărate cu înseninări de stânci sau de poene, ale Carpaților Moldovei, se ridică în partea de Apus a basinurilor valul mai uniform și întunecat al munților vulcanici. Priviți din trenul, care străbate șesurile Ciucului și Giurgeului, munții vulcanici par un șir neîntrerupt, având o lungime, din Călimani și până la Malnaș, de 160 Km și în unele locuri o lățime de aproape 60 Km. Sawicki a arătat, că acest formidabil val, ridicat de puterile răsvrătite din interiorul scoarței, este în realitate o înșiruire de conuri vulcanice — el citează 7 astfel de conuri pe distanța între Mureș și Baraolt. În realitate sunt vre-o 11 conuri principale, dispuse în formă de ghirlande, și numeroase centre de erupțiune mai mici. Pământul țării noastre numără astfel printre podoabele lui și această familie morfologică, reprezentată în lanțul Harghitei prin forme atât de proaspete și caracteristice, cum acelaș autor declară că numai în lava se mai pot vedea. Conurile vulcanice, cu profilul lor concav, prelungit la bază în largi platouri aproape orizontale, ce s'au conservat bine pe partea dinspre basinul ardelean, adăpostind în vârfurile lor ciuntite, ca pe niște cuiburi uriașe, craterele în formă de caldere, formează individualități aparte sau grupuri despărțite

din loc în loc prin liniile de intersecție ale suprafețelor laterale a două conuri vecine. Aceste linii, reprezentând punctele cele mai joase în profilul longitudinal al șirului vulcanic, au o mare însemnătate antropogeografică. Pe aici se face legătura între bazinele interioare și podișul ardelean.¹⁾

Cu privire la originea basinelor, s'a exprimat părerea (de către Hauer și Stache în 1863), că ele s'au născut prin stăvilire, în urma erupțiilor vulcanice. Valul ridicat de aceste erupțiuni a zăgăzuit apele ce se scurgeau de pe povârnișul Carpaților răsăriteni spre basinul transilvan și s'au format astfel niște lacuri, pe care cu vremea le-au scurs Mureșul și Oltul. Pe urma lacurilor de odinioară au rămas frumoasele șesuri înșirate ca o salbă în lungul celor două râuri.

Părerea aceasta despre formarea basinelor prin baraj vulcanic, astăzi curentă în literatură, nu exclude rolul important pe care l-au avut în această privință mișcările tectonice, care *au premers* și au fost chiar o cauză a erupțiilor vulcanice. Nivelarea munților în așa numitele platforme de eroziune, semn al bătrâneții reliefului, sfârticarea și desmembrarea lor prin formarea de bazine datorite scufundărilor, reintinerirea reliefului prin ridicarea în masă, având ca urmare înviorarea eroziunii, toate acestea sunt note caracteristice ale munților Carpați în genere. Activitatea vulcanică se adaugă ca o notă în plus în regiunile, unde mișcările scoarței au avut o intensitate mai mare. De unde urmează că valea superioară a Oltului are un trecut mai complicat de cum reiese din explicarea citată mai sus.

Mai întâiu o considerațiune în legătură cu structura geologică a regiunii. Aria cristalină, despre care am amintit că la izvoarele Oltului suportă pe marginea ei răsăriteană formațiunile vechi mezozoice ale masivului Curmătura, se apleacă pe sub lanțul Harghitei, pentruca să reapară în lanțul munților Perșani. Clipe calcare de natura celor din Curmătura reapar în nemijlocita apropiere a Harghitei, în basinul Vârghișului, nivelate, ca întregul șir al munților Perșani, la circa 1000 m. Cele două sisteme orografice, munții vechi cristalino-mezozoici și munții noi vulcanici, apar astfel în regiunea aceasta încrucișate. Mici petece

---

¹⁾ Cele mai însemnate pasuri ce străbat munții vulcanici sunt: 1. Pasul Bucinului (1287 m), care a luat locul în privința circulațiunii pasului mai vechiu al Putnei, cu „drumul sării“, ce duce din Giurgeu la Praid. 2. Pasul Libanului (991 m), care desparte munții Gurghiului de șirul central al Harghitei. 3. Pasul Vlăhiței sau al Hoților (987 m.), care unește capitala Ciucului cu Odorheiu. 4. Un drum mai vechiu unea Ciucul cu Baraoltul peste Mitaci (1210 m.). Toate aceste pasuri și-au pierdut mult din însemnătatea de altădată în urma construirii liniei ferate a Secuimii.

de cristalin se mai ivesc în câteva locuri în *interiorul* basinului Ciuc, la Delnița, Bogata și Mihăileni, la un nivel scăzut. Modul lor de apariție nu ne lasă nici o îndoială cu privire la scufundările care au avut loc aci.

Acest tablou apare și mai expresiv dacă ne gândim la înfățișarea munților alcătuiți din fliș, care mărginesc basinul Ciucului pe cea mai mare distanță înspre Răsărit. Ei au direcția NV—SE, iar marginea lor dinspre basin, ca și la vecinii lor cristalino-mezozoici din Nord, are forma unui abrupt, pretutindeni foarte pronunțat în relief. Acest abrupt e numai în parte de natură erozivă, iar erupțiunile vulcanice n'au contribuit la punerea lui în evidență; dimpotrivă activitatea vulcanică arată tendința de a șterge prin acumulare denivelările și de a netezi relieful. Concluziunea logică a acestor considerațiuni este că basinul Oltului superior este o depresiune anterioară ridicării munților vulcanici. Afirmatiunea aceasta se poate sprijini, cum vom vedea mai la vale, pentru o parte a basinului Ciuc, și pe alte dovezi obținute prin observațiune directă pe teren.

*

Dela izvoare și până în dreptul înălțimii Oltresze, pe o lungime de 16 km, Oltul curge printr'o vale longitudinală, paralelă cu creasta Curmăturii, săpată în rocă veche. Malul stâng e compus din micașturi tari și din gneis, iar cel drept din șisturi cristaline mai puțin rezistente. De aci urmează oarecare asimetrie în secțiunea transversală a văii, malul stâng fiind mai repede, iar cel drept aplecându-se în pantă mai lină. Înălțimea ambelor maluri în apropierea văii pe o bună distanță este aceeaș, de unde urmează, că Oltul s'a adâncit într'o suprafață netezită la acelaș nivel.¹⁾ Valea tăiată adânc în formă de V, fiind rezultatul unei eroziuni foarte grăbite, e totuș destul de largă, ca să poată adăposti cătunul *Bălan*, înșirat în lungul șoselei și revărsat la gura văilor laterale. S'a născut în urma deschiderii minelor de aci, a căror vechime, cunoscută din acte, e de peste 200 de ani. Exploatarea cuprului din această regiune este însă mult mai veche și se pare să fi fost începută de preistorici. Dovadă despre aceasta sunt obiectele de bronz și cupru găsite în numeroasele stațiuni

---

¹⁾ Această suprafață în regiunea izvoarelor, unde eroziunea a avut porții mai reduse, coincide în bună parte cu suprafața primitivă a suportului cristalin, de pe care stratele sedimentare mezozoice au fost spălate și reduse la fâșia îngustă reprezentată astăzi prin lanțul Curmăturii. E un fenomen, pe care l-am observat și în Țara Bârsei. Soclul cristalin, curățat de rocile sedimentare de deasupra, rămâne cu înfățișarea de platformă și are în regiunea izvoarelor Oltului o înălțime de 1300—1500 m.

preistorice pe Olt în jos. La Oltésze valea Oltului, gătită puțin, își schimbă direcția spre SV, apoi spre S. La Sândominic se deschide în lunca largă a Ciucului de sus.

Până la această din urmă localitate valea principală, ca și afluențele ei, sunt săpate mai mult în șisturi cristaline. Numai părțile mai lungi de pe stânga și-au înfipt izvoarele în jghiaburile calcaroase ale Curmătorei, al cărei povârniș apusean, prăpăstios din cauza acțiunii de subsăpare, e împins tot mai mult spre Răsărit. Dela Sândominic în jos, afluenții de pe dreapta aduc Oltului pietriș din brăul de vulcani, ce închide basinel Ciucului înspre Apus. Ne aflăm așadar într-o regiune impresionantă nu numai prin frumusețea peisagiului ci și prin interesul ce ni-l trezesc formele de relief sculptate în roci așa de diferite, dispuse în fâșii paralele: vulcanice în Apus, cristaline la mijloc, mezozoice în Răsărit. Vom stăruii mai mult asupra acestei porțiuni din valea superioară a Oltului, spre a pune cât mai bine în lumină importanța ei pentru problemele ce urmărim aci. Ne vom ocupa în special de fâșia cristalină, cuprinsă între Olt și munții vulcanici.

Părăul Pirișca, ce se varsă în Olt la Sândominic și pe valea căruiă înaintează linia ferată și șoseaua ce duce din basinel Ciucului în acela al Giurgeului pe la Isvorul Mureșului, împarte această fâșie în două părți aproape egale. Deosebită însemnate, ca structură și formă, disting aceste două jumătăți ale zonei cristaline, ce mărginește basinel Ciucului în Nord. Pe dreapta Pirișcii vedem un relief agitat, cu un abrupt foarte repede spre această vale. Linia ferată, părăsind la Sândominic talpa văii, urmărește sinuositățile acestui abrupt, fiind tăiată în coasta lui de calcar, în majoritate cristalin. E aceeaș marmură, care tivește munții cristalini pe marginea răsăriteană a Giurgeului, dela Isvorul Mureșului până aproape de Ditrău. Spre Pirișca acest calcar coboară până la nivelul tălpii ei. Mai departe, spre Vest, de sub calcarul tot mai redus ies la iveală alte roci cristaline (chloritoșisturi, cuarțite etc.). Această masă cristalină, cuprinsă între valea Pirișca în E și munții vulcanici în V, represintă o mică unitate de sine stătătoare, vrednică de a fi cunoscută mai deaproape.

Un punct potrivit de observare în acest scop ne oferă vârful Garádos farka (906 m), deasupra satului Sândominic (750 m). Ieșind din sat spre Sud, trecem Oltul și urcăm pe dealul numit Kis Köpest. Aci se exploatează un calcar dur, de apă dulce. În carieră, stratele se arată turburate, cu semne de cădere spre Sud. Deasupra carierii, pe marginea abruptă a dealului, se desemnează un umăr la înălțimea de circa 25 m. Ici colo se văd risipite pe acest umăr pietre cu colțurile tocite, de diferite mărimi și feluri: calcar, sisturi cristaline și mai rar roci vulcanice. Sunt ultimele resturi dintr'un pietriș așternut pe acest umăr, de Olt.

Aceeaş terasă se vede binişor păstrată şi pe stânga Oltului, precum şi la N de sat. După alţi 20—30 m. de urcuş pe dealul Garáros nu mai vedem de cât fragmente de calcar cristalin, din care se compune această massă de înălţimi până aproape de pârăul Loc. Aceleaşi forme, compuse tot din roci cristaline, nu însă din aceeaş marmură albă, se întind însă şi mai departe spre Apus, cuprinzând şi înălţimea Hegyesbükk (974 m).¹⁾ Din vârful lui Garáros ne dăm seama mai bine de înfăţişarea acestor înălţimi. Pe un soclu tăiat în două de valea destul de adâncă, transversală a pârăului Loc, se ridică două rânduri de dealuri cu vârfulurile rotunjite în formă de cupolă. Mai ales dealurile dinspre Sud sunt perfect aliniat, reprezentând un anticlinal ferestruit de pârăul Loc. Locuitorii din Tomeşti şi Sândominic au despădurit mai toate coastele, au arat povârnişurile, recurgând şi la sistemul teraselor. Ne surprinde la aceste dealuri înălţimea aproape egală la care se ridică vârfulurile lor: Hegyes bükk 974 m, Gyertyános 965 m, Nagy hegy 948 m, Garáros 947 m. Toată masa aceasta represintă o suprafaţă veche, nivelată înaintea erupţiunilor vulcanice din apropiere. Dovada? Făşiile de material vulcanic, ce coboară din vârfulurile vulcanilor Osztoros (1386 m) şi Csik magasa (1155 m) se opresc brusc pe marginea apuseană a acestor înălţimi, ele servind ca un baraj în calea scurgerii de lavă şi de tuf. Deosebirea între profilul neted al formei vulcanice şi linia mai sinuoasă a acestor forme sculptate în rocă veche apare clară în relief. Materialul vulcanic le-a ocolit pela Nord şi mai ales pe la Sud, unde pe malul drept al pârăului Loc ajung până la înălţimea de 820 m. Acelaş nivel, tăiat în roci cristaline, îl găsim dezvoltat la Nord de anticlinalul traversat de pârăul Loc, în cuprinsul platformei Garáros. Totuşi, valea acestui pârău pare a fi relativ tânără. Cursul lui superior însemnat pe hartă Bükk p. până mai jos de cota 805, e săpat în material vulcanic: un şanţ adânc de peste 100 m, tăiat în suprafaţa laterală, perfect netezită, a celor doi vulcani menţionaţi. În acest colţ se îmbină aşadar două suprafeţe distincte, platforma Garáros şi suprafaţa laterală a conurilor vulcanice, care ne păstrează — credem, destul de fidel — imaginea reliefului dela sfârşitul activităţii vulcanice. Tot aci găsim măsura, în care forţele erozive au isbutit să adâncească talvegul văilor în nivelul acelor suprafeţe dela formarea lor până astăzi. Această adâncire este de circa 120 m.

*

---

¹⁾ Ridicările geologice de până acum indică întinderea cristalinelui numai până aproape de valea pârăului Loc, o scăpare din vedere de neînţeles, date fiind formele atât de asemănătoare deoparte şi alta a acestei văi.

Un aspect interesant ne prezintă marginea dinspre Sud a platformei Garádos. Această margine apare sub forma unui arc cu deschiderea mare spre Sud. Am spus că pe malul drept al pârăului Loc, la eşirea acestuia din cuprinsul platformei, până pe la înălţimea de 820 m, găsim material vulcanic de umplură. Acelaş fel de material se găseşte şi pe stânga pârăului menţionat. Aşa dar din marginea aceasta sudică uşor arcuită şi povârnită a platformei Garádos pornesc de pe la înălţimea de 820 m limbi prelungi de dealuri joase şi teşite cu înclinarea foarte mică, despărţite una de alta prin văi largi, ce se imbină cu lunca mai lată a Oltului. Văile sunt adâncite cu 60—70 m sub muchile dealurilor despărţitoare. Până la acest nivel al luncilor, dealurile sunt compuse din material vulcanic de umplură. Pe o distanţă foarte mică dela marginea platformei Garádos găsim aşadar o denivelare de peste 200 m. Iată o dovadă sigură, că basinel superior al Ciucului este o depresiune tectonică, umplută cu material rezultat din erupţiunile vulcanice încă din timpul când acele erupţiuni erau în plină activitate. Netezirea dealurilor şi scobirea văilor intermediare presupune o puternică acţiune erozivă, în urma căreia o bună parte din materialul vulcanic a fost spălat şi transportat la vale.

BCU Cluj / Central University Library Cluj (Va urma)

Braşovul în poezia populară

de Ion Muşlea

Poezia populară păstrează adeseori icoane interesante, uneori chiar cu totul neaşteptate din trecutul nostru. N'ar fi poate de loc inutilă o cercetare a celor ce spune ea despre diferitele noastre ţinuturi, provincii, sau chiar localităţi singuraticе.

Întâlnind de câteva ori în doinele şi baladele noastre, însemnări interesante despre Braşov, am crezut că nu e lipsit de importanţă să cercetăm mai multe colecţii de poezii populare pentru a vedea în legătură cu ce fapte a păstrat poporul numele Braşovului în cântecele sale.

Braşovul e, desigur, unul din oraşele al cărui nume se întâlneşte mai des în poezia noastră populară. Explicarea e uşor de găsit. Cetatea dela poalele Tâmppei, aşezată în centrul provinciilor româneşti, a fost cunoscută, datorită întinsului ei comerţ, din cele mai vechi timpuri, întregului popor românesc. Voivozi şi boieri, cu alaiurile lor de ostaşi şi curteni, au poposit de atâtea ori între zidurile cetăţii, ori au ascultat slujba în biserica din Şchei, ridicată tot cu ajutorul lor. Unul din aceşti domni, C. Brâncoveanu, avea chiar o pereche de case în Şchei şi alta în Braşovul-vechiu. Negoţul oraşului nostru a dat limbii româneşti cuvântul „braşovenie“ şi, poate tot el, pe acela mai puţin măgulitor de „braşoavă“. Orăşeni şi Şcheieni îşi aveau viile în Ţara-Românească, pe la Piteşti şi mai departe. Cărăuşii braşoveni străbăteau în lung şi lat Principatele. În secolul trecut, Braşovul a fost şi un important centru militar, care aduna feciori din multe părţi ale Ardealului sub steagul împărătesc.

Multe din aceste stări de lucruri prin cari faima Braşovului a ajuns departe, au fost reţinute de poezia populară.

În acest articol am căutat să alegem fragmentele din poezia noastră populară, în cari apare numele oraşului nostru. Fireşte, exemplele reproduse n'au pretenţia de a reprezenta tot ce se poate găsi în această direcţie, ele au menirea să dea doar o pildă de felul în care e cântat Braşovul în poezia poporului nostru.

Nu va mira pe nimeni că în versurile reproduse, în loc de numele obicinuit de astăzi, vom întâlni mai ales vechiul nume dat

de popor oraşului nostru: Braşeu, Braşău, — şi odată, chiar Braşovel.

Cele mai adeseori întâlnim numele Braşovului în doine. Acestea sunt în general nouă, dar nu totdeauna lipsite de interes:

„Trandafir braşovenesc

Vai, badeo, mult te doresc“

(Din culegerea inedită — de pe Murăş — a regretatului Iosif Popovici).

este o introducere la cântecul de dragoste care urmează. Desigur, aici nu poate fi vorba decât de o apropiere întâmplătoare: fata a preferat să vorbească de un „trandafir braşovenesc“, cu toate că trandafirii nu sunt o specialitate a Braşovului.

„Pă costiţă*) la Braşău

Ard două lumini de său;

Nime'n lume nu le stînge,

Făr' inima mea cîn plînge“.

(T. Papahagi, „Graiul şi Folklorul Maramurăşului“, Bucureşti 1925, p. 8).

Aceste frumoase şi simţite versuri au fost culese tocmai în Ghesăştii Maramureşului. De altfel în poezia acestui ţinut îndepărtat, Braşovul apare în repetate rânduri. Astfel:

„Da voi, două rândunele,

De-aţ trecut pă la Braşău (sic!)

N'aţ vădzut pă tată meu?“

(Aceaşi colecţie, p. 98).

Sau:

„Bade, doru tău ş'a meu

Face pod până'n Braşău,

Ca să treacă doi cu doi

Şi noi bade amândoi,

Ca să treacă cinci cu cinci,

Tu acolo, ieu aici“.

(Dintr'o colecţie în manuscris).

Această doină circulă mult. O găsim, de exemplu, şi în colecţia Jarnik-Bârseanu (No. CCCX):

---

*) Nu credem să fie vorba de cartierul „Pe Costiţă“, deşi acest lucru nu e imposibil, dat fiind că e vorba de un cântec cătănesc, al cărui autor putea să-şi facă stagiul în Braşov.

„Dorul tău, bade, ș'al meu
De și-ar face-un pod mereu
Pod mereu pân'la Brașeu
Să treci bade tu și eu...“

În aceste versuri pare c'ar fi vorba mai clar, de faptul că „badea“ își face serviciul militar în Brașov. De altfel cătănia a dat naștere la multe doine în cari e amintit numele orașului. Dintr'o astfel de doină ar putea face parte și versurile următoare:

„De aici pân'la Brașeu
Nimeni nu-i străin ca eu
Fără frunza de duplău“.

(Doina și strigături din Ardeal. Date la iveală de Dr. Ioan Urban Jarnik și Andreiu Bârseanu. Buc. 1885. Ediția Academiei. No. CDXXXVI).

Sau:

„De-aicia până'n Brașeu
Nu-i fecior străin ca eu,
Fără merla din pădure...“

(Colecția din Maramureș a lui T. Papahagi, p. 12).

Sau:

„De aici pîn'la Brașeu
Nu-i pruncuț săleac ca eu,
Numai Vidra din pîrău“.

(A. Țiplea, Poezii populare din Maramureș. Buc. 1906, p. 36, No. 12).

În amândouă aceste cazuri, remarcăm cum de dragul menținerii numelui orașului nostru în vers, poetul popular a fost în stare să schimonosească limba și să zică: „străin ca eu“, în loc de „străin ca mine“ — cum ar fi fost corect.

Ca centru militar, Brașovul a avut de auzit și multe blesteme din partea feciorilor închiși în cazarmele lui, din partea rudelor și a ibovnicilor chinuite de dorul celor plecați.

„Draga badei, Mariucă,
Vine Neamțul să mă ducă,
Să mă ducă la Brașeu,
Că să uit de dorul tău“.

(Colecția Jarnik-Bârseanu, p. 315, No. DCXXX).

„Ean eși, maic'afar din sat
De veși cum mă duc legat
Cu curele de'ncălțat,
Cu cureaua brașovenească
Minteni să mă cătănească“.

(Ibidem p. 306, No. DCVI)

„— Căpitane Pavele
Unde duci cătanele?
— La Brașov sărmancele!
— Arță-l focu de Brașov
Pě trei părți
Cu lemne verși
Și p'o parte cu uscate
Să-mi ardă până'n cetate“.

(Materialuri folkloristice. Culese și publicate de Gr.
G. Tocilescu. Buc. 1900, p. 97. Culeasă în Chesleru (?)
Transilvania).

În aceste versuri pare clară și amintirea „cetății“.

Alt cântec, cunoscut în multe părți, și în care numele orașului variază, prezintă particularitatea interesantă, că, deși cules în județul Tutova (Zorleni), vorbește de Brașov:

„Foaie verde siminoc,
Dare-ar Dumnezeu un foc,
Să ardă Brașovul tot,
„Să rămâie numai parii,
Să se 'nșepe ghinării,
Ghinării, căpitanii
Și cei ce ne-au scris pe noi!“

(T. Pamfile, Căntece de țară. Buc. 1913. p. 276, No. 5).

Orașul nostru e blăstămat și în altă poezie care circulă mult în popor, de data aceasta de unul care s'a născut în el:

Hire-ar trăsniț Dumneșeu,
Muntele de la Brașeu,
Talpa la légănu meu,
Cum m'o legănat de rău,
Nu să mai legene nime,
Cum m'o legănat pe mine“.

(Materialuri folkloristice, p. 1305).

Poezia a fost culează la Apoldul mic (jud. Sibiu). „Muntele de la Brașeu“ este desigur Tâmpa, a cărei formă interesantă, a putut izbi imaginația poporului.

* * *

Dacă în doine*) pomenirea Brașovului este mai mult întâmplătoare, sau în legătură cu cătănia, în balade întâlnirea numelui orașului e mai prețioasă, deoarece aici e vorba uneori și de amintiri istorice.

Intr'unele balade, felul în care este amintit orașul, nu se deosebește mult de doine. Astfel, într'o variantă a baladei despre cununia fratelui cu sora sa, culeasă în apropiatele Vâlcele, numele orașului a fost introdus ca un termen de comparație :

„Maică, măicuțița mea
ocolit-am șapte sate,
ș'o cetate
și Brașovul jumătate
și ca sora n'am găsit“.

(Poesii populare din Transilvania, culese și adnotate de I. G. Bibicescu. Buc. 1893, p. 341).

Sau e vorba de o simplă amintire, ca în :

„Măi Codrene, dumneata
Eu, frate, te-am cunoscut
In târgu Brașovului
Știi, la capul podului“.

(Culegere inedită din Râmnicul-Sărat).

Chiar aici însă, amintirea „târgului Brașovului“, trebuie s'o considerăm ca un răsunset al importanței comerciale a orașului nostru în celelalte ținuturi românești. Explicația poate fi aceeași în versurile următoare, în cari voinicul promite nevastei sale :

„Numa eu țoi cumpăra
Cizme roșii din Brașău
Tocma pă picioru tău...“

(Colecția din Maramurăș, a lui T. Papahagi, p. 103).

---

*) Am întâlnit capitala Țării Bârsii până și într'o ghicitoare culeasă pe Murăș :

„De aici până 'n Brașău
Tot un maț de-a'tău“.

(în revista „Comoara Satelor“ 1923, p. 101).

E vorba de... „calea ferată“.

Că marfa aceasta e prețuită de rapsodul popular, se vede dintr'o altă variantă, tot din Maramurăș (Colecția Tit Bud, Buc. 1908, p. 6), în care cismele brașovenești sunt puse alături de un „potilat (batistă) din Țarigrad“. Versurile acestea dovedesc în mod evident faima mărfurilor de Brașov, între cari produsele de pielărie nu erau din cele mai puțin vestite. Intr'o doină e pomenită o altă specialitate brașovenească: postavul. Iat-o:

„Trandafirū de pe hinteū
N'ai vĕcutū pe dragulū meū?
A fost lesne de-al cunoaște,
Că-i cu cisme românești
Cu cioareci brașovenești“.

(Jarnik-Bârseanu, p. 23, No. XLVII).

De altfel acestea nu sunt singurele cazuri când poezia noastră populară ține și ea să consacre importanța comercială a Brașovului, vestit încă de prin secolul al XIV-lea. Intr'o baladă, culeasă tocmai în județul Vaslui (Coșești), anume „Cântecul lui Stanislav“, sluga eroului:

„Nouă funii că-mi scotea
Nouă funii de Brașov
Impletită varga 'n opt“.

(Colecția inedită a d-lui Gh. Sion, făcută în 1876),

Aceste teribile funii — pentru cari Brașovul nu degeaba era renumit*) — apar și într'o variantă oltenească a aceleași balade întocmai ca în cea de la Vaslui:

„Iar Neculcea ce făcea?
La Stanislav că mergea
Trei pumni în cap că'i trântia,
Cu șapte ștrênguri că'l lega, —
Șapte ștrênguri de Brașov
Și cinci funii de mătase“, etc.

(Materialuri folkloristice, p. 81).

Tot ca târg vestit, pare să fi fost păstrat numele Brașovului în balada „Nicola Nicolce“. Când eroul vrea să facă o fântână pe un vârf de munte, unde credeți că se 'ndreptează?

*) Vezi cele ce spune N. Iorga în „Brașovul și României“ Buc. 1905, pp. 12 și 78.

„Nicola'mi pleca
Și se ducea
În târg la Brașov
În Brașovul al vechiu *)
Vechiu și de demult
Țagle-și cumpăra
Ciocan și casma.

(În revista „Ion Creangă” II (1909), pp. 67—68).

Brașovul mai apare în poezia populară și ca un oraș sau o cetate deosebit de puternică și bogată. Trebuie chiar să recunoaștem că acesta e aspectul sub care a fost mai adeseori pomenit de balada românească. Boierii orașului sunt amintiți, nu odată, până și în ținuturi depărtate în cari numele lor nu prea putea fi cunoscut. Prezența lor în acele balade se explică, probabil, prin faptul că de câteori e vorba de boieri mulți și puternici, rapsodul popular socotește foarte nimerit să pomenească și pe cei din Brașov, vestiți prin cine știe ce întâmplări, vitejii, bogății, ori chiar prin faima... ce o dă depărtarea. Astfel, în balada „Dediu Vornicul”, culeasă în Dolj:

„În oraș la București,
În curtea lui Ștefan Vodă,
Mi s'a strâns boieri la vorbă,...
Boierii Divanului,
Caimacanii Târgului,
Și cu ai Brașovului,
Și toți bea, și toți mânca...
Și cu bine petrecea“.

(N. Păsculescu, Literatura populară română. Buc. 1912, p. 200).

Pasajul acesta, foarte iubit, se pare, de lăutari, îl întâlnim și în balada „Miul Haiducul”, culeasă în județul Dâmbovița, deci aproape de Brașov:

„În curte la Ștefan Vodă
Ni s'a strâns boieri la vorbă.
Iar boierii târgului

---

*) Nu poate fi vorba aici de cartierul „Brașovul-vechiu”, ci de vechimea orașului nostru.

Și cu ai Brașovului,
Ca stâlpii pământului
Feșnicii*) 'mpăratului...

(Aceeși colecție, p. 233).

Acești boieri se împărtaşesc, în altă baladă, de un nume ciudat:

„La cerdacul lui Novac,
.....
Frumoasă masă-i întinsă
De mulți boieri e coprinsă.
Dar la masă cine șede?
Tot *bunii* Brașovului
Și *tartorii târgului*“.

(Materialuri folkloristice, p. 1238. Fără indicația locului unde a fost culeasă).

Observăm, în treacăt, că G. M. Ionescu, în „Etiopienii în Dacia preistorică“ (Buc. 1926, p. 44), s'a ocupat de aceste versuri și susține că aici ar fi vorba de „părinții sau senatorii Brașovului“... „bun“ e cu înțeles de moș, și „tartorii“ de părint“. Apoi, că „ceastă denumire li se atribuie într'un sens tradițional bun, iar nici de cum ironic“.

Rapsodul popular a ținut să noteze și o altă caracteristică a Brașovului. Astfel, în balada „Nicola Nicolcea“ culeasă în Dolj, găsim următoarele versuri:

„Cea fată de Frânc
Din oraș din târg
Din târg din Brașov“.

(Culegere inedită din jud. Dolj).

Se știe că sub numele de Frânci, balada noastră populară denumește pe străinii de origine apuseană.

Dar la Brașov existau și fete române. Când unul din eroii baladei noastre populare, și nu oricine, ci un craiu: „Jăman Craiu“, vrea să se însoare, își ia nevastă din Brașov:

„Jăman să'nsura,
Fată că-și lua,

---

*) șfetnicii.

Fată de român,
De Român sărac.
Verde otrăţel,
E din Braşovul“.

(N. Păsculescu, Literatură populară românească, Bnc. 1910, p. 157; culeasă în Celeiu-Romanaţi.*)

Braşovul apare deci vestit şi ca oraş cu femei frumoase, fie „frânce“, fie românce. Ba într'o baladă e vorba şi de un târg de femei: Sub povara dărilor cerute de Turci, voinicul e gata să-şi vândă nevasta. Unde?

„Colo la Braşou
Că e târgulu nou;
De mân'o lua
Cu ea se prembra
Oraşul de-a rândul
Uliţi de-ameruntul“.**)

(„Columna lui Traian“, 1872, p. 231. Balada e arătată ca fiind „de peste Carpaţi“).

Nu putem încheia seria cântecelor populare cari vorbesc de femeile din Braşov, fără să amintim vestita „Muiereuşcă din Braşeu“ din colecţia lui Vasile Alecsandri (Ediţia 1866, p. 53), căreia bărbatul bolnav îi face declaraţia:

„Muiereuşcă din Braşeu!
Mură-albastră-i ochiul tei
Care mă ucide reu.
Sloiu de ghiajă netopită
E chiar inima-ţi recită
Şi de mine deslipită!“

---

*) In aceeaşi baladă, p. 159, găsim însă şi următoarele versuri:

„Jăman dac'auzia...
Fuga'n braşoveni că da,
Suluri de mătase cumpăra...

Aici se pare însă că nu mai e vorba de Braşov, ci de un cartier negustoresc oarecare, poate de cel din Bucureşti.

**) Asupra autenticităţii acestei balade trebuie să facem oarecari rezerve, întrucât ea a fost „prelucrată“ de Atanasie Marienescu.

Trebuie să mai relevăm, în sfârșit, și o amintire, născută desigur, tot în legătură cu bogăția Brașovului. Intr'o baladă culeasă în Romanași, e vorba de:

„Ianoș Ungurul,
Cela betrânul,
De-a spart Brașovul.
Brașovul l-a spart
Și el c'au plecat
Cu cinci-șeci de inși,
Erau fraivoinici...“.

(Materialuri folkloristice, p. 195).

Ca să prezinte pe erou cât mai puternic, rapsodul popular îi atribuie o incursiune în puternica și bogata cetate a Brașovului.

* * *

Înainte de a termina, vom aminti că la Vâlcelele din apropierea Brașovului, regretatul I. G. Bibicescu (Poesii populare din Transilvania, Buc. 1893), a cules două strigături al căror subiect sunt Românii din Șchei. Le reproducem ca titlu de curiozitate:

„Săraci trocărăși din Șchei,
dar pe unde umblă ei?
Pe dealuri
cu floricele
și pe munți
cu petricele
și pe văi
cu ghigășele“.*)

(No. 266).

„Vai săracii Brașoveni!
să spală cu lapte acru,
fug fetele ca de dracu...
Cât e Brașovul de mare
dragostele'n el n'au stare
Dar Borghizul, sătuș mic,
dragostele s'a 'ntâlnit“.

(No. 272).

---

*) piatră, pietricică.

Scrisori vechi

Simeon Bărnăuțiu către Iacob Mureșianu

Milan, 24 Martie 1854.

Frate! *)

Veți fi așteptat, și pe drept, ca să-ți scriu mai de mult și mai adeseori, și io încă am voit a vă înștiința despre starea mea, și mai ales a vă face cunoscute cauzele pentru cari mai stau la școală cu toate că sunt și bătrân și lipsit de mijloace, ma¹⁾ tot am amânat de azi până mâine, că, să spun drept, nici n'am avut ce să scriu demn de așteptarea Dv., mi s'a văzut prea puțin a repeți cele ce sunt scrise în toate cărțile despre Gallia Cisalpina, apoi știu că se cere studiu dinadins, nu de student legat de școală, ca să poți cunoaște o țară și despre părțile acele care doară s'ar putea apleca cu folos și pela noi, pentru aceea io și acum nu-ți voi scrie decât particularități și lucruri cunoscute și repetite de o sută de ori, și le scriu totuși pentru că nu putem vorovi gură cu gură, dorire-aș însă mai întâiu să aflui cuvinte, care să-mi poată răspica mulțămirea cu care vă sum detor pentru atâta generositate, te rog, până voi fi în stare io a plini această detorie, să spuni mulțămirea Domnilor Navrea, Iuga, Dr. Șandor și celorlalți frați cari mi-au stat într'ajutor de am putut sta la școală până acum.

M'aș fi mulțămit cu jurisprudența câtă am fost învățat în Sabiniu, că după asta aș fi putut trăi, dacă o consideram numa ca *medium panis acquirendi*, ma am dorit să-mi câștig o idee mai lămurită despre științele politice, că tot speram că doară doară vor sta și ai noștri de-și vor ridica școale și pentru acest ram de știință, și atunci aș fi fost și io de ceva ajutor, când se dau petițiunile pentru Academie cu atâta însuflețire pela 1850, nu cugetam să se stingă focul așa curând, cu atât mai puțin gândiam că se vor face unii antagoniști a scopurilor celor mai naționali; știu că este iertat și chiar lucru înțelept a tăcea când nu știe cineva propune vreun lucru de folos, ma a vorbi și a scrie în contra unui adevăr dela care depinde mântuirea tuturor, numa pentru că nu se

*) Această scrisoare a apărut în *Gazeta Trans.* nr. 62—64 din 1867 — dar nu în întregime. Originalul ei se găsește în arhiva familiară a d-lui A. A. Mureșianu. O dăm transcrisă cu ortografia de azi.

Ax. Banciu.

¹⁾ dar

poate înființa fără de greutate, n'a fost iertat nici odată, nici nu va fi, din contră, totdeauna a fost păcat în contra spiritului sânt, care îndreaptă umanitatea spre cele bune, a-l nega sau a-l tăcea, că deși nu folosește astăzi va folosi mâne și de nu folosește celui ce-l spune, va folosi altora, pentru aceea pe drept au fost condamnați și urgisiți în toate timpurile cei ce și-au îngropat talantul.

Este adevărat că și împrejurările încă împiedecă, că unele nu se pot nega, ma când n'au fost împiedecări, care popor din lume n'are de a se luptare cu dificultăți, și Românilor când a fost și când va fi așternută calea fără de conlucrarea lor ca să le zică străinii, acum pleacă și tu Române! că e netedă, și poți merge cu ochii închiși; tocma piedecile care le-au pus și le vor mai pune străinii scopurilor noastre naționale, arată necesitatea acestora mai luminat decât verce argumente. Și noi cu atât mai vartos ar devese¹⁾ să cugetăm întru unire cum să le suplinim când nu le putem împlini cu cât sunt piedecile mai serioase, ma a debaca²⁾ în contra și a demustra că sunt de prisos vadește amortțirea sântământului național, sau levitatea³⁾ unui om care n'a cugetat bine ce grăește.

In toate timpurile știința politică a manudus națiunile, și cei ce au oprit pe alte națiuni dela dânsa, numa pentru aceea le-au oprit, ca acele să se mulțamească cu trista soarte de supuși, lip-site de libertățile firești care li se cuvin, și dormind sau orbecând întru neștiința sa nu se apuca de lucrurile acele care luminează și fericesc pe alte națiuni; fără de știința politică nici nu se poate câștiga putere națională, nici conserba, din lipsa ei urmează remânere perpetuă în stare apusă sau cădere neapărată, asta se poate zice despre fiecare corporațiune mai mare sau mai mică întocma ca și despre un stat întreg, știi ce a pățit împărăția Orientului când făceau Impărății canoane și tropare și n'aveau grije de științele Statului. Românilor numa credința asta pietoasă le-a rămas ereditate dela biserica răsăritului unită cu servilismul propriu Orientalilor care este inimic la toată întreprinderea și la tot îndemnul spre lucruri mai înalte; când analizau Anglii avuția, încă în seclul trecut, conduși de Adam Smith și arătau cum se adună avu-

¹⁾ ar trebui

²⁾ *debacor,-ari* (lat.) == a striga, a zbiera, a se înfuria, a se înverșuna (ital. *debaizzare*).

³⁾ ușurința

țiile, cum se împart, cum se consum și cum se îmbogățesc națiunile cu comerțul, atunci noi tipăream floarea adevărului și făceam uniri, i-a venit în minte unui Român ca să ridice catedră de economie politică și la noi? Nu, asta era cu neputință, fiindcă nici unul n'avea ideie despre această știință, noi am știut tipicul și ne-am ținut de el, ma oare tot numa lângă tipic să stăm?

Oamenii cunoscători de lucrurile politice mai lesne se unesc la scopurile necesarii decât idioții, neștiința desparte și desunește mai tare decât ambițiunea și alte nimicuri de cauze. Uită-te câți sunt uniți numa într'o societate ca Lloydul Austriac ca să dobândească scopurile acele grandioase care unui om ar fi de tot cu neputință. Neguțătorii națiunilor înaintate formează societăți după arta învățată, a celor mai înapoiate numa după tradițiune; în urbile cele mari cetățenii cei luminați fac Societăți și Colegiuri în care consultă neîncetat cum se susține floarea urbei, ce institute să aducă la existență, și cu ce mijloace, și cum să le încurajeze cele ce exist; din consultațiunile acestora se nasc școale de știință, de artă, de industrie, de comerț, institute apărătoare de foamete, asigurătoare în contra focului, apei, grindinei și alte asigurătoare, strade ferate și alte minuni. Noi încă n'avem nici un colegiu, care să ne apere și să ne asigure viața națională în contra fatalităților, care o amenință cu pieire de atâtea părți, semn că n'avem cultura politică, că să¹⁾ am avea, bărbații noștri cei cunoscători de lucrurile politice s'ar uni la scopurile cele ce sunt necesare națiunii, ma fiindcă nu se unesc, urmează că nu sunt și nici nu vor fi fără de institute corespunzătoare, fiindcă fundamentul prudenței politice, care înaintează fericirea națiunii și-i susține onoarea, se pune în școalele naționale, și foloasele ei se comprobează apoi și se cunosc în viața națională.

Io încă țin cu cei ce cred că fără de școale mai înalte în timpul de astăzi, naționalitatea noastră e mai puțin asigurată decât era înainte de M. Terezia, când era oprit Românilor a-și ridica școale și a învăța, pentru că atunci steteau toți în cele ce apucaseră, acum se întrec ca să se nimicească și la urmă pisces maiores comedent minores. Unii dintre ai noștri, ca să-și scuze nelucrarea, zic că Românii din Monarhie n'au putere a-și ridica nici

---

¹⁾ dacă

școale mici, cu atât mai puțin de cele înalte, sau tocma de ar și avea putere, nu le este iertat.

Ma cum poate zice cineva că o națiune de oameni aproape la trei milioane nu e în grad a-și ridica școale până când n'a făcut încercare cum se cuvine? Vezi bine că nu va fi, dacă va trage unul într'o parte, celalalt într'alta, dacă va vrea unul școale unite al doile neunite sau de loc; ma dacă s'ar apuca de lucru viribus unitis, cum s'ar cuveni, rezultatul ar demonstra falsitatea propuseșiunei. Io nu știu să fie ieșit până acum vr'o ordinațiune opritoare în formă categorică ca Români să nu cuteze a-și ridica școale înalte, și până nu există, ar devesa să se apuce a aduna cele de lipsă, fiindcă înfiinșarea unei instituții ca aceasta e lucru de cente¹⁾ și pentru cente de ani, chiar și când ar fi oprți absolutminte, în premiu pentru neclătita credinșă, atunci încă n'ar devesa să sufle în bucinul desperașiunii, din contră, a prevedea cum să lășească știinșă ca privași, neputând-o mărturisi în institute publice nașionale, ar devesa să imiteze pe creștinii cei dintâi cari se ascundeau supt pământ, nefiindu-le iertat supt păgâni a mărturisi în public. O nașione pătrunsă de necesitatea scopurilor mântuirii sale va sacrifica bucuoroasă mijloacele cerute și pentru sine, cum a sacrifat pentru alșii, numa indiferenșii nu cunosc nici scopuri necesare, nici pericli ameninșători, nici inima parată la sacrificii, ei nu cred că cu puteri unite și cu timp se pot aduce la fiinșă și lucruri de acele, care nu le-ar putea face un om singur nici odată. Această necredinșă în puterile sale însă este un păcat în contra societășii întregi, fiindcă oamenii nu se apucă de ce cred a fi cu neputinșă, și așa rămân îndărăt, mai bine sufer cu fricoșii, decât să împartă periclii și fructurile cutezătorilor, pentru aceea bine faci Domnia-ta că anunși de multe ori necesitatea școalelor de jos până sus, nu deve încetat nici odată a bate credinșă deșartă și a predica un viitor mai fericit, care Românul până acum nu l-a văzut, ma îl va vedea, dacă va îmbrășșa știinșă; chiar și Universitatea încă deve predicată din când în când, măcar ca un paradox pentru alte timpuri când se vor înfiinșă și lucrurile acele, care acum se par unora cu neputinșă, altora nebunie.

Imbrășșarea tuturor știinșelor se cuvine să fie scopul și obieptul griiei bărbașilor celor mai practici nu numai dorinșă unor teoretici contemplativi, pentrucă într'asta toși se învoesc că acum

¹⁾ sute

și Români încă dev să meargă înainte, ma dacă recunoaște cineva necesitatea progresului și va nega necesitatea științei, atunci o¹⁾ nu înțelege bine ce va să zică progres, o deve să-l pună în propășirea Românilor dela starea agriculturii la industrie și comerț, la arte și la științe, pentrucă fără de știință (chimie, tehnică, matematică, fizică, geografie ș. a.) nu se poate exercita nici comerț, nici industrie, nici agricultură; fără de arte nici odată n'a putut fi vr'o națiune civilizată, în summa ori de care parte vom considera lucrul, numa unele ramuri de știință nu mulțămesc îndigintele naționale, universitatea lor este postulat, și în cultura tuturor stă progresul cel adevărat.

Intr'aceea încă se învoesc toți amicii umanității că știința deve universalizată și popularizată ca să folosească tuturor, prin urnare propunerea lor în limba națională se arată ca alt postulat, a căruia necesitate urmează și din datorie de a conserba naționalitatea. Nici o națiune, afară de cele barbare, nu va opri pe alta a nu se conserba pe sine cu toate mijloacele pe care le poate adopera fără de vătămarea altora, și fiecare se va folosi cu subsidiile acele care o ajută mai mult a-și continua ființa sa; între subsidiile naționalității noastre noi putem număra studiul limbii și al literaturii italiene pentru Români. Intr'adevăr ar devea să ne mirăm de nepăsarea noastră când vedem că alte ginți neitalice își ridică catedre pentru literatura Italiei, și noi, Italiani fiind, nu o am băgat în seamă până acum cu toate că este un subsidiu principal pentru naționalitatea noastră tocma și când n'am fi noi în-canjurați de ginți eterogene, ma împrejurarea asta deve să ne însufle grije pentru viitor, pentrucă periclul încă n'a încetat, care amenință Româניה din Dacia de 1700 de ani, ideia desnațiunării ș'a făcut ideie fipsă²⁾ în secul nostru, și care cum apucă peste alte națiuni mai slabe, nu cunoaște problemă mai demnă de sine, mai întâi și mai sântă decât a le desfigura, unii cu puterea de-a dreptul, alții supt pretextul culturii. Varietatea limbilor este o urmare a păcatului strămoșesc, ziceau Episcopii catolici în sinodul lor din Viena de pe la 1850, și un scriitor dela marginile Germaniei tot pe acel timp obliga pe Austria cu toată seriozitatea ca să germaneze pe toate popoarele imperiului, că — zice el în cartea sa —

1) ori, sau

2) fixă

Austria ar fi chemată spre această și îndetorată, i-am uitat numele întreabă pe fratele Laurianu că ți-l va spune; numa un scriitor german cunosc, care să fie recunoscut principiul Naționalității, acesta este Carl Levita, un scriitor tinăr ma cu minte de om bătrân; spun că și Schuselka l-ar fi recunoscut, cu câți Germani am vorbit pe toți i-am aflat în credința asta că Germanismul este chemat a asimăna¹⁾ tot până la Dunăre, și apoi a se lăși și în Oriente. În adevăr, puterea numa în altă putere recunoaște margini, de sine este oarbă și nebună, nu cunoaște moderațiune, nu se uită la dreapa, pofteste supunere oarbă și abnegarea sântemintelor celor mai sâne, ma pretensiunile cu toate aceste au margini puse dela natură, deși nu le văd cei orbi din naștere, sau orbiți de patimi, și după proverbul latinesc „arcus nimium tensus rumpitur“ cum poate să mărturisească și Kossuth, și poate că acuși va putea mărturisi și Niculae din Petruburg.

Să punem²⁾ însă că Germanismul n'are plan și propuse³⁾ de a desnaționa, cum avea Ungurismul, de aci nu urmează că ar putea dormi în pace națiunile vecine, Germanismul se va lăși de sine și fără intențiune dușmănoasă și va inunda toate șesurile dela Baltica până la Pontul Euxin îndată căci se vor delătura *arginile*), care-l țineau strâmtorat până acum între margini, căci se vor îndica deplin liniile daciare dintre Austria și Germania și celelate linii daciare cu care erau despărțite mai toate provinciile Austria; dificultau comerțul, fiindcă neguțătorii, după chemarea lor, aleargă acolo unde văd folos, și sunt inimici ai liniilor daciare; acum fiind aceste toate ridicate în Austria și ridicându-se și dintre Austria și Germania, comerțul va fi liber dela Baltica până la Pontul Euxin și Adriatica, Germanii se vor vărsa peste toată Austria, Ungaria, Ardeal, Moldova și România până în Pont; această emigrațiune și imigrațiune pacifică comercială a lor va fi ajutată de stradele⁵⁾ ferate care sunt făcute și se vor mai face de capitarele germane care lipsesc națiunilor vecine, de neștiința acestora și de favorile Gubernelor; vor trage dela sine industria și comerțul dimpreună cu căștigurile acele care mai sunt în mâinile locuitorilor

¹⁾ a asimila

²⁾ să presupunem

³⁾ intenție

⁴⁾ argine (cuv. ital.) = zăgaz, picdecă, stăvilar

⁵⁾ liniile, căile ferate

acestor țări, și nu vor mai merge în America până va fi o palmă de loc în Ungaria și România; pe lângă acestea Guberniul firește că nu va înceta a pretinde perfepta cunoștință a limbii nemțești dela deregătorii Statului, și cu măsura aceasta va privilegia pe Germani preste celelalte națiuni, fiindcă în politică dreptatea se întinde până unde ajunge puterea; va să zică cu libertatea comerțului și a industriei se deschide a concurență formidaveră între Germani și ne-Germani, și Germanii sunt siguri de triumf, fiindcă ne-Germanii ca minoreni în cultură și lipsiți de ajutoarele și favorile proprii Germanilor nu vor putea sta la concurență cu aceștia nici cu știința comercială, nici cu varietatea și caretatea¹⁾ produselor industriei, vor fi bătuti deplin în lupta aceasta comercială, care tot atâta face ca și când bate o oaste pe cealaltă; urmarea într'amândouă cazurile este: supunerea, serbitutea, o uneori pierirea totală a celor vipti²⁾, vae victis! pentru aceea predică Englezii libertatea comerțului pretutinde că știu că libertatea asta puțin folosește altora când au de a face cu Englezul. Ei sunt securi că nu-i va bate nimene nici cu varietatea nici cu bunătatea produselor numa să poată intra în piețele altor popoare, pentru aceea se apără de ei alte popoare ca de niște diavoli cu sistema prohibitivă și proteptoare, cum se apărau și Ungurii de Germani până la 1848.

Pentru noi ar fi nebunie a apăra sistema prohibitivă, neputând opri pe nimene, și cea proteptoare nefiind de nici un folos Românilor, cu toate aceste ca să se poată apăra în contra urmărilor concurenței, mai întâiu se cere a cunoaște conjuncturile fatali, care vor atinge și pe Români după aceste schimbări politice comerciale, că în adevăr fatali și grele sunt pentru vercare popor nepreparat la eventualități de aceste; dintre Români însă Bănățenii și cei dela margini sunt cei mai expuși la periclu de a-și pierde pământul, că este bun și vor lăcomi la dânsul veneticii capitaliști.

În contra acestui periclu, dacă vrea să-l recunoască cineva, nu e alt mediu apărător, vorbind în general, fără numai știință; aceasta spune ca să se apuce și Românii de industrie și de comerț, fiind aceste fântânile primare a avuției națiunilor și de agricultura cu metod mai bun; cu știință s'au făcut și Germanii

¹⁾ calitatea

²⁾ învinși

tari și mari, și speranța Românilor încă numa în știință e depusă, că dacă o vor cultiva ca alte națiuni înaintate, atunci n'au de a se teme așa tare de concurență, că se vor ști apăra; atunci vor putea dori și strade ferate și alte înlesniri comerciale, fiindcă le vor ști adopera,¹⁾ și dacă vor fi necesitați a învăța limba nemțească pentru foloasele comerțului, Germanii încă vor căuta să învețe cea românească tot pentru foloase de aceste, ma Românii din Monarhie să nu-și uite niciodată de detoria aceea imperioasă și sântă de a fi în comerț literar cu cei din Principate, ca să se ajute uni; pe alții până unde pot; atunci de vor și veni străini peste ei, vor da înrânșii de o națiune luminată cu știință, industrioasă, învățată la comerț și superbă cu numele și cu originea sa și nu-i vor putea strica.

Pe lângă aceste Românii toți mai au lipsă specialminte de subsidiul literaturii italiene, pentru că fără de un model ajutător tot nu putem fi, și la toată întâmplarea e mai folositor un model național decât unul străin; vei fi obserbat cât de lesne ne putem abate dela natura limbii noastre când vrem să scriem ceva după cărți nemțești; io am obserbat aceasta când mă ocupam cu filosofia germană, și după aceea mai de multe ori am aflat că, deși scriu românește cei ce au învățat în școale nemțești, ungurești, stilul lor este nemțesc, unguresc, greu întunecat, uricios; n'ai crede cât te fură limba străină vercât te-ai feri de tare de proprietățile și cursele ei.

Afară de studiul limbii noastre, după fântânile care ne-au rămas, limba și literatura italiană cuprinde locul prim între subsidiile culturii limbii noastre.

În tot gimnaziul românesc ar devesa să fie o catedră și pentru literatura Italiei, și profesorii la traducerea cărților școlastice care se recomandă dela Minister pentru școale, ar devesa să se folosească cu traducerea italiană, că acum se sistemează și școalele Lombardiei după cele nemțești, și cărțile școlastice se află traduse italienește; în astă formă nu vor cădea așa ușor în germanism, fiind strecurat germanismul prin sita italiană; apoi din limba italiană am putea plini defeptul cuvintelor, care nu le avem de loc, o nu ne plac fiind streine; aceste le-am putea lua dela Italiieni fără nici o mustrare de conștiință, și fără frica că ne vom strica limba, fiindcă

¹⁾ a întrebuința, a folosi

sunt ale noastre. Bine ar fi ca literații noștri să adopte mijlocirea asta de timpuriu, până nu umplu școalele cu traduceri de-adreptul din limba germană.

Științele merg înainte, artele se înmulțesc și se perfecționează, invente nouă se descoper în toate ramurile comerțului și ale industriei omenești, noi nu le avem numele acestora toate și de ce să nu luăm dela Italiani, fiind și noi Italiani; sau la ce să facem cuvinte nouă numa pentru noi acolo unde ne vom putea folosi cu cele comune tuturor Italianilor; firește că necesitatea asta se va sânti mai profund când vor avea și Românii școale de industrie și de comerț ș. a.; atunci ar fi bine ca să adopte cărți italienești pentru stil, fiindcă Italianii au și școale de aceste și cărți întocmite pentru dânsule. Intru acest tip din renoirea legăturilor noastre cu Italia ar urma nu puțin folos pentru limba și naționalitatea noastră; uită-te cu câtă gelozie și-au conserbat Sașii legăturile cu conaționalii lor și cu acest mijloc și-au conserbat nu numai vița o mână de oameni într'o mare de popoare, ma și supremația preste aceste, bine că și privilegiile încă i-au ajutat, ma entusiasmul din Germania l-au adus, și fără de entusiasm niciodată om mare și națiune luminată n'a stătut; Românii încă nu s'ar fi lăsat mai pe jos decât alții nici în timpurile cele barbare, dacă nu le-ar fi tăiat firul cu Italia ursitorile nimice *) ma așa n'au avut dela cine să ia învăț, nici îndemn sau esemplu de urmat; ma dacă n'a fost cu puțință a ne uni în timpii trecuți, se cuvine a ne uni de acum în cele cu puțință, fiindcă în viața unei națiuni, precum s'a zis de multe ori, un seclu ca o zi, și după această asemănare plină de speranță, națiunea noastră încă de numai șaptesprezece zile de aceste este în Dacia, încă e numai la începutul eternității care să o petreacă acolo; se cuvine dar a-și renoi legăturile de bună oră, ca să poată petrece acolo mai cu multă fericire în viitor, decât îi fu a petrece în cele șaptesprezece zile ce trecură.

Acum știu că te vei fi și urit cu politizarea mea, că tot am scris ce mi-a venit în minte; doresc să văd odată și Gramatica D-lui *Cipariu* că știu că va fi „apex et plenitudo omnium Grammaticarum“ și totodată și Antologia din toți clasicii limbii noastre, din care vom putea lua forme de îndreptarea stilului și noi ești mai bătrâni, și mai ales tinerimea noastră școlastică, care atât este

*) inimice, dușmane

de însuflețită pretutinde pentru tot ce este național și frumos în limbă; va avea exemple de limbă regulată, care le va putea urma cu securitate, fiindcă școalele noastre din Blașiu, Sabiniu, Beiuș, Arad, Cernăuți ș. a. încă n'au nici colepșunea clasicilor noștri bisericești (Cazania de Brașov dela 1581, Liturgiile cele bătrâne de Moldova, Biblia de Țara Românească și de Blașiu etc.) nici operele scriitorilor moldoveni, Români, ca să aibă tinerimea model de limbă, și până când își vor crea atare bibliotecă, Gramatica D-lui Cipariu singură va plini defectul. Știi câte Crestomașii, Antologii sunt pentru limba latină, grecească și alte limbi, în care este adunat tot ce s'a părut demn de urmat și mai frumos; poate că n'ar fi superfluă nici pentru tinerimea română o Antologie ca aceasta specială; în atare compendiu filologiei noștri cari s'ar însărcina cu dânsul, ar culege din toți clasicii românești ce li s'ar părea mai bun și în note ar pune cum s'ar fi putut zice românește cutare cuvânt slavonesc, turcesc, ș. a. sau cum ar devesa suplini din limba italiană, latină.

Zici în scrisoarea din 23 Ian. că-mi trămiți și o broșură a Reuniunii supt cuvertă crucită; până în 3 Martie când am plecat incoace din Pavia n'a fost venit la posta din Pavia, scrisoarea D-tale o am căpătat în 25 Febr.; nu știu unde a stat oprită dela 23 Ian. până la 25 Febr.

Italianii de aici nu s'au ocupat până acum cu limba noastră. Cattaneo (emigrat) scrie despre noi și ne impută că scriem numa Gramatici, Ruscalla din Turin, un literat de prima clasă, în corespondința literară cu fr. Laurian și Maiorescu, încă cunoaște limba noastră. Italianii au foarte multe dialepte; nici cu aceste nu s'au ocupat până în timpurile mai nouă, acum scriu și ei vocabulare de dialepte, că le consideră ca monuminte istorice, cu atât mai puțin s'au interesat de noi; nici Români n'au cercetat școalele Italiei, ca să între cu ei în cunoștință și comerț literar, și noi încă n'am avut opere ca să le tragă atențiunea, când au ei atâți scriitori și clasici și mai mediocri încât n'au lipsă mare de scriitorii altor ginți, de cătră limba noastră poate că-i va mai înstrăina câtva și ortografia cu slove, mai mult însă decât toate: că nu suntem nici într'un comerț literar cu ei.

N'am putut sta ca să fac mai mult pentru foaie, crede-mă că am fost tare ocupat, am devut să merg tot anul trecut la ca-

talog la școală, că au poruncă profesorii a face apel în toată ziua; așa fi terminat și io până acum, ma an a fost închisă Unlversitatea două luni, apoi finindu-se cursul școlastic în 7 Febr., nu mi-au dat permis a face primul esame rigoros, zicând că e lege să treacă trei luni între esamele din urmă și primul rigoros, precum și între celelalte rigoroase, totuși după rugămintea dată la Luogotenenza, a venit ca să-mi scadă două luni interstițiile riguroaselor; dacă va fi de așa succesul esaminilor, așa în 7 Decembr. am făcut primul, în 7 Febr. secundul și în 5 Apr. voi face al treilea esame și pela începutul lui Iuniu așa fini; ma mă tem că al patrule esame va rămânea într'atăta, fiindcă la urmă se adună prea multe tapse¹⁾ pentru esame, diplomă, tese, bedeli și n'oi avea cu ce le plăti.

După esamele al treile îți voi mai scrie ceva pentru foaie, acum trămit descrierea călătorului italian despre Universitatea să-sească. M'am mirat când am văzut pajura de pe Gazeta, cum au sburat, cum s'a pus pe Gazetă, știind antecedințele. M'am urît aici, abia aștept ca să mă întorc, că mai ales de când nu-mi vine Gazeta, nu știu nimic din țara noastră.

Știu că vă ține încordați „atra cura“ ce va fi, *ce va fi* de Principatele românești, oare mai scăpa-vor vr'odată de nimicul genului omenesc, sau cum vor fi împărțite. Românii n'au avut niciodată bani și datina de a cumpăra pe acei cari în conferințe secrete vând popoarele și le împart țările, măcarcă asta așa s'a făcut în timpurile trecute și așa se va face în viitor.

Nu știu nimica de fratele Laurianu, dacă e tot în Iași sau ba și cum o duce acolo între Sauromate.

Gazetele germane au pus per errorem Episcopia nouă unită la *Sabinu*, în alocuțiunea Papei sta espresamente *Armenopoli* și pe Români tot *Valahi* îi numește în alocuțiunea sa.

Tocma văzui anunțați „i primi due libri dell' Eneide di Virgilio, Saggio di traduzione italiana in ottava rima“ del Francesco Duca.

Prețul 2 lire austr. (40 hr. m. c.) 30 o 50 de centesimi (5 cent=1 hr. m. c).

Al D-tale mult stimător
(ss) **Simeon Barnutiu.**

Notă. Ortografia asta cu care am scris aci încă nu e de model; aștept gramatica de Cipariu și pentru aceasta că doară ne vom uni întrânsa toți. S. B.

¹⁾ tacse

Insemnări răslețe

„Gazeta Trans.“ și „Foaia pentru minte, inimă și literatură“ în sem. I al anului 1848 aveau 820 abonați „cel mai mare număr, la care a putut ajunge o foaie periodică românească până în acel an“. Din aceștia peste 300 erau moldoveni, vre-o 200 munteni (fiindcă în Muntenia Gazeta era cenzurată foarte aspru și adesea oprită), peste 200 ardeleni (din Brașov și districtul său 48), vreo 50 bănățeni, ceilalți din Arad, Oradea, Beiuș, Sătmar, Pesta, Viena, Maramurăș și cam 10 din Bucovina.

„Organul Luminărei“ (Blaj) avea cca 600 abonați, majoritatea din Transilvania. Imprejurarea că în alte țări nu se prea citea îl explică faptul că era tipărit cu „litere“.

Ziarele de dincolo de Carpați nu se citeau dincoace fie din cauză că trebuiau trimise ca scrisori cu porto urcat mult („ $\frac{1}{2}$ două-zeceri“ de fiecare nr.), fie că trebuind trimise la guvernul din Cluj spre cenzurare, se înmânau cu întâzieri mari „dela două la cinci luni“; ba într'un an, un pachet de nri din „Albina“ dela Iași se înmână lui Barițiu la opt luni. Din cauza aceasta începură a i-o trimite pe „vama cucului“. Apoi „precum scrisori, așa și gazete le găurea de le făcea ciur și le afuma pare-mi-se cu clor, pentruca să se curățe de ciurma românească; Hei hei! Ce mai zile bune era acelea, domnule consilier! Dară de aceea noi tot luăm pălmi dela școlarii noștri*) pentrucă nu știm românește mai bine decât ei, pentru carii am spart căi largi cu piepturile noastre și cu sacrificarea tuturor comodităților vieții“ — spune Barițiu în una din „Epistolele familiare“ publicate în rev. „Transilvania“ (1869 pg. 29).

*

La 1861 se proiectase — întocmindu-se și preliminarul de spese — întemeierea la Viena a unui ziar nemțesc pentru apărarea intereselor națiunii românești și ale patriei noastre Transilvania. Acel ziar ar fi fost să lasă de 3 ori pe săptămână în format nr. 6, adică numai cum este al „Gazetei“ și ar fi costat cam 16.000 fr. v. a. pe an.

---

*) Aluziune la criticile lui Maiorescu, publicate în „Conv. Literare“, privitoare la limba ziaristicii rom. din Transilvania (vezi „Transilvania“ 1869 pg. 13 col. 1).

În Oct. 1865 s'a făcut un alt preliminar, la Braşov, pentru un ziar curat românesc, carele pre cât pociu culege din unele notiţe făcute pe atunci în fugă, cuprindea condiţiunile acestea:

1. Acel ziar nu ar trebui să fie cu totul independent, prin urmare să depună neapărat cauţiune.

2. Să aibă programa liberală pronunţată.

3. Să nu se mărginească a lucra numai în interesul naţiunii româneşti, ci şi în al patriei, fără care naţiunea stă în aer.

4. Limbă înţeleasă; stil neted.

5. Să se ocupe nu numai cu cestiunile zilei privitoare la partea naţiunii locuitoare de dincoace, ci şi cu cele din Principatele româneşti independente, iară cestiunile mari europene să vie în a treia linie sau categorie, şi mai vârtos încât acelea ar putea avea înrâurinţă asupra ţărilor noastre.

6. Să aibă şi foileton cât beletristic, cât de varietăţi, spre a da nutremânt şi sexului femeiesc.

7. Să iasă deocamdată de 3 ori, în format nr. 6, pe hârtie albă curată, tipar nou curat.

8. Preţul pe an 9 fr. în loc, 10 fr. cu posta.

Se înşiră apoi cheltuielile anuale pe care le-ar reclama.

G. Bariţiu care scrie acestea spune:

„Eu, deşi cu multă durere sufletească, m'am opus“ la prima întreprindere, iar preliminarul pt. ziarul braşovean „I-am aruncat sub saltea (matraţă)“, precum zic cei din România. Aceasta, de „friculiţa să nu păţim ruşine“ şi pentru cazul al doilea „neavând speranţă de a realiza aici acest preliminar“. („Transilvania“ 1869 pg. 13 nr. 2).

„Intraceea dete D-zeu, ca în a. 1866 să iasă la Viena „Albina“, iară în a. 1868 „Federaţiunea“ la Pesta. (Tot acolo).

Comunicate de A. B.

Viața și scrisul lui Geoffrey Chaucer (cu specială privire la „Canterbury Tales“)¹⁾

E fără număr mulțimea celor ce trec prin lume repetând ca niște gaițe cele spuse de alții; sau ca proverbialul păpagal ce reproduce — cu mașinalitatea unei flașnete — nume, ocări sau porecle auzite în copilăria lui cu peste o sută de ani în urmă. La fel e cu ceata celor ce călătoresc prin viață fără să se cutremure de tainele ei de veșnic sfinx, fără a-și fi pus întrebările cele fără de răspuns:

„Secretul lumii nu-i brodit,
Și numai doar poetul,
Atunci când este mai smintit
Ii pipăie secretul“.

Aceștia sunt, de sigur, oamenii la cari s'a gândit Ralph Waldo Emerson în hiperbola lui atât de plastică:

„Să spunem adevărul: puțini adulți sunt în stare să vadă natura. Cei mai mulți oameni nu văd soarele“.*)

Și cuprinde disperarea când te gândești câți dintre noi pot da rostire — prin glasul ce rămâne al scrisului — simțămintelor, gândurilor, freamătului și frământurilor obștești ale epocii.

Unul dintre acești rari privitori cu băgare de seamă la rosturile timpului lor, pentru ca apoi să le aștearnă pe file a căror lamură veacurile să nu o poată atinge, a fost pentru Anglia și în parte pentru Europa civilizată a sec. XIV: Geoffrey Chaucer. El s'a născut, după cei mai mulți biografi ai lui, în 1340**) — an important pentru istoria navală a Angliei prin marea luptă din apropierea lui Sluys, de unde avea să-i pornească stăpânirea de mai apoi peste oceane. E probabil că în sângele lui se agitau strămoși francezi, ceea ce ar explica — pe lângă tradiția romanică sub care, în bună parte, se desvoltase literatura engleză — elementul francez: acea ideală grație și „curtuazie“ ce răsare exquis din atâtea pagini ale lui:

¹⁾ Citește: Gefri Ciosă, Kântăbări teilz.

^{*}) Vezi: *Essayuri Alese* din Emerson (p. 21) în traducerea mea, Ed. „Ardealul“ Cluj, 1930.

^{**)} Aproape toate datele le dăm după *A history of English Literature* de A. Compton Rickett.

„Niciodată n'a spus în viață
„O vorbă de rând nimănui.
„El era a *verray parfit gentil knight*,

cum spune el în „Prologul“ vestitelor sale povestiri, când face
portretul Cavalerului, al cărui fiu și el

„Era curtenitor, ascultător și săritor în ajutor,
„Iar la masă tăia carnea de pe farfuria tatălui său.

Londra a fost orașul leagănului și al primilor săi ani! În
1357 Geoffrey, pe atunci un adolescent de 17 ani, a fost luat
în serviciul Elisabetei, Contesa de Ulster. Doi ani în urmă fu
făcut prizonier de Francezi. Fu apoi atașat persoanei regelui. În
continuă ascensiune, el face cunoștință cu viața de curte, iar ra-
fineria ei se va simți în opera sa de mai apoi.

Între 1370-78 el e trimis în misiuni diplomatice, petrecân-
du-și timpul din urmă al acestei perioade în Italia începutului
Renașterii, Italia lui Giotto, Petrarca și Boccaccio; pe cel din
urmă îl va fi și întâlnit. Studiază harnic opera acestor doi din
urmă. De fapt poema: *Troilus și Creseyda* e inspirată de *Filo-
strato* lui Boccaccio, iar Istoria (din „Povestirile de Canter-
bury“) despre îngereasca răbdare a mult încercatei Griseldă o
găsim în Petrarca, cum o și mărturisește „clerk“-ul care o re-
latează.

Chaucer ajunge la întoarcere controlor al vămile din portul
Londrei. În 1386 el își pierduse favoarea curții și deveni relativ
sărac. Starea lui se mai îndreptă în 1389 când fu însărcinat să
supravegheze reparațiile și schimbările aduse Palatului West-
minster și Turnului Londrei, cel de firoasă amintire. O aluzie
frumos adresată lui Henric IV. („Compliment pungii Sale“) îi
aduse o pensie până la sfârșitul vieții; moare în anul (așa ușor
de ținut minte) 1400. În acești din urmă ani a scris cea mai
mare parte din „Canterbury Tales“.

Fu înmormântat în Westminster Abbey, „panteonul“ Mării
Britanii, se pare nu atât din recunoștință pentru meritele lui ce-l
ridică la rangul de cel dintâi mare poet al Angliei — și de fapt
cel mai mare nume literar — înainte de Shakespeare, cât pentru
slujbele ce ocupase.

Locul lui de odihnă e nu departe de lespedea ce acopere,
spune inscripția, „cecece a fost muritor din Isac Newton“. Dea-

supra mormântului, — lipit de zidul Capelei Sf. Benet — o feastră în sticlă colorată îi reprezintă simbolic viața și opera.

Chaucer a descris posterității ce era Anglia vremii lui: cu catolicismul ale cărui temelii erau acolo amenințate tot mai mult de decăderea unui cler ce se înfrupta peste cuviință din bunurile acestei lumi, precum ne-o arată și eroica mărturisire a contemporanului său John Wyclif; cu clasele de jos cari își cereau drepturi la o viață omenească: (între pelerinii spre Canterbury domnește cea mai democratică bună înțelegere căci se găsesc acolo reprezentanți din toate clasele sociale); cu zorile vag viorii ale Renașterii ce avea să urmeze unei epoci de misticism și superstiție. Căci epoca lui Chaucer e una de tranziție: în ea se amestecă litaniile catolice cu zvonurile ce aveau să premergeze zilelor noastre. El urmează, în timp, călugărului raționalist Roger Bacon (1214-94), premergătorul cu cinste al marelui său omonim de pe timpul lui Shakespeare.

Chaucer e pătruns ca puțini alții de farmecul universal al firei, de imaginația ei neistovită; căci el ar fi putut spune în engleza lui, medievală, ceea ce avea să exclame liric Heine mai târziu: „und (ist) so natürlich die Natur!“

Fiindcă, într'un fel, Chaucer poate fi socotit ca un pregătit al romantismului și prin simțul lui pentru natură, pentru „Stimmung“, prin imaginația lui aventurieră și îndrăzneala lui de iconoclast. Dar mai cu seamă prin cadrul naturei:

„Când luna lui April cu ploile-i cu toane
„Inlăturând vânturile lui Martie
„A pătruns la rădăcini și a scăldat
„Fiecare fibră în suc
„A cărui vârtute tresare în floarea de mai târziu;
„Când Zefirul cu dulcea-i adiere
„Inspiră în dumbrăvi și câmpii
„Semănăturile fragede; când tânărul Soare,
„Și-a făcut jumătate din cursa-i prin zodia Berbecului
„Și păsărelele cântă melodii
(ele ce dorm cât ține noaptea cu ochii deschiși)
„Atunci oamenii doresc să pornească în pelerinagii“...

Iată în ce atmosferă de primăvară încep „*Canterbury Tales*“, opera capitală a lui Chaucer.

Trei sunt înrăuirile mari asupra lui: cea franceză, italiană și engleză: Cea franceză făcea pe prietenul său Eustache Deschamps să-l numească oareșicum nedreptățindu-l „un mare traducător“, precum alții l-au considerat drept un poet francez ce a scris în englezește.

Poemul *Roman de la Rose*, pe care l-a tradus în parte, l-a influențat prin alegorismul și lărgimea lui enciclopedică. Și Froissart l-a înrăurit, nu prin cronica lui plină de izbitoare icoane de feudalism francez din secolul XIV, ci prin opera-i poetică mai puțin cunoscută.

Frăgezia sentimentului, însușire atât de franceză, o resimțim în a lui „Compleynt to Piti“ și „Book of the Duchesse“.

Înrăuirea italiană se întâlnește în o seamă din poemele sale, între altele în *Legend of Good Women*, influențată de Dante sau derivată din Boccaccio. Scrie aceste legende „ale femeilor bune“, pentru a-și ispăși păcatul de a fi tradus *Roman de la Rose* și de a fi ponegrit pe femei în felul cum zugrăvise pe Cressida. Ci ori cât am simți în scrisul său educația lui clasică, — el face chiar paradă de ea în lungi perioade pline de mitologie și de figuri antice — italiană și franceză, pe de altă parte Chaucer rămâne totuși un mare poet englez.

El are umorul sănătos al nației sale, simțul ascuțit al realităților ce răsbește prin toate influențele livrești. Puterea lui de a caracteriza real ne amintește caractere shakespeareiene de felul lui Falstaff și Antolycus. Oamenii lui au respirat aerul marin al Mării Britanii; Chaucer i-a cunoscut, le-a strâns mâna, a mâncat și băut cu ei.

La curte cunoscuse clasele de sus; și la fel viața lui variată i-a dat prilejul să vadă lupta grea pentru trai a celor de jos. Când descrie unele tipuri populare, nu poți să nu te gândești la elementul clownesc din poznele mult gustate ale lui Til Eulenspiegel; găsim la Chaucer note ce ne amintesc de Anton Pann al nostru. E ceva din

„Dela lume adunate

„Și iarăși la lume date,

în multe pagini ale medievalului nostru englez.

Sunt stranii aceste înrudiri sufletești pe deasupra granițelor, spațiului și timpului. E greu bunăoară să nu aduni într'un mă-

nunchi pe Alphonse Daudet, Dickens și Brătescu-Voinești: toți trei au aceeași duioșie față de desmoșteniși și aceeași fărâma de lacrimă ce le însoțește zâmbetul.

Ca să ne reîntoarcem, cine ar putea să nu se gândească la Anton Pann — pentru care avea o așa de mișcătoare prețuire Caragiale (o atitudine înrudită bunăoară cu aceea pe care R. Wagner o avea față de ritmul melodios și dansant al popularului vienez Johann Strauss) — zic, cum ar putea cineva să nu se gândească la șotiile lui Anton Pann, citind farsa povestită de morarul din „Canterbury Tales“, sau istorisirea femeiei din Bath, din prologul „Povestirilor“:

„— era o leacă surdă; ce păcat!

„Avea o mulțime de haine pe cari și le aducea din
Ypres și Gaunt.

„În toată parohia nu se găsea femeie

„Să intre în biserică înaintea ei,

„Dacă vreuna totuși i-o lua înainte,

„Atunci avea de furcă cu ea.

„Fața-i era semeață, frumoasă și roșie

„..... Cinci soți dusesese în fața altarului,

„Ca să nu mai vorbim de prietenii ei din tinerețe,

„În lume îi plăcea să rădă din toată inima,

„Se pricepea la leacuri de dragoste

„Căci cunoștea danțul de când lumea al acestei măestrii...“

Acest sănătos umor popular — râsul oamenilor care-și fac din traiul bun un scop al vieții, al femeilor ce amintesc „femeile bine hrânite cu brânză grasă de Olanda“ de care vorbește H. Taine; vitalitatea nestingherită a norodului ce face farmecul pânzelor celor doi Teniers și al farselor lui Hans Sachs: Chaucer le are în comun cu neînfricatul optimism al bunului popor al Londrei, optimism care i-a sugerat lui Dickens pe simpaticul Sam Weller și face dintr'un Cockney din zilele noastre una din cele mai reconfortante tovărășii.

E adesea la Chaucer un fel de „tupeu obraznic“ în fața lucrurilor teribile ale vieții, un râs aruncat sfidător rânjetului de scăfârlie al morții, pe care „femea din Bath“ de pildă, ca și morarul, refuză scurt să o recunoască.

Sunt oameni ce trec pe lângă moarte cu pălăria pe cap, cu pipa în gură și mâinile în buzunar, fără să se sperie nici de scheletu-i și nici de coasa ei fatală:

„Morarul era un vlăjgan zdravăn,
Mare în mușchi și în oase,
Scurt în umeri și larg în piept.
Nu era ușe pe care să nu o ridice din țățâni
Sau să nu o poată sparge cu capul.
Barba-i era roșcată ca vulpea
Și largă cât lopata.
Deasupra nasului la dreapta avea un neg
Pe care creștea un șomoiog de peri
Roșii ca și perii de pe urechea unei scroafe;
Nările-i erau negre și largi.
De-o parte purta o sabie.
Gura-i era mare cât o gură de cuptor.
Se pricepea să fure din grăunțe....
Purta o haină albă și un fel de glugă vânătă,
Sufla zdravăn în cimpoi
Și zicând dintrânsul ne-a scos afară din oraș“.

În această vigoare elementală, caracteristic anglosaxonă, ce răsună ca trompete de aramă și din opera așa de *profund biologică* a lui Shakespeare, simțim cât de mult Chaucer e exponentul solului britanic. Nu cred că termenul e folosit impropriu nici prea temerar, dar în ceea ce Chaucer are mai ales, e o bună câtimă de „semănătorism“; dacă definim acest cuvânt drept ceea ce el desemnează: o literatură și o artă cu rădăcinile bine prinse în țărâna vie a unei nații, cu trunchiul, ramurile și florile bătute de vântul și soarele unui anumit climat.

În acest înțeles Chaucer e alături de Wagner cu al său Hans Sachs, „cismarul și poetul“, bătând zdravăn calapodul în ritmul ridiculei serenade a artificialului Beckmesser; alături de Hayden și Schubert, ba chiar alături de promoteicul simfonist din Bonn, care nu disprețuia melodia ce se revărsa proaspătă de pe buzele omului din popor. E aproape un „test“ al talentului superior și al geniului interpretarea lucrului trăit, pipăit, gustat sau văzut; prinderea șoaptei codrului, melodizarea lanului de grâu în legănare, a vocilor câmpului și ale marinului întins albastru ce pare a înghiți restul marelui întreg. În această inspirație a lucrului trăit recunoaștem sufletul anglosaxon, ce trăește intens pământul pe care-l calcă și sânul de ape al mărilor ce el brăzdează cheltuindu-și necruțător puterea pentru a storce noi energii

nebănuite. Ne gândim fără de vreau la tăcutul eroism cuceritor al lui Robinson Crusoe.

Această îndrăgostire de chipul și sufletul lucrurilor și oamenilor i-a ajutat lui Chaucer să spargă mediavala formă, artificialul tipar abstract al alegoriei pe care de pildă o întâlnim în prima parte a lui *Roman de la Rose*, în cele 4669 versuri ale lui Guillaume de Lorris, — unde „roza“ simbolizează doar femeia — creind oameni ce iubesc și urăsc și fac lucrurile pe cari le-a făcut omenirea de când lumea. E un realism ce amintește de scrisul lui Rabelais ale cărui cărți, ca să citez pe d-l Iorga „râd de li se cutremură scoarțele“.

* * *

Canterbury Tales, opera de căpetenie a lui Chaucer, e departe de desăvârșire. Are lungimi pe cari noi modernii, ce trăim într'un tempo vertiginos, nu le mai putem îndura. A fost scrisă când timpul creștea ca o buruiănă pe toate potecile; când cărțile nu-și făceau concurență pe viață și moarte una alteia, dintr'o mie și una de cauze dintre cari prima e că nu existau cărți pe la 1400, tiparul fiind răspândit în Anglia abea pela finele sec. XV. Când romanele și poemele se citeau în rare manuscrise, nu însemna să abuzezi prea mult de timpul, ochii și răbdarea cititorului. Chaucer intercalează lungi predici, luate chiar din altă parte: *Povestirea lui Melibeus* și a „preotului“.

De altfel se pare că furtul proprietății literare nu cauza reumușcări nici celor mai mari dintre medievali.

Filosofic și esteticeste vorbind nime nu va imputa lui Goethe că a întrebuițat lucruri streine pentru Reinecke Fuchs și marele său Faust, căci aici s'ar potrivi bine vorbele lui Lafontaine: „Păpându-i, le-ai făcut stăpâne prea mare cinste“.

Chiar și Neromânii vor ierta lui Eminescu cu recunoștință „S'a stins viața falnicei Veneții“ și „La steaua care-a răsărit“, cu toate aparențele de plagiat sau de traducere genială. Și nime nu se va război cu umbra lui Mendelssohn și a lui Wagner fiindcă au întrebuițat ambii același vechi imn protestant, primul într'o simfonie iar al doilea în Parzifal.

Nu unul mai mărunț decât însuși Emerson apără pe autorul nostru de bâzâiala ne-la-locul ei a unor critici:

„Un poet de seamă, ivindu-se în timpuri neștiutoare de carte, absoarbe în sfera lui toată lumina ce radiază de pretutindeni. Orice nestemată a inteligenței, orice floare a sentimentului, este aleasa lui datorie s'o aducă poporului său; și astfel el ajunge să-și pue memoria pe aceeași treaptă de prețuire cu propria-i invenție. De aceea puțin își bate capul cu obârșia cugetelor sale, dacă sunt traduse sau îi vin din tradiție sau călătorii prin țări îndepărtate, sau prin inspirație. Oricare le-ar fi izvorul, ele sunt deopotrivă de binevenite auditorilor săi necritici... Și Chaucer a împrumutat enorm... El fură cu scuza că lucrul ce ia n'are nici o valoare acolo unde a fost găsit și are cel mai mare preț acolo el unde îl lasă. E aproape un fel de regulă în literatură că un om odată ce s'a dovedit în stare să scrie original e *eo ipso* îndreptățit să fure la discreție din scrierile altora. Gândirea e proprietatea celui ce e în stare s'o cuprindă și a celui ce știe s'o întrebuițeze, să o plaseze adecuat. O anumită stângăcie dă de gol pe cel ce întrebuițează gândurile altuia; dar îndată ce-am învățat ce să facem cu ele devin ale noastre proprii“.

La ceea ce Rickett (care citează acestea) adaugă cu dreptate:

„Aceasta e critică sănătoasă... Geniul își are alchimia lui ce poate transmuta metalele de rând — pe cari le poate fura ocazional — în aur curat. La fel s'a întâmplat și cu celălalt splendid împrumutător: Shakespeare.

„Chaucer roșește însă mai mult de furturile sale literare de cât Shakespeare“.

Dar după atâtea menționări, ce sunt *Canterbury Tales*?

Incepem prin a răspunde că titlul acesta prescurtat — care putea fi lung potrivit datinei evului de mijloc, când se găseau autori ce ticluiau titluri ce țineau o pagină întreagă — ar trebui lungit astfel: „Povestirile unor pelerini pe drumul înspre *Canterbury*“.

Douăzeci și nouă de pelerini de ambe sexe și din toate straturile sociale — și iată câțiva din admirabilul *Prolog* care e de fapt un șirag din minunate portrete, în rândul în care ni-i prezintă Chaucer:

Noi am tradus mai sus, în parte, pe acela al morarului și al Femeii din Bath, cea care-și așteaptă cu brațele deschise al

șaselea bărbat; un *Cavaler* „om de preț“ și fiul: său un tânăr și îndatoritor *Scutier*; și un fel de Răzeș cu „în mână un strașnic arc“; *Prioresa* cu care vom face cunoștință mai la vale; un *Călugăr* ce nu-și făcea capul călindar „zgâindu-se plecat pe o carte, închis într'o mănăstire“, preferindu-i „câinii de vânătoare iuți ca păsările'n zbor“; un *Frater* familiar cu „femeile alese ale cetății“ care „ascultă confesiunile lor cu un zâmbet dulce și dă apoi absoluții plăcute“, (de aceia: „în loc de plâns și rugăciune oamenii trebuiau să dea arginți sărmanilor călugări“¹⁾); era și un *Negustor* printre dâșii „cu barba despicață 'n două“, ce vorbea solemn și cu duh: „nimeni nu știa că eră plin de datorii“; era pe acolo și un *Clerk*, cel din Oxenford cu care ne vom mai întâlni noi; un *Jurist* înțelept „discret și reverențios“; un „Frankelley“²⁾, cu barba albă, iubitor de trai bun; un *Bucătar* ce gătea bunătați la a căror înșirare numai (și Chaucer o face *con gusto*) îți lasă gura apă; un *Doctor de fizică* — adică un medic ce cunoștea pricina tuturor boalelor, și Chaucer îi sfârșește portretul: „căci aurul în medicină e un întăritor — de aceia el iubea aurul cu deosebire“.

Un preot iubitor de carte și cu duhul blândeții: „propovăduia învățătura lui Crist și a apostolilor săi și era cel dintâi care s'o urmeze“, el era însoțit de fratele său, un Plugar „trăind în pace și fapte bune“; *Morarul*, cunoștința noastră de adineauri, un *logofăt* „slab și coleric....“ de care se temeau ca de moarte cei de pe moșia pe care el o gospodărea; un „*Iertător de păcate*“ și în sfârșit hangiul împăciuitor și voios cu toată lumea“.... toți aceștia se găsesec laolaltă la Tabard Inn (Hanul T.), luând fiecare parte la una din acele pelerinagii — din care lumeștile griji nu erau lăsate cu totul la o parte — ce se făceau an de an la sicriul martirului Thomas à Becket, ucis în timpul lui Henric al II-lea. Hangiul e un om de viață, un prieten al tuturor. El propune pelerinilor ca fiecare să istorisească câte două povestiri la ducere și două la întoarcere: cel ce va câștiga prin darul istorisirii premiul, va fi ținut pe cheltuiala celorlalți la întoarcere.

¹⁾ „din adins vorbea o leacă 'n vârful limbei, ca să-i sune dulce englezeasca din gură-i.... Ochii îi jucau în cap cum schintee stelele într'o noapte geroasă. Pe acest odor de călugăr îl chemă Huberd“.

²⁾ proprietar de pământ de naștere liberă, dar nu și nobilă.

³⁾ câțiva dintre pelerini sunt omiși în această înșirare.

În felul acesta numărul povestirilor de Canterbury ar fi trebuit să fie 120.

Dar poetul n'a apucat să scrie decât 24 în versuri; cu excepția a două dintr'ânsele, cele mai multe în versuri iambice de 5 picioare rimând două câte două.

Prologul — care e desigur partea cea mai originală a lui Chaucer, interesant și prin faptul că el e așa de *englezesc* — ne prezintă pe tovarășii și tovarășele de călătorie ale autorului; ca să dăm nouă specimene, în felul următor:

„Era între noi și o călugăriță: o *Prioresă*.

Cu zâmbetul simplu și sfios.

Cea mai mare ocară a ei era de sfântul Loy.

Ea se numea Doamna Eglentyne („Roză sălbatică“).

Bine cântă la dumnezeiasca slujbă.

Și o intona frumos pe nas. Vorbea frumos și curățel franțuzește, după cum învățase la școala din Stratford at Bowe.

Căci franceza pariziană îi era necunoscută.

Frumos se purta cu toată lumea;

La masă nu lăsa să-i cadă nici o bucățică din gură;

Și nici nu-și muja degetele'n sos.

Știa să ducă bucățica frumos la gură și se ferea

Ca vre-o picătură să-i cadă pe piept.

Buza-i era așa de curată

Că pe ceașca ei nu se vedea nici o urmă de grăsime

După ce beuse dintrânsa.*)

.....

Era așa de bună la inimă și de pioasă

Că era în stare să plângă când vedea un șoricel

Prins în cursă, de era mort ori sângeră...

Gura-i era mititică, moale și roșie

Și nu încape îndoială că fruntea-i era frumoasă:

Cred că era de un lat de palmă.

Și nici nu era mică la trup;

După cât am băgat de seamă

Haina-i era curată,

---

*) Pasagiul acesta, așa de medieval, amintește cunoscutele versuri ale lui Hartman von der Aue:

„ . . . er so geleret was

„dass er aus den Buochen las“.

(El era așa de învățat încât citea din cărți).

Iar în jurul brațului purta
Un rozariu de corale mici
Și mai atârna de el o broșă de aur lucitor
Pe care era scris cu A încoronat
Urmat apoi de *Amor vincit omnia*“.

Acest portret pe care am fost nevoiți să-l prescurtăm e de o precizie fără pereche:

Persoana e plasată în timp și spațiu. Li cunoaștem chipul, haina, manierele (— ni se vorbește și de cățelușii ei, pe care-i hrănea cu carne friptă, lapte și resturi de pâine), iar A cu coroana deasupra ne arată neamul ales din care se trăgea. Prioresa e deci o foarte subțire persoană și în același timp o călugăriță de distincție. Toate portretele din vestitul „Prolog“ sunt tot așa de clar conturate prin atribute tipice pe cari le recunoaștem la prima vedere. Iată între altele splendida înfățișare a studentului de Oxford de pe vremuri:

„Era și un „Clerk“ din Oxenford*)
Care se îndeletnicise multă vreme cu logica.
Calul pe care călărea era slab ca o mârjoagă
Și mi-e teamă că nici el nu era mai gras.
...Nu era el așa de lume încât să fi avut vre-o slujbă.
Ci prefera să aibă la căpătâiul patului
Douăzeci de cărți îmbrăcate în roșu sau negru
Despre Aristotel și filosofia lui,
Decât haine bogate și mândre.
Căci cu toate că era filosof
Avea puțin aur în lădița lui;
Ci tot ce putea căpăta dela prietenii lui
El cheltuia pe cărți și învățătură.
Și harnic începea să se roage pentru sufletele
Celor ce-l ajutau astfel la carte.
Grija lui cea mai mare era de cărțile lui,
Nu spunea nici un cuvânt mai mult decât era nevoie.
Ci și acela era spus cu formă și cuviință.
Scurt la vorbă și plin de cugete înalte.
Vorba lui arăta virtute,
Și bucuros se 'nvăța pe sine și pe alții“.

Ceva din chipul morarului și femeii din Bath am redat ceva mai sus când am vorbit de realismul lui Chaucer. În le-

*) „Oxenford“: forma veche arată și mai bine că cuvântul Oxford însemnează „Vadul Boilor“. Compară și numeroasele nume de localități germane terminate în (-furt) (= vad): Frankfurt, Erfurt, Klagenfurt. — Dr. Svensk.

gătură cu această din urmă trăsătură trebuie să amintim ocările (am zice înjurăturile de n'am fi în Anglia) ce se aud din când în când din gura hangiuului și a unora dintre pelerini. Se știe că în sec. XVII Puritanii au dus o luptă dârză împotriva „limbajului profan”: până și Shakespeare a fost expurgat de *zounds, snails, sblood*“ (rănila, unghiile, sângele lui D-zeu). Nouă abia ne vine să credem că așa de nevinovate, am zice chiar cuviincioase expresii au putut fi considerate drept blasfemii. Mai de grabă le-am socoti niște „mici ocări drăguțe și neprimejdioase“. Ci realismul — am zice mai de grabă naturalismul — lui Chaucer îl face vinovat de un păcat pe care Puritanii nu i l-ar fi iertat. De altfel Chaucer ne-o spune însuși :

„Ocările lor sunt așa de mari și spurcate
Că e grozav să-i auzi înjurând:
Sfășiau trupul Mântuitorului

Socotind pe semne că Jidovii nu l-au sfășiat în deajuns“

Da, pelerinii spre Canterbury înjură din când în când. (E comică suduiala de „oase de cocoș“ a hangiuului!) Dar ca și în Shakespeare aceste expletive nu puteau lipsi, ele colorând cu umorul lor tare și realist aceste pagini ce rezumă timpul când catolicismul englez luneca pe un povârniș profan. Intre alții *the Pardoner*, cel ce ierta păcatele în schimbul unui dar din partea greșitorului. Chaucer nu-l cruță de loc, căci iată cum e pus să-și sfârșească povestirea :

„Acum, oameni buni, Dumnezeu să vă ierte păcatele
Și să vă păzească de sminteala sgârceniei,
Iertare sfântă vă dau vouă tuturor,
Iar voi să-mi dați, în schimb, nobili și sterlingi
Iau și broșe de aur, linguri și inele....
Ci am uitat să vă spun, Domnilor,
Că am reliquii și indulgențe în cufărul meu
Ce mi-au fost date chiar de mâna Papii.
Vino, domnule hangiu, și oferă cel dintâiu
Și vei săruta, rând pe rând toate reliquiile“...

La care acesta răspunde :

„Ba eu nu, că m'ar blestema Christos
Ce, vrei să mă faci să pup nădragii tăi cei vechi
Și să jur că sunt moaștele unui sfânt?“

Iertătorul se înbufnează, dar Cavalerul cel nobil îi împacă:
„Domnule iertător, fii vesel și voios;

Tu, hangiule, ce ne ești atât de drag,
Te rog să sârugi pe iertător;
Iar pe tine, iertătorule, rogu-te, apropie-te,
Ca să râdem și să ne înveselim
Ca și mai înainte“.

Iar ei se sărutară frățește și-și văzură călare de drum.

Cam aceasta e atmosfera Povestirilor. Călătoria e numai un pretext. Cum cartea e trunchiată, noi n'apucăm să însoțim pe pelerini intrând în Canterbury, necum la înapoierea spre Londra. Din drumul spre Canterbury nu vedem nimic, ceeace e poate intenționat, căci nimic mai nepotrivit cu o călătorie decât aceste lungi povestiri versificate, cu savante aluzii mitologice, adesea spuse de pe cal unei cete de 29 de ascultători și ei călare: lucrul e neînchipuibil.

Ci ei povestesc ca într'o „mie și una de nopți“, ca și când toți ar sta comod locului; drumul menționat fugitiv între povestiri duce înainte doar firul. Cel ce leagă povestirile între ele e mai ales hangiul, cu remarcele lui hazlii.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Chaucer e înainte de toate un mare povestitor. El are talentul întemeiat de sigur și pe memoria limpede a medievalului — așa de cruțată de formidabilul material pe care suntem nevoiți să-l asimilăm noi cei de azi — și are darul de a desface îngrijit firul de tort al istorisirii.

Ca cetitorul să-i poată savura măestria, fie și într'o tălmăcire în proză, dăm un crâmpei din *C. Tales*; și cu intenția de a întregi antologia ilustrativă pe care am crezut-o indispensabilă cu toată puținătatea acestor pagini, silit restrânse:

..... Un cocoș cu numele Chanticleer;
N'avea pereche în toată țara: așa cânta.
Vocea lui era mai veselă decât tonul orgii
Când se aude tare la biserică în zile de solemnă liturghie.
Cântatul lui spunea ceasul mai exact
Decât orologiul cel mare din turnul Abbey.
Pieptenul lui crestă era inelat și roșu ca și coralul,
Cu zimți ca un zid de castel;
Ciocu-i era negru și lucitor ca o nestemată,
Picioarele cu degetele îi erau azurii,
Pintenii lui arătau mai albi decât crinul.

Iar penele-i erau ca aurul cel nou.
Acest ales cocoș avea în stăpânire
Șapte găini ținute spre mulțumirea lui,
Ele erau în același timp surorile și iubitele lui,
Ca și el minunate la culoare.
Dintre cari cea mai ales colorată la gât
Era pe drept numită frumoasa domnișoară „Part-e-Lote“.
Era curtenitoare, discretă și blândă,
Plăcută în societate și se purta așa de frumos
Chiar dela vârsta de șapte zile
Că avea cu ce să stăpânească
Și încātușeze inima lui Chanticleer.
Iar el o iubea!...
Și era o plăcere să-l auzi cântând,
Când mijea soarele dimineața,
În dulce melodie: — „Iubita mea-i departe...“

.....
Și așa s'a întâmp'at că odată înainte de zori,
Pe când Chanticleer sta cocoșat pe prăjina lui
Printre toate soțiile lui,
Chanticleer al nostru începú să geamă din gât,
Ca unul ce visează urât.
Și când Part-e-Lote îl auzi
Se sperie și zise — „Iubitul meu soț,
Ce te doare de gemi ca de spaimă?
Știu că-mi dormi ca un butuc. Rușine să-ți fie!“
El îi răspunse astfel cuvântând; „Doamna mea,
Te rog măhnirea-ți potolește și teama.
Vai! ce vis cumplit avui adineaori,
Și cum îmi tremură inima de spaimă.
Dumnezeu să mă ferească de-o nenorocire
Și să mă scape de temnița cumplită!
Se făcea că umblam în sus și 'n jos
Prin curtea noastră, când deodată văzui un dobitoc:
Era ca un câine; sărise asupra-mi
Să măucidă și mai multe nu.
Culoarea-i bătea între roșu și galben,
Și coada ca și urechile lui
Șfârșeau în păr negru, altfel decât restul trupului,
Botu-i era mititel iar ochii-i schinteiau aprig
De să mori de spaimă;
Iată de ce am strigat prin somn“.
„Pleacă — îi zise ea — fricos ce ești!
Pe cerul de deasupra noastră!
Ai perdut inima și dragostea mea!

Pe cinstea mea, nu pot iubi un laș.
Știut este că noi femeile dorim
Ca soții noștri să fie dibaci, înțelepți și liberi....
O zi sau două mănâncă și tu prânzuri ușoare
De viermi înainte de a lua un laxativ
De dafin, de fumătoarea ce crește aproape:
Du-te, ciugulește-le și înghite-le!
Fii voios bărbate, demn de tatăl tău
Și nu te teme de visuri! Alt ce să-ți mai spun“.
„Doamnă“ zise el „mulțumesc pentru sfat...
(Cu toate acestea) noi știm că oamenii au citit adesea în
cărțile bătrâne....

Și au descoperit din pățanie
Că vesele își au însemnarea lor
Și ne prevestesc bucurii și dureri....
De aceia, dragă Part-e-lote,
Din aceste pilde bătrâne poți vedea limpede
Că nime nu trebuie să disprețuiască
Cu nesocotință vesele ce prevestesc; căci, ascultă-mă pe mine,
Sunt vise de cari trebui' să ne temem“.

.....
Un vulpoi, vestit pentru șiretenia lui,
Ce trăise trei ani în dumbravă,
Indemnat de sborul închipuirii sale îndrăznețe,
Pătrunsese prin gard, chiar noaptea aceea,
In curtea unde mândrul Chanticleer
Locuia cu cele șapte neveste ale lui;
Și se lungi într'un strat de verdețuri
Până trecură cele dintâi ore ale zilei,
Așteptând prilejul să cadă asupra lui Chanticleer...
Care când dădu cu ochii de vulpe,
Ar fi luat-o la fugă dacă dușmanu-i viclean
Nu i-ar fi spus: „Nobile domn, încătrău vrei să mergi?
Ți-e teamă de mine, prietenul tău?
Firește ași fi cel mai rău dintre vrășmași
De ți-ași cășuna vre-un rău fără pricină!...
Pe cinstea mea, ai o voce așa de veselă și dulce,
Ca a îngerilor ce locuiesc în ceruri...
Dar de-î vorba de cântare, dă-mi voie să-ți spun,
Pe lumina ochilor mei,
Că afară de tine, pe nime n'am auzit cântând așa
Decât pe tatăl tău, într'o dimineață de Mai...
Ci cântă amice în numele Fecioarei!
Să vedem de poți cânta ca tatăl tău?!
Chanticleer prinse a bate din aripi

Nebănuind sârmanul cursa cea ascunsă,
Orbit cum se găsea de-a vulpii linguşire!
Vai, domnii mei, ce adesea ţineţi linguşitori
La curţile voastre şi mulţi ascunşi trădători
Ce vă plac cu mult mai mult, pe legea mea,
Decât cei ce vă spun curatul adevăr.
Mergeţi de citiţi ce spune Eclesiastul asupra linguşirii.
O domnii mei, păziţi-vă de cei ce vă trădează.
Chanticleer al nostru se înalţă în vârful degetelor,
Îşi întinse gâtul, iar ochii şi-i închise
Şi'ncepu să cânte tare.
Vulpoiul — Sir Russell — deodată se-avântă
Şi-apucă de gât pe Sir Chanticleer,
Şi-l purtă în spinare înspre pădure,
Căci nime nu văzuse ce se petrecuse.
O, de ce ţi-e scris nu poţi scăpa!
De ce-a sburat Chanticleer de pe prăjina lui?
Ce păcat că nevasta-i nu a crezut în visuri!
Ci într'o Vinere s'a întâmplat această jalnică întâmplare!
O Venus, tu ce eşti zeiţa mulţumirii,
Odată ce Chanticleer ţi-a jurat credinţă
De ce-ai îngăduit aceasta chiar în ziua ta?
Ci iată cum destinul răstoarnă deodată
Nădejdea şi laudăroşia vrăjmaşului:
Cocoşul cum zăcea pe spatele vulpii
Astfel îi grăi în spaima lui:
— „Bunule domn, dacă aş fi în locul tău,
Pe ce am mai sfânt așa aş spune:
Inapoiati-vă țopârlanilor,
Lovi-v'ar ciuma;
Acum c'am ajuns în pădure
Orice-ați face cocoșul nu mai scapă!
O să-l mănânc pe loc, pe legea mea!”
Şi când vulpea rosti cuvântul, deodată
Cocoşul se desprinse frumuşel din gura lui
Şi sus zbură pe un copac.
Iar vulpoiul când văzu că îi scăpase
„Vai! zise el, vai, bunule Chanticleer,
Mi-e teamă că rău te-am supărat,
Aşa cumplit înspăimântându-te,
Răpindu-te departe de-a ta curte,
Ci nu am vrut să-ţi fac nici un rău:
Coboară-te să-ţi spun întreg cugetul meu,
Curatul adevăr, așa să-mi ajute Cel de sus!”
„Ba nu — răspuse el — „blăstămați să fim amândoi

„Intâi eu cu oasele și sângele meu
De mă vei mai amăgi vreodată!
Nici când prin lingușirea ta, să cânt nu mă vei mai face
Și să clipesc din ochi.
Căci cel ce 'nchide ochii când ar trebui să vadă
Nu-i vrednic să trăiască!“
„Ci Dumnezeu să nu-i ajute celui ce ca mine“
Zise vulpea, „așa puțin se poate stăpâni,
De vorbește tare când ar trebui să tacă“!
Iată ce înseamnă să fii neprevăzător,
Așa nesocotit și ușor de lingușit.
Ci voi ce credeți că acestea sunt scornituri
Despre o vulpe, sau un cocoș și-o găină oarecare
Luați de-aicia pildă, oameni buni,
Că Sfântul Pavel zice că orice-i scris,
E scris spre 'nvățătura noastră.
Ci voi culegeți grâul, iar pleava lepădați!

* * *

E timpul să ne despărțim de Chaucer. Ci să sperăm că aceste puține pagini au reușit să ne zugrăvească pe autorul nostru:

Cu mediavala lui universalitate, cu alesul lui dar de a povesti curgător și interesant, cu medalioanele-i încrustate admirabil în faimosul lui „Prolog“, cu lumea timpului său, trăind în opera lui, și mai ales cu umorul lui; umorul, ce face din „*Canterbury Tales*“ o carte profund engleză, cu toate abaterile ei și prin alte meleaguri ale Europei veacului al patrusprezecelea decât plaiurile Mării Britanii.

Dr. I. Ol. Ștefanovici-Svensk.

Cronica Externă.

Criza

Situația generală, în toate țările din lume, se prezintă astăzi sub forma acută a unei crize universale. Criza, cu rădăcini adânci în transformările fundamentale ale epocii postbelice, are grave repercusiuni economice, politice și sociale. De aceea va trebui să considerăm acești trei factori, la cari se adaugă elemente istorice și psihologice, în orice analiză a situației generale contemporane. O înțelegere a problemelor internaționale, din punctul de vedere al combinațiilor de forțe în politica externă, nu se poate concepe fără un prealabil studiu al situației politice interne a celor mai reprezentative țări din lume.

Vom începe cu *Anglia*, care, ca centrul celui mai impunător imperiu colonial produs de istorie, prezintă un interes deosebit. O comprehensiune a mentalității politice engleze este condiționată de cunoașterea unor particularități caracteristice: *respectul tradiției, arta compromisului și „fair play”-ul*. Evoluția istorică a politicii britanice se prezintă ca o continuitate neîntreruptă de reforme treptate și înțelepte, adaptate nevoilor momentane, iar nicidecum supuse unor idealuri abstracte, rezultate din speculațiuni logice. Sistemul constituțional și juridic, precum și organizarea vieții publice și private, toate s'au transformat sub impulsul simțului practic. Iar aceste transformări nu s'au împlinit prin sguduiri violente, ci printr'o calmă și constantă aplicare a artei compromisului. Doctrinile cele mai antagoniste, instituțiile cele mai variate, exigențele cele mai complicate au găsit un teren fecund de colaborare tocmai prin cultivarea specific engleză a compromisului, care elimină exagerările radicale și contribuie numai la realizări practice. Iar aplicarea soluțiilor compromisorii se face prin mijloace loiale și sincere, cari constituiesc idealul englez al „*fair play*”-ului, adică al „*jocului drept*”. Acest termen sportiv sintetizează aspirațiunea generală a tuturor straturilor sociale de-a se folosi în arena politică numai de lupta onestă, disprețuind intriga și demagogia.

În arena politică a Angliei contemporane, lupta se dă între trei partide: *conservator, liberal, și laborist*, conduse respectiv de

Baldwin, Lloyd George și Mac-Donald. Caracterul esențial al doctrinei partidelor este *predominarea elementului economic*. Conservatorii, prin tradiție istorică, sunt *protecționiști*. Însă protecționismul conservator are aspirațiuni vaste: construirea unei imense unități economice din numeroasele elemente eterogene ale dominionurilor și coloniilor, prin introducerea unor tarifyuri preferențiale interimperiale.

Partidul liberal rămâne credincios doctrinei clasice a *liber-schimbismului* universal, inaugurată, cam pe la mijlocul secolului trecut, de școala din *Manchester* a lui *Cobden*, care a permis industriei engleze să ia un avânt atotputernic, într'un timp când revoluția industrială era încă la începutul ei și când comerțul britanic a putut monopoliza piața mondială. Credința liberală este că numai o abolire a războiului vamal, adecă înlăturarea tarifelor ucigătoare, în toate țările din lume, poate salva prosperitatea britanică de o decadență sigură.

Partidul laburist pretinde că forța națiunei engleze residă în clasa ei muncitorească, căreia îi revine dreptul de-a beneficia de rezultatul muncii ei prin *naționalizarea* progresivă a ramurilor principale de producție și prin eliminarea competițiunei capitaliste. Opera socializării trebuie însă supusă unui proces de evoluție lentă și liniștită, prin respectarea tradițiilor istorice și prin colaborare cu elementele burgheze ale națiunei.

În Casa Comunelor, laburiștii se pot menține la putere numai grație ajutorului dat de liberali. Liberalii, cu toate că sunt aderenți neclintiți ai capitalismului, văd în conservatori un pericol pentru tradiția liber-schimbistă a Angliei; iar, de altă parte, au văzut că laburiștii se opun introducerii tarifelor vamale ridicate, de frica scumpirei alimentelor, care ar lovi clasa muncitorească. Astfel, partidul liberal, numeric neînsemnat, întărește poziția parlamentară a laburiștilor și îi apără de atacurile numeroase ale conservatorilor. Cu toate acestea este clar că laburiștii pot rămânea stăpâni la *Westminster* și la *Whitehall* numai atâta vreme cât îi tolerează liberalii. De-aceea, guvernul laburist nu poate înfăptui nici o reformă socialistă mai radicală. Așa încât se poate zice că astăzi, în Anglia, *laburiștii sunt la guvern și liberalii la putere*. Iar situația generală este gravă.

Cauza acestei situații grave se găsește, evident, în criza

economică și, mai ales, în grozava creștere a cifrei șomajului, care s'a ridicat la $2\frac{1}{2}$ milioane. Cum Anglia este aproape complet industrializată (numai vre-o 5% din populație se ocupă cu agricultura), acest șomaj se prezintă ca o *calamitate națională*. Numai prin impozite directe foarte ridicate (care ating, la venituri mari, până la 70%) și prin taxe succesoriale enorme (cari absorb $\frac{1}{4}$ până la $\frac{1}{2}$ din întreaga moștenire, — caracterizate de marii financiari ca o adevărată „*expropriere a capitalului*“), — se pot susține milioanele de șomeri, prin ajutoare regulate plătite de Stat. Cum însă această situație devine tot mai acută, prin creșterea continuă a șomajului și prin descreșterea corespunzătoare a venitului național, opinia publică stă neorientată, cu toate că-și păstrează calmul caracteristic englez tocmai în situații grave.

Însă toată lumea, dela bancherul bogat din City, până la micul funcționar din provincie și până la ultimul muncitor, angajat în fabrică sau trăind din ajutorul de șomer, resimte consecințele inevitabile ale crizei.

După Anglia, să trecem repede în revistă, alte câteva țări mai însemnate: *Franța, Germania, Italia, Uniunea Sovietică și Statele Unite*.

Franța se poate mândri, astăzi, cu o prosperitate, în comparație cu restul lumii. Echilibrul admirabil al structurii sale economice (60% industrie și 40% agricultură), hărnicia locuitorilor din toate clasele sociale și spiritul lor de economie, precum și absența unei suprapopulări, datorită unui procent redus al nașterilor, bogățiile ei naturale și ramurile ei de producție specializate, — toate contribuie la o bună stare relativă. Iar *șomajul este aproape inexistent* (vre-o 10.000), ceea ce este un lucru mare în Occidentul industrializat.

În schimb, situația politică este mai incertă. Tradiția numeroaselor blocuri și grupuri în Parlament, cu intrigi de culoar și cu ambiții nesăturate, fac aproape *imposibilă o continuitate constructivă în viața politică*. Dela aripa dreaptă, protejată de *Poincaré*, și condusă de *Tardieu* și *Marin*, — trecând peste centrul eterogen, care constituie însă forța decisivă, — până la stânga radical-socialistă a lui *Heriot*, socialistă a lui *Blum* și comunistă a lui *Cachin*, — balanța puterii oscilează des între guverne de *concentrare republicană* și guverne de *cartel de stânga*. Un ca-

binet se perindează după altul, așa încât Franța a avut, în ultimii doi ani, nu mai puțin decât 7 guverne.

Actualul guvern *Laval* este o combinație a forțelor de dreapta, în colaborare cu elementele moderate ale centrului, și pare a avea majoritatea parlamentară, pe care a avut-o Tardieu. Insuși Tardieu a intrat în guvern ca Ministru al Agriculturii. Faptul însă că guvernele Tardieu, cari au precedat actualei formațiuni, au fost răsturnate în mod cu totul neașteptat, privează actualul cabinet de orice simț al siguranței.

În plus, se mai adaogă alte câteva elemente compromițătoare: *scandalul Oustric*, care a luat proporții enorme și în care sunt implicați mulți politicieni de dreapta; *scumpirea alimentelor*, din cauza unei protejări insuficiente, după cum se spune, a unei agriculturi neraționalizate; în fine, *criza economică mondială*, care a redus simțitor industria prosperă a turismului, — toate contribuie la o atmosferă de nemulțumire generală.

De-aceea, partidele de stânga se pregătesc să combată în viitoarele alegeri, partidele de dreapta. Slăbiciunea lor este însă rivalitatea între radicali și socialiști, care fiecare vrea să câștige masele nemulțumite.

Germania este una din țările în care criza economică mondială se resimte mai tare. Cifra șomajului a crescut la 4.000.000. Industria și comerțul sunt paralizate. Micile economii au fost distruse încă în timpul inflațiunii. Toată lumea este deprimată. În această atmosferă generală de nemulțumire, s'au născut și au crescut curente extremiste, cari amenință existența tinerei democrații republicane a Reichului.

Cele două tendințe extreme ale politicei germane sunt grupările *național-socialiștilor* și *comuniștilor*. Primii, cari constituiesc o organizație fascistă, recrutată din elemente patriotice și bazată pe o ideologie integral națională, însă cu tendințe socializante, au ca program o „*Befreiungspolitik*“ de sub sarcina reparațiilor și o restaurare a imperialismului german. În tabăra opusă stau comuniștii, recrutați, mai ales, din masele nemulțumite ale șomerilor, cari consideră ajutorul primit dela Stat că insuficient și al căror ideal ar fi un „*Sowyetdeutschland*“. Lupta între *Hitlerism* și *Bolșevism* este violentă, atât în *Reichstag*, cât și pe străzi, unde manifestațiile au, adeseori, un caracter sângeros.

Numai grație acestor ciocniri violente între extremiști, se poate menține un guvern de centru, patronat de *Brüning*, ale cărui șanse de stabilitate sunt însă incerte.

Italia continuă să aibă un regim fascist consolidat. Statul, organizat după *sistemul corporativ*, a cărui tendință este să înlocuiască incompetința parlamentarismului universal, cu o reprezentare a intereselor profesionale, — este considerat ca un regulator în toate domeniile vieții publice și economice. *Armonia claselor sociale* vrea să se substituie luptelor de clasă. Dictatura lui *Mussolini*, susținut de un partid puternic și disciplinat, secondat de o miliție fascistă bine organizată, combate orice încercare de atac, îndreptată împotriva regimului, cu o vigoare tenace.

Se pare însă că, în sânul partidului s'au introdus unele elemente ariviste, cari compromit prestigiul moral a Fasciei. *Purificarea partidului* este una din preocupările arzătoare ale zilei.

De-altă parte, criza economică se resimte, în mod evident, și în Italia. Recolta slabă și un șomaj de vre-o 500.000. au consecințe serioase asupra economiei naționale. Lefurile tuturor funcționarilor au fost reduse cu 10%, însă corporațiunile au forțat, în mod corespunzător, o reducere a tuturor prețurilor. Această funcțiune regulatoare a Statului corporativ se numește: *Dictatura prețurilor*. Totuși depresiunea economică se resimte în toată Peninsula.

Uniunea Sovietică este astăzi obiectul unor elogii și critici egal de exagerate. Uniunea, prin importanța situației ei internaționale, merită să fie privită într'o lumină realistă.

După revoluția *menșevică* din Aprilie 1917, a urmat o perioadă critică, în timpul căreia Sovietele au luptat cu adversari interni și cu trupele intervenționiste. În 1922, odată cu restaurarea parțială a proprietății, producției și comerțului particular, s'a inaugurat *Noua Economie Politică (NEP)*, cu scopul de-a atrage capitalul străin pentru exploatarea bogățiilor naturale ale țării. Rezultatele fiind slabe, Sovietele au instituit, în 1928, un „*plan de cinci ani*“, care prevede o intensă raționalizare a agriculturii, prin forme colective, și o industrializare generală a Țării. Dacă numai 50% din acest plan s'ar putea realiza, Rusia ar deveni un important factor economic.

Executarea acestui plan se face însă prin sacrificii și suferințe enorme. Dictatura lui *Stalin* întrebuițează mijloacele brutale ale tradiției țariste nu atât împotriva foștilor aristocrați (cari aproape toți au emigrat), cât mai ales contra „*Kulacilor*” (țăranilor instăriți) și micilor burghezi. Chiar muncitorimea este supusă unui regim de muncă forțată, cu privațiuni de alimente, combustibil și îmbrăcăminte. Entuziasmul celor 1½ milioane comuniști este întărit prin poliția politică și prin procese antiburgheze spectaculare, cari însă nu pot suprima mizeria generală.

Statele Unite au început să piardă nimbul glorios al prosperității americane. După un teribil *crash* bancar, a urmat o criză a industriei și comerțului. Agricultură încă suferă cumplit, cu toată mecanizarea ei raționalizată. Șomajul a crescut la 5.000.000.

Situația este cu atât mai gravă, cu cât șomerii nu primesc ajutoare regulate dela guvernul federal, ci numai subvenții sporadice dela state și dela comune, cari completează, după puțințele lor, acțiunea carității particulare. Acest neajuns, care atinge milioane de oameni și care provoacă o mizerie teribilă și o depresiune generală, este obiectul unor atacuri violente atât în *Casa Reprezentanților*, cât și în *Senat*.

Administrația lui Hoover devine tot mai nepopulară, cu atât mai mult cu cât se opune deschiderii unor credite largi pentru ajutorarea șomerilor. Iar, de altă parte, lucrările publice pentru ușurarea șomajului („*relief works*„) par a fi insuficient organizate.

Lupta între *prohibiționiști* și *antiprohibiționiști*, creșterea *criminalității*, mai ales în *Chicago*, acuze de *corupție* în administrație, completează acest tablou nu tocmai trandafiriu, în care se găsește astăzi America.

Dacă ne întoarcem privirea spre restul universului, vedem aceeași situație. *Țările scandinave*, *Olanda* și *Belgia* sufer de șomaj. *Elveția* are de îndurat pierderi prin scăderea turismului, care atinge mai ales industria hotelurilor. *Spania* abia s'a recules după ultima încercare de revoluție militară și viitoarele alegeri se prezintă ca o problemă grea pentru regimul *Berenguer*. *Portugalia* împărtășește greutatea crizei.

Blocul agricol al Europei Centrale, dela *țările baltice* și *Polonia* până la *Austria*, *Ungaria*, *Cehoslovacia*, *România* și *Jugoslavia* se sbat în mijlocul acestei crize, care, aici, ia proporții

aggravate mai ales în urma concurenței „dumping“-ului sovietic. Aceste țări, cu structură economică particulară, văd un mijloc de atenuare într-o colaborare mai strânsă.

Iar țările balcanice, — *Bulgaria, Grecia și Albania* — încă au de suportat aceleași dificultăți ale crizei. Regimul Kemalist din *Turcia* a fost silit să suprime sângeros, prin spânzurarea alor 58 de rebeli, recenta revoltă reacționară a dervișilor.

În extremul Orient găsim șomaj în *Japonia*; războiul civil și o foamete endemică în *China*, datorită mai ales lipsei de căi de comunicații. În *India* campania de agitație a lui *Ghandi*, care abia a ieșit din închisoare, continuă.

Dominionurile vastului Imperiu Britanic, cari, mai ales din punct de vedere economic, pot fi considerate ca țări independente, trec și ele prin criză. *Australia* și, într-o măsură oarecare, *Noua Zelandă*, au grave dificultăți financiare, industriale și agricole. *Canada*, cu agricultura ei dezvoltată, se plânge mai ales de dumpingul rusesc.

În *America Latină* au izbucnit și s'au potolit o serie întreagă de revoluții. Din *Cuba* până în *Uruguay*, multe regimuri au fost răsturnate și înlocuite cu junte militare sau cu noi guverne. Adevărat că aceste izbucniri violente au mai mult un caracter politic, decât revoluționar. Regimul fundamental rămâne intact; numai guvernării se schimbă. Ele pot fi comparate mai repede cu niște *alegeri sângeroase*.

Însă criza generală se întinde pretutindeni, pe toate continentele și în toate țările, după cum rezultă și din această sumară expunere a situației universale. Ținând seamă de vasta complexitate a problemelor și circumstanțelor, precum și de spațiul redus al acestui articol, multe chestiuni și amănunte au trebuit să fie eliminate, cari toate ar fi coroborat adevărul: că actuala criză este universală și că nici o țară nu se poate lăuda ca fericită, după cum nici una nu se poate plânge că este nenorocită, când își raportează situația la factorul general.

Diagnosticul acestei crize este greu de stabilit. Supraproducție sau subconsumație; dezechilibrarea vieții economice în urma războiului; raționalizarea industriei; creșterea standardului de viață a clasei muncitorești; mecanizarea agriculturii; intensificarea competițiunii internaționale; dumpingul rusesc; războiul

tarifelor vamale; tendințele de industrializare a țărilor agricole și de agriculturare a țărilor industriale; speculațiunile de bursă; distribuirea neregulată a aurului; nesiguranța regimurilor sociale și politice; — toate acestea, și multe altele, sunt elemente, cari se presupun la rădăcina crizei.

Terapeutică crizei este încă și mai grea de fixat. Muncă intensă și resemnare în privațiuni; suprimarea energică a lenei și corupției; renunțarea la fraze și abstracțiuni; căutarea soluțiunilor practice pentru nevoile momentane; eliminarea intrigilor mărunte de partide și de coterii; impunerea justiției fiscale și sociale; nivelarea și armonizarea intereselor de clasă; credință într'un viitor mai bun; entusiasm și abnegație; apărarea liniștei interne și colaborare strânsă internațională; iată câteva din remediile, cari se impun poruncitor în situația prezentă.

Prognosticul crizei este aproape imposibil. Unii economiști și financieri americani au început să exprime, în ultimele săptămâni, optimism. Justificarea lui este secretul viitorului.

Londra, 6 Februarie 1931.

Caius Bardoși.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Prețipiș gârliciul...

de **Al. Petöfi**

Prețipiș gârliciul,	Mă'ntinsei în țarnă,
Și povara-mi grea...	Nasu-mi sângeră...
Când s'o iau spre casă,	Piatră blăstămată,
Mă culcă sub ea. —	Din pricina ta, —
Mă culcă sub ea!	Din pricina ta!

N'aș umbla prin pivniți,
Pe cuvânt v'o spun,
Dar sunt eu de vină
Că e vinul bun, —
Că-i așa de bun?

În românește de **Ax. Banciu.**

Holumb

*Pe sub streșini de vecernii solitare
Ca ulcioarele 'n privire pe la noi,
Mă strecor neliniștit și fără zare
Și sub gânduri ca un paltin mă despoi.*

*Nu știau bătrânii slovă — ca bătrânii...
Dar din mai bătrâni adet au apucat:
Pe răboj însemni tainurile stâniei,
Iar holumbul — pe spinare de băiat.*

*Tata, Dumnezeu să-l fie, poartă semnul
Mai cucernic ca 'ntr'un colț de testemea;
Ei și tata — tata n'a uitat îndemnul
Să mi-l treacă, sub blestem, în paza mea.*

*Dar mă sbucium cu privirea vinovată
Că sub blestemul lui greu o să rămân
Și de-aceea simt prin vine, câte-odată,
Glas de clopot năbușit cu smoc de fân.*

Dumitru Olariu

---

*) *Holumb* = piatră de hotar.

Pentru înțelegerea poeziei, ținem să dăm următoarea lămurire: Bătrânii noștri nu posedau asupra pământului lor „diresuri“. Cea mai elocventă mărturie pe care o putea aduce cineva pentru justificarea posesiei, — era bătaia primită dela tată-său pe locul holumbului. Și acest corectiv se aplica din tată în fiu, astfel că se stabilise, cu veacuri în urmă, o tradiție sfântă și inalterabilă.

Poetul, care a primit în paza sa perpetuarea focului sacru, se vede azi în trista apostazie de a rupe tradiția, profanând memoria înaintașilor săi.

Ca un ecou de dincolo de mormânt, aude, uneori, în adâncul conștiinței sale, glasul naturii primare care-l revendică.

privar = pridvor, *adet* = obicei

Nota Red.

De suflet nou

*Lopeți aștern poveri de lut,
Pe oseminte putrede de gând;
Nu știi în vreme unde-mi vine rând
Și am uitat de unde-am început.*

*Sfârșește'n mine neam necunoscut,
Ce-mi stă la căpătâi, aci, plângând;
Aș vrea să strălucească pentru el un gând,
Dar toate chiotele'n mine au tăcut*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*Și pasul meu s'a adâncit în tină.
Stătută, apa sufletului meu a prins rugină
Și nu tresare'n undă-i nici o cută....*

Suflete nou, cu apa ne'ncepută!

Constantin Munteanu

Din stânga și din dreapta

18.

Mutre de domni străini... Automobile poposind în sat...

— Cine-or hi? — întreabă badea Ion.

— Or hi niscai candidați și ăștia! — răspunde badea Niculae.

— Te pomenești!.. Așa, așa... Doar mai când cetiam că să face iară alegere în locu ălui de l-or făcut nu știu ce director, c'o plată de-ar putea trăi un sat din ea.

— Atunci de bună sama-s d'eia. In ajunu alegerilor te omoară cu dragostea; după alegeri, bate-le urma...

— Că ghine zici.

— Da nu-i așa?

— Sfântu adevăr.

— Altă nație să mai cumițește dup'atâtea amăgeli, da noi?..

— Prea încrezători în vorbe.

— Ba proști, proști în leje.

— Da ce-i, vecine Toadere, se adresează acesta cătră al treilea, care vorbise cu unul dintre domnii streini și acum venia spre ei — doar chiar îți dă v'o licență de crâjmă?

— Cine?

— Candidatu la deputăție.

— De unde știți că-i candidat?

— I-am mirosit gușulița cu făgăduieli.

— Ba zău? Doar nu v'o hi făgăduit și dumneavoastă?

— Ba ghine că nu.

Măi al dracului ce-i!... Io credeam că numa io am pus groșița...

— O s'o vezi când ți-i vedea ceafa!

— De ce?

— Da s'o ținut careva de cuvânt din câți ne-or răscolit prafu de pe uliți și ne-or asurzit cu făgăduieli?

— Da nu i-o dat licență lu Irimie Beregată? Și drept de trafică lu Ionu Chivii?

— I-ai întrebat cu cât le-or ușurat șerparele?

— Vorba-i că le-or dat.

Cu miile alea puteai lua și d-ta, fără să mai răgușești strigându-i „să trăiască“! Achim Codău n'o votat cu el și vezi-l cum ne râde'n obraz? El și cu drept de crâjmă, și de trafică, și cu ștupendiu pentru băiat...

— Dacă are bani....

— Asta-i!

— Ce să facem atunci?

— Să-i înțarcăm de-a mai veni pe-aici să ne mai îmbete cu apă rece.

— Cum?

— Cum i-or înțarcat ai din Frecăței. Fără bătaie, fără huideo, cu vorba bună.

— I-or hi pus feștilă la mașină.

— Da de unde! Să vedeți cum o fost. Dupăce s'or adunat oamenii, o 'nceput candidatu să le vorghească. Și dă-i și dă-i...

După el, ăialanți cu care venise și care-i suflau în foi, laudându-l de nici să hi fost cu stea 'n frunte. Oamenii nici cărc... I-or lăsat să vorghească pân's'or săturat. Da din când în când își întorceau capu spre unu din ei: îi zice Pătru Ispas.

Dupăce-or isprăvit de grăit și de făgăduit și dupăce pe ai din celelante partide i-or făcut petece de oghele, numa ce să ridică Pătru Ispas din mijlocu mulțimii și, ieșind în fața lumii, cu glasu domol, așezat, le-o spus cam așa candidatului și tovarășilor lui :

Ne-ați vorghit așa de frumos, domnilor, toți câți ați cuvântat, de noi săntem hotărâți să merem cu dumneavoastă, până'ntr'unu. Da hiincă tot așa ne-or vorghit și domnii care-or mai fost pe la noi când cu alegerile din alți ai, spunându-ne și ei, ca și dumneavoastă, că mai presus de toate trăbuie să avem în vedere binele obștesc, nu al nostru, și că ei nu luptă și nu cer votu nost ca ăialanți, ca să să procopsească pe ei, ci numa ca să poată înscăuna dreptatea în țară, și-apoi, dupăce le-am dat votu, i-am văzut pe toți înțolindu-se care mai de care cu slujbe bune și afaceri grase, în vreme ce noi nu numa că am rămas cu toate nedreptățile și cu toate vechile greutateți în spate — pe care spuneau dumnealor că cum or ajunje la putere ni le iau din spate — da ni s'or mai încărcat altele, nouă, peste cele vechi, de nu știm cum să ne mai cârpim zilele ca să nu

păcătuim, — de aceea, uite, domnilor, ce-am hotărît noi (și scoțând de sub suman sfânta scriptură și o cruce, le puse pe masă înaintea domnilor): dumneavoastă să jurați aci în fața noastră, pe sf. scriptură și pe cruce, că de veți ajunge la putere, nu veți lua nici o slujbă peste care o aveți astăzi — afară dacă nu cumva vă vom ruga tot noi s'o primiți — și nici nu veți umbla să faceți nici o afacere, rămâind și acolo luptători pentru binele obștesc nu pentru al dumneavoastă, trudindu-vă să înscăunați, — cum spuneți dumneavoastă așa de frumos — dreptatea 'n țară, mai ușurînd din povara mare su care troznesc azi spetele bieteii țări, a bietului popor....

— Ce-o urmat, bănuți! — zice povestitorul către ceilalți doi.

— Ce?

— Pătru Ispas o fost ridicat în slavă de-un val de „să trăească“ cum nu și-or auzit, gândesc io, domnii deputați și ai dela legăul lor de când or deschis ochii pe lume.

— Și-or jurat?

— Cine?

— Candidatu cu ortacii lui.

— Da cine i-o mai văzut!... În învălmașeala care s'o iscat când l-or luat pe Ispas pe umeri, s'or făcut camfor, și când o ieșit lumea după ei, n'o mai dat decât de putoarea benzinei rămasă pe urma mașinilor.

— Și de-atunci....

— Dacă i-ai mai văzut d-ta, i-or văzut și Frecățeenii.

— Și noi?...

— Acultăm la brașoave și batem din pâlmi.

— În loc să împrumutăm dela Frecățeeni pe Pătru Ispas.

— Să știți că la adunare am să viu cu crucea și cu sf. scriptură.

— Ori de nu, împrumutăm dela Frecățeeni pe Pătru Ispas!... Nu de alta, da să știm odată și noi cu cine avem de-a face. Ne-au tras destul ibrișnu pe la nas toți neisprăviții, toți nesăturații!...

Inceput de primăvară. Mâțișorii, ghiociei își fac apariția pe străzile inundate de lume și de-un soare călduț.

— Ia, conașule, ia dela baba ghiociei frumoși, averea-i noroc în viață, că frumos te-a mai făcut maică-ta... — se milogește către un elev țănoș de liceu, o țișgancă bătrână, îndoită de șale, cu fața sbicită, dar cu ochii jucăuși.

— Cu cât dai legăturica?

— Numai trei lei, *conașule dragă*.

— Nu ți-e rușine? Trei lei pentru câteva fire!... Crezi că eu fur banii:

— Da cât dai, *conașule*?

— Trei la doi lei!

— Glumești *drăguțule*?

— Ba de loc.

Și elevul dă se plece.

— Da două la trei lei iai?

— Ba! — strigă elevul mândru, depărtându-se.

Baba după el:

— N'ai franci, *băiete!*...

— Ba oiu cere dela tine.

— No ia dacă ai!

— Așa nu.

Dar baba-l simțise.

— Uite, *mă țâcă*, nu trei, toate zece buchețelele la doi lei...

„Conașul“ devenit „țâcă“, roșu până'n sfârcul urechilor, se făcu a n'auzi, depănând repede din picioare.

— *Să-răăă-cù-fu* de el!... — silabisi pe urma lui, clătînând din cap, hoașca de viespe.

O asurzit *băiatu*... Dacă n'are gologani!...

20.

Cât de simpatice, fiindcă sunt inofensive, dar, în acelaș timp, și cât de caraghioase ne apar azi unele figuri — le-aș zice perimate — care-și mai plimbă încă printre noi zdrențele fuduliei de odinioară! Sunt mai ales figurile pline încă și azi de importanța pe care n'o aveau, dar le-o împrumuta slujba pe care o „umpleau“. Sunt ființele care, ori-de-câte-ori se uită în oglindă, văd încă în jurul prețiosului lor cap și mai prețioasa aureolă a prestigiului social de odinioară, de care nimenea nu mai ține însă samă. Ei, cu toate acestea, trăesc și azi convinși ferm de

valoarea lor, inegalată de cei care le uzurpă locul și funcția pe care o ocupară ieri-alaltăieri. De aci și vechile lor atitudini jupiteriene. Decât, atitudinea jupiteriană fără suportul Olimpului e ca atitudinea lui Ciubăr-Vodă din piesa lui Alecsandri. Sabie de lemn în teacă de tinichea nichelată.

Uitați-vă, de-o pildă, la cutare fost „fisolgăbirău“, de care, odată, tremura un ținut întreg! Cât de caraghios e azi în atitudinile lui de pașă de pe vremuri: mereu încruntat, cu dispreț suveran față de toți cei care nu-i vorbesc limba și nu-și mai indoaie șalele în ploconeli de șerbi.

Ca fisolgăbirău îl prindea; fudulia i se tălmăcea: „autoritate“. Azi, ca „fost“, aceiași fudulie se interpretează: „prostie“

Sau, priviți haiducul care-i decora capra birjei și antișambra biuroului. Pe-atunci, între pintenii gălăgioși și undrelele mustețelor, numai nasturi de alamă galbenă și brandeburguri de fir. Azi tot lustrul de odinioară se rezumă într'o pereche de cizme frumos văcsuite, iar vechea-i „autoritate“, în perechea de mustețe, tot atât de respectabile ca lungime dar mai puțin năclăite.

Și cum să nu-ți alunece pana în călimara satirei, când compari pe fostul „căpitan de poliție“ din urbea cutare, umflat de autoritate ca un corcodan la fluerăturile copiilor, cu vorba aspră, isonată de zdrăngănitul nedespărțitei săbii, — cu insul care azi își proptește autoritatea, prestigiul, demnitatea, notorietatea .. de odinioară într'un biet baston de trei „pișule“, cu vechea uniformă transformată în costum de turism, practicat pe distanța dintre două birturi, c'un pământuf în ceafa pălăriei verzi și'n locul zdrăngănitului de sabie temută, secondat de țacăneala unei potcoave desprinsă pe jumătate: țacăneală care are ceva asemănător cu sunetul produs de târirea peste pietri a unei cutioare de sardele, legată de coada unui câne amărît.

Figurile acestea, cot la cot cu atâtea altele, mi-au defilat într'o zi pe dinaintea ochilor sufletești.

Eram prin Strada Lungă din Brașovechiu. Înaintea mea, un bărbat ca de un metru și jumătate, între 55—60 de ani, cioplit ca din stejar, cu plepții și umerii hainei umflați de vată, pălărie tare, așezată solid pe capul cu cărare 'n ceafă și cu părul adus peste tâmple și retezat în dreptul cozii sprâncenelor, paralel cu muchea nasului încălecat de ochelari. Pasul milităresc și-l ritma

cu pendularea coatelor și c'un bastonaș, al cărui vârf îmbrăcat în capsulă de alamă puncta când vidul de dinaintea sa — par'c'ar fi ordonat unui individ nevăzut: *Drei Schritt vom Leib!* — când solul pe care-l măsurau cu pași egali o pereche de ghete cu gumilastic. În tocuri, cuiul susținător de pantaloni: urmașul trufașului pinten, strunător de armăsari, undiță pentru femei, ideal pentru pedestrii cleiului drumurilor desfundate de ploii fără socoteală.

O ținută cazonă care nu mai cadra cu surtucul și pălăria civilă. O ființă de fabrică fără contingente cu viața și oamenii de azi. Un acumulator de înfumurare patriciană, gata să explodeze la cel dintâiu contact cu democrația mai puțin periată, spălată și scrobită.

Cum mergea prin mijlocul trotuarului, controlându-și și, în acelaș timp, mângăindu-și cu coada ochiului sfârcurile mustețelor, ținute dimineața câte-o oră în căpăstru — gândindu-se, probabil, la vre-o cucerire din tinerețe sau, poate, la soldații țăncuri de stâncă în fața „Kompaniekommandant“-ului de plăcută aducere aminte — o Țigancă flenduroasă și jechoasă, înaintând cu capul întors spre un dănciuc rămas în urmă, se atinse de proprietarul mustețelor și amintirilor legate de frumusețea lor.

O congestie de sânge la cap, o scăpărare din amnarul pupilelor dilatate, un baston ridicat în slavă și-o gură deschisă larg să soarbă aier... aier mult... Dar nici bastonul n'a avut asupra cui cădea, nici gura asupra cui se descărca, căci Țigancă, mirosind primejdia, își luase din vreme picioarele'n spinare.

Cum mă uitam la acest subiect cu atribute pentru creionul profesorului Maximilian, avui impresia că am înaintea mea nu un fost Kompaniekommandant, ci un cocoș cu coada și aripile retezate, încremenit în încordarea supremă a unui cucurigu sau a unui sbor desnădăjduit. Dar nici tu trâmbița cucurigului, nici tu sbor... Din toate podoabele de altă dată: creasta-gotcă și pintenii țănoși ici, frezura burzuluiită din ceafă și cuiul din călcăie, colo...

Atât.

S. Tamba.

Răsfoind ziarele și revistele noastre

VIII.

— Cum e corect: *binecuvântă* sau *binecuvintează*, părinte? — mă întrebă într'o zi un prieten. Am avut azi o discuție cu un bucureștean; el susținea pe *binecuvintează*, eu pe *binecuvântă*.

În loc de răspuns, i-am pus și eu întrebările: *înseamnă* sau *însemnează*, *elimină* sau *eliminează*, *îndreaptă* sau *îndreptează*, *speră* sau *sperează*, *acceptă* sau *acceptează*?....

— Și una și alta.

— Atunci?

— Am înțeles.

— Ai înțeles fiind vorba de *aceste* verbe; dar ce zici de următoarele forme? (Și i-am înșirat câteva din cele de mai jos, pe care, mai târziu, le-am mai completat și pe care le înșir cu indicarea izvorului de unde-s culese).

„Tema pe care o *abordă* d. G. D. în „Pietate“ este una din marile și permanentele melodii umane“. (Perpessicius Cv.*) 16 Martie 1930 pg. 2 foil. col. 5.

Încep să mă *amuz* (Cr. 13 Iul. 1929 p. 2. c. 7). Ca să se *amuze*, gălățeanca își asmute dulăii (Cv. 10 Noemv. 1929. p. 1 c. 7).

„Proiect de lege prin care se *autoriză* o tranacție între... etc. (Cv. 1926 11 Dec. p. 4 c. 5). „O primitivitate care nu *autoriză* nici o speranță (Univ. 8 Dec. nr. 282 p. 1. c. 2 jos). „Agenții dv. de poliție trebuie să fi găsit anume lucruri care să vă *autorize* să întrebuințați“ etc. (N. Iorga. N. R. 1925 nr. 122 pg. 1 c. 4) „Declara de aci (de pe banca ministerială) că *autoriz* formal ținerea întrunirii pentru Dumineca viitoare“ O. Goga. (Cv. 29 Nov. 1926 pg. 4 c. 4).

D-l G-l Averescu „*avertiză* guvernul liberal să se retragă dela cârma țării“ (La banchetul dela Cluj. Cr. 21 Mart. 1928 p. 5 c. 7).

„Poem străbătut de un fior după care înzadar a gonit să-l mai *captive* anonimul poet“ (I. Călugăru. Cv. 1 Mai 1929 p. 2 c. 4).

„D-l N. I. a avut una din acele izbucniri sincere care-l *caracteriză* (Aurora 1924, 21 Iulie, p. 1 c. 4). „li *caracteriză* lapidar“. (Cr. 4 Oct. 1928 p. 2 c. 1 foil).

„Își *contemplă* reciproc palmele imaculate“ (Al. K. Cv. 19 Aug. 1929 pg. 1 c. 5). „Nimic nu mă oprea să *contemplu* . . . temperamentul de copil teribil al acestui om în toată firea“. (Cv. 22 Mart. 1930 foil. pg. 1 c. 4).

„Tinerii înțeleg să *contracte* obligațiile unei vieți, cinstit, negustorește“. I. Călugăru. Cv. 15 Iulie 1929 p. 1 c. 6).

*) Cv. = Cuvântul, Cr. = Curentul, N. R. = Neamul Românesc.

„Mussolini face să *conveargă* datele naționale, politice ale timpului său spre ea (realitatea vitală)“. (Cr. 23 Ian. 1929 foil. p. 1 c. 4 jos).

„Din scrisul d-lui... se *degajă* o savuroasă moralitate gazetă-rească“. (P. Ș. Cv. an II nr. 283 p. 1 c. 3). „Un ușor scepticism se *degajă* din această viață cu micimi etc“. (Cv. 23 Nov. 1930, foil. p. 2 c. 3. Perpessicius). „Același parfum tare se *degajă* din recenta lucrare (a d-lui Bacovia)“. Viața Literară dela 1 Nov. 1930 pg. 3. col. 2. „Atmosfera pe care o *degajă* maidanul politicianismului român în descompunere“ (Cr. 8 Sept. 1928 pg. 1 c. 3).

„Nimic nu *demonstră* mai bine această distincție ca rubrica faptelor diverse. (Cv. 6 Apr. 1930 p. 1. foil. c. 3. Perpessicius).

„Și l-au așteptat să-și *desclește* mâinile de pe căpătâiul înalt al patului“ etc. (T. Arghezi: Icoane de lemn pg. 190).

„Szabó Derzső“, pe noul său nume Gh. Mille sau cum îl *designă* istoriografii țării sale: Coriolan Mille“... (Cv. 20 Iulie 1930 p. 1 foil. c. 1).

„Iși *devoră* oaspeții“... (Cv. 23 Aug. 1930 pg. 1 c. 2).*)

„Nu *dezesper* de izbândă“... Cv. 23 Aug. 1926 p. 1 foil. c. 4. l. Dragu).

„Pentru marea majoritate a parlamentarilor de azi — oameni noi în viața publică — apariția aceasta (a d-lui M. Cantacuzino) *echivălă* cu un debut“. (Cv. 23 Iulie 1927 p. 1 c. 7)

„Sufletul se *etălă*“ (V. Rom.**)

„Guvernul să comunice cu factorul constituțional și să *evidenție* că de-atunci numai asupra guvernului și Regenței solidarizată cu el apasă răspunderea a orice s'ar întâmpla. (Cv. 22 Febr. 1930 p. 1 c. 5 sus).

„Biurocratizarea serviciilor tehnice, a făcut ca inginerii să *ignore* ce se petrece în propria lor circumscripție“. (Cr. 23 Ian. 1929 p. 1 c. 2. Cezar Petrescu). „*Ignoră* faptul existenței unui guvern ale cărui acte merită să fie cercetate“. (Cv. an II nr. 100 pg. 1 c. 2).

„Sălbătăcia e trebuincioasă la fiecare patru sau cinci sute de ani, ca să *improspăte*“. (Cv. 20 Dec. 1928 p. 2 c. 7).

„Patria n'o slăvim numai pentru trecutul pe care-l *incorporă*, ci mai vârtos pentru viitorul pe care-l prepară“. (Cv. 28 Aprilie 1930, pg. 3 c. 4 V. Goldiș).

„Dar am vrea să știm cum de nu se *indignă* mai mult Epoca decât de noi și de guvernul Maniu“ etc. (Cv. 3 August 1929 p. 4 c. 4)***)

„O formulă care *intrigă* și neliniștește (Cv. 20 Decembrie 1929 p. 1 c. 5). „Plecarea d-lui Vaida capătă un caracter diplomatic, care *intrigă* lumea guvernamentală“. (Cv. 17 Nov. 1929 p. 4 c. 7).

„Personalități în care se *intrupă* sufletul mulțimii. (Țara Noastră. 1909 nr. 6 p. 1 c. 1).

*) In Cv. 1 Maiu 1930 pg. 1 c. 3. *devorează* măruntaiele.

***) V. R. = Vieața Românească.

****) Și cu 6 șire mai jos: „vor s'o *invieze*“. De ce nu: *invie*, dacă preferă pe *indignă* lui *indignează*?

„Partidul liberal se sacrifică și *inventă* el însuși un mic complot“. (Cv. 30 Martie 1929 p. 1 c. 7). „Povestea pe care o *inventă* ca să-și susțină ascendența imperială, e o melodramă pe care n'o gustăm“. (Cv. 5 Martie 1930 p. 1 c. 7 C. Haiot).

„Calomnia . . . că *prăd* Statul pentru „promanedele“ mele“. (Cv. 29 Aprilie 1930 p. 4 c. 3 N. Iorga).

Inginerul acesta miraculos anulează tragedia prin chiar luciditatea cu care *prezidă* la desăvârșirea sa tragică“. (Cv. 9 Nov. 1930 p. 2 c. 1 foil.). „Există o unitate de concepție a autorului, care *prezidă* toate ipostazele lui epice“. (Cv. 27 Aprilie 1930 p. 2 foil. c. 2). „Premisele ce *prezidă* narațiunea d-lui C. K.“ (Cv. 23 Febr. 1930 p. 2 foil. col. 3).

„*Procède* la organizarea dictaturii“. (Cv. 6 August 1929 p. 1 c. 1, Nae Ionescu“.

Samavolnic e oricine *protěstă* contra samavolniciei prin pumni și prin palme... (N. R. 1924 nr. 285 p. 1. N. Iorga). „Ungurii *protěstă*“. (Tot d-l N. Iorga, Rev. Ist. 1927 nr. 4-6 p. 161).

„T. Maiorescu . . . caută să *reform*e învățământul public“ (M. Dragomirescu și G. Adamescu : Manual de l. rom. pt. cl. VII. Socec 1919, pg. 281).

„Mitropolitul cu patru diaconi *tămâie* biserica“. T. Arghezi : Icoane de lemn. In „24 Decembrie“.

„Nobila sete de putere ce *tortură* (ambițiile democratice), ținându-le treze în serviciul Patriei“. (Cv. 24 Nov. 1930 pg. 1 c. 1, Titu Devechi). „De ce *tortură* pe cetitori (acest poet)“? Calendarul Minervei pe 1902, pg. 96. „Cu ghiarele, cu colții, răscolesc masa amorfă, *tortură* bietele mădulare insensibile“ etc. (Cv, 1 Mai 1930 pg. 1, col 3).

Prietenul meu, în cazurile acestea, se declară hotărît pentru formele terminate în — *ez*; deci pentru: abordează, captivează, contractează, degajază, inventează, ignorează, încorporează etc.

— Dar bine, de ce condamni întrebuițarea formelor scurtate de mai sus? — îl întreb eu

— Sunt neobicinuite.

— Neobicinuite pentru urechea noastră nefamiliarizată cu formele franceze. . . .

— Doar n'o să ne tragem acum tot dicționarul pe calapodul dicționarului francez!?

— Noi, ardelenii, n'o să-l tragem, desigur, dar ni-l cam trag bucureștenii.

— Ei și?

— Ei și scrisul lor se răspândește neasemănat mai mult decât al ardelenilor. Vor prinde, deci, și aceste forme. Le mai favorizează și scurțimea. Știi că limba tinde spre forme tot mai scurte.

Nu e de disconsiderat apoi nici farmecul nouității, care încă cucerește...

De altfel, tendința de a le încetățeni nu e nouă.

— Se poate?

— Multe din ele le găsim încă la scriitorii veacului trecut: la Eliade Rădulescu, la Ghica, la C. Negruzzi. Iată câteva exemple:

„...Vor să legitime toate păcatele inovației trecute...;

Vor să sancțione bătărănimii“ etc.¹⁾

„Aquestia... dialectele le *toleră* și se servesc de dănele.“²⁾

„Sarsailismul care *infectă* (prez.) și limbă și inimă și minte.“³⁾

„Vorbe ca slavă, cinste, slobozenie, milă etc. ne *degradă*“⁴⁾

„Luând credință despre imparțialitatea ce vă *caracteriză*, cutez a vă adresa câteva observațiuni.“⁵⁾

„Când o limbă își *dispreț*ă geniul său propriu, atunci *degeneră* și cade în obscuritate“⁶⁾

„Încep cu o chestiune mare... care *primă* totul... Încep a vorbi despre Muncă“⁷⁾

„Părinții *intrigă* pance le procură (copiilor) o slujbă“⁸⁾

„Rare-ori, omul *studie* pentru singura plăcere de a cunoaște; elu totudeuna voiesce, ca travaliurile, recautările sale, s'aibă unu fielu de utilitate“⁹⁾

„Este una lege naturală, că ființele superioare își *asimile*ă, mistuescu pe ființele inferioare“¹⁾

„Să alegem un principe țierei, care să ne scieă guberna elu pre noi, eară nu se'lu *guberne* alții pre elu“ („Transilvania“ 1869 pg. 51, col. 2.)

„Asiediară (=așezară) unu consiliu de statu.... pentruca acela se *administre* țieara“ (Ibid. pg. 122 c. 2).

„Mai ântâiu să se *instale* în principatu (Ibid. pg. 133, c. 2).

D-l S. Pușcariu amintește în Prefața Dicț. I. rom. al Acad. Rom. și pe C. Negruzzi, odată cu *abordează* (I. p. 273) și altădată cu: *aboardă* (I. 342).

¹⁾ I. *Heliade Rădulescu*: Bibl. portativă. Literatura. Critica. Vol. I. Buc. 1860, pg. 262.

²⁾ Ibid. pg. 263.

³⁾ Ibid. pg. 276, jos.

⁴⁾ Id. Prefața la vocabular.

⁵⁾ *Boierescu*, în Foaia pt. minte etc. nr. 6 din 1855, p. 1, col. 1.

⁶⁾ Ibid. col. 2.

⁷⁾ I. *Ghica*: Conv. economice, capitolul despre Muncă, cap. I.

⁸⁾ Ibid.

⁹⁾, ¹⁾ I. C. *Lerescu*: „Manualu teoretico-practicu de economia politică“. Înainte cuvântare. (Buc. 1868).

Ba aflăm câte-o formă de acestea scurtate chiar la Coșbuc. În Eneida 27 întrebuițează *acapăr* în loc de *acaparez* (Vezi Dicț. Acad. Rom.). O întrebuițează, probabil, din nevoia versificării.

Nu tot așa Creangă. Acesta întrebuițează forma *ură* pentru *urează*, fiindcă așa o întrebuițează țăranul din Moldova.

„Văru-meu I. Mogorogea să punea de pricină că el nu *ură*. — *Ură* tu, măi Chiriece! — zic eu lui Goian“¹⁾

Tendința aceasta o întâlnim și la alte vorbe, d. e. la cele terminate la prez. ind. în — *esc*, — *ești*, — *ește*.

Câteva exemple: „Printre atâtea întreprinderi economice se *prăbușă* și una culturală. (Cv. 10-IX, 1930, p. 1, c. 7).

„România *sprijină* orice inițiativă menită să consolideze pacea“ (Cv. 3-IX 1930 p. 4. c. 2). „Cititorule, *sprijine* cu vorba și ajută cu fapta, ca să putem ajunge și noi acolo unde trebuia să fim“ etc. (Cv. 26-VIII, 1927, p. 2, c. 2, Dr. V. Gomoiu).

O găsim și la Eminescu. „Precum Atlas, în vechime, *sprijinea* cerul pe umeri, Așa el *sprijine* lumea și vecia, într'un număr. (Sat. I).

Forma *pate* pentru *pățeste* a trecut din graiul poporului și la Eliade.²⁾

„Funcționarul... *tabără* pe geamantanele bieților muritori de rând ca mine și ca d-ta“ (Cv. 17-XII p. 1, c. 7, jos).

Dar avem și exemple contrare:

„Dn prof. I. M. Moldovanu *oferesce* unu ecsemplariu din... etc.“³⁾

Verbul unipersonal *a trebui*, care la prez. ind. luase forma: *trebuie*, de-o vreme 'ncoace se întrebuițează tot mai des în forma veche: *trebuiește*.

„Taie numai atât cât *trebuiește*“ (T. Argezi: „Poarta neagră“ pg. 106)

„Ne *trebuiește* selecționare severă“ (P. Șeicaru, Cr. 5 Ian. 1931 p. 1 c. 5) etc.

Ca pe vremea lui *Miron Costin*, care încă spune în „Prea-doslavia“ dela „Letop. Țerei Moldovei“: Și la acest fel de scri-soare, gând slobod și fără valuri *trebuiește*“. Motivul pentru care se abandonează forma mai scurtă *trebuie*, generală și în limba pop., nu-l vedem.

— După cum văd, nu săvârșim deci nici o crimă, — reia vorba amicul — dacă după analogia formelor citate mai sus, vom mai

¹⁾ I. Creangă: Amintiri din copilărie. Bibl. p. toți nr. 32-33 pg. 43.

²⁾ O. c. pg. 150. „*Pate* rușine“.

³⁾ „Transilvania“ 1870, p. 37, c. 1, jos.

cionta și noi din coada celor similare: dacă vom zice și scrie așa dar:

exâmină, în loc de *examinează*
promovă „ „ „ *promovează*
instălă „ „ „ *instalează*
funcționă „ „ „ *funcționează*
deplăsă „ „ „ *deplasează*
altêrnă „ „ „ *alternează*
expulză „ „ „ *expulzează* ș. a. m. d.

— Dacă atâția inși spun *se însenină*, și nu *se înseninează*, *înseară* și nu *înserează*, de ce n'am putea spune și: *se innoră*, în loc de *se innorează*? Sau, după analogia lui *reflectă* (reflectează), *autoriză*, *avertiză* etc. de ce n'am putea zice, cu acelaș drept: *afectă*, *preconiză*, *centraliză*, *capitaliză*, *repartiză*, *solidariză* (cu accentul pe penultima) etc. etc.

Tu care formă o întrebuițezi la prez. ind. la verbele: a conserva, a exercita, a risca, a ordona etc.?

— Conserv, exercit, risc, ordon...

— De ce nu: conservez, exercitez, rischez, ordonez?...

— ?!

— Ei vezi!

— Va să zică, ne dăm plainici.

— Ba nu.

— Dar ce să facem?

— Să luptăm pe pozițiile noastre.

— Până când?

— Până când se va hotări lupta: care pe care... Altă soluție nu e. Mai dârz să ducem însă lupta împotriva formelor care pot avea două înțelesuri. Să nu ne mai înmulțim omonimele, c'avem, din păcate, destule, prea destule.

— De pildă....

— De pildă, să păstrăm pe *contractez*, *intrighează*, *tămâiază*, *torturează*, *infectează* etc. fiindcă *contract*, *intrigă*, *tămâie*, *tortură* le întrebuițăm ca substantive, iar pe *infectă* ca adjectiv.

Iar pentru a deosebi prezintele de perf. simplu e neapărat necesar — mai ales azi, când cerem dela minoritari să învețe românește — ca să întrebuițăm accentul la formele care, fără în-

trebuințarea lui, te-ar putea lăsa nedumerit asupra timpului de care e vorba.

(Ex. *contemplă* și *contemplă*, *spëră* și *speră*, *abórdă* și *abordă*, *transpórtă* și *transportă*, etc. forma a doua cu accentul pe silaba ultimă).

E mai greu când e vorba de verbe care pe ambele vocale au deja câte un semn (d. p. *îngâmfă*. „M. D. se îngâmfă ca un păun“. Cv. 13 Ian. 1929, p. 2 c. 4). În cazuri de acestea, ne mai putând aplica accentul, trebuie să ne orientăm din context dacă e vorba de prezinte sau de perf. simplu. Iar în caz că acesta nu ne-ar lămuri, ar trebui să spunem la prezinte: *se îngâmfează* sau, fiindcă în materie de limbă nu se pot impune forme, s'ar putea culege cu alt caracter de literă vocala accentuată.

E curios apoi, că mulți din cei care au atâta aversiune față de term. — *ez.* și tind spre formele scurtate de mai sus, la anumite verbe fac tocmai de-a 'ndoasele: în loc să întrebuițeze forma scurtă, cea curentă, o înădesc, fără nici un motiv.

Câteva exemple. „Au pornit să *împlânțeze* ei drapelul în balconul localului municipal“. (Cv. 16 Iunie 1930, pg. 1 c. 4. Al. Kirițescu).

„Doi regi vor să se *extermineze*“ (rev. Limba Română 1 Ian. nr. 5, 1930, pg. 175 c. 2, Th. D. Speranția).

„Guvernul este hotărît să *reprimeze* orice încercări ce s'ar face împotriva constituției“. (Cv. 15 Martie 1930, p. 4, c. 7).

„Una este să *semnalizezi* cotidian guvernului... și alta să-ți justifice dreptul la existență“ (Cv. 22 Febr. 1930, pg. 1, c. 5, N. Davidescu). „Nu sunt *semnalizate* de autorități“. (Idea Eur. 1 Oct. 1927 p. 2, c. 2).

„Să nu *întârziez*“ (Cr. 23 Apr. 1928, p. 1, c. 1. Dem. Theodorescu). „Centrala *întârziază* cu introducerea curentului și luminei electrice“. (Cr. 21 Ian. 1939, p. 5, c. 3). „Nu trebuie să *întârziezi* de loc“. (Cv. 13 Apr. 1230, p. 2, c. 7).

„A *pactizat* cu dușmanii țării“. (Univ. 12 Iulie 1924 p. 1, c. 5). La fel I. I. C. Brătianu (Viitorul 8 Mai 1925, p. 3, c. 7).

„A *nobiliza* viața“ (Rev. gen. a inv. nr. 8, Sept. 1924, pg. 520).

„Să *regularizeze* situația circulației fiduciare“ (Cv. nr. 133, din 1925, p. 4, c. 6-7). (N. R. nr. 87 din 1925, p. 4, c. 6).*)

„Sunt adânc hotărît să nu *crufez* nici o sforțare pentru a împlini...“ etc. — vorbe puse în gura d-lui Titulescu. (Cv. 25 Sept. 1926, p. 4 c. 5).

*) T. Arghezi scrie în „Poarta neagră“ pg. 280: „Dupăce va fi *regulat* treburile orașului, va ieși la țară“. Și Românul așa a vorbit și așa vorbește, oricât ar voi să-i mai dea acestei forme îndrăgostiții celeilalte forme un surrogat de înțeles bucureștenesc.

„A sistematiza“ (Cv. 15 Iulie 1925, N. Crainic).

„Se insinuează“ (Univ. 12 Iulie 1924, p. 1 c. 5).

Să te mai miri apoi că și țărani au pornit-o pe urma domnilor? Petrea Ioan din Bercenii-Dobreni (Ilfov) povestește: „Pân nu *terminează* boeru la plug nu le dijmuește (porumbu) la nici unu.*)

Si această tendință e veche. Găsim, d. p., forme analoage încă la 1854.

„Seclele de când *esistezi* (tu pământ serac, călcat de atâtea ginte barbare). Gaz. Trans. nr. 51 din 1854, p. 1, c. 2).

Tot acolo, nr. 59 (24 Iulie 1854) pg. 1, c. 1, găsim forma: „*condemnează*“. „D-l vicepreș. *observează*, că în cazul când autenticarea protocoalelor s'ar amâna etc. („Transilvania“ 1869 pg. 33 col. 2). „Trimise pe M. V. la P. B. pentru ca să-i *ofereze* grația principelui“ (Trans. 1869 p. 52) „Să nu-i *persecuteze* (Ibid. pg. 98 c. 2 jos).

Ba găsim și la cronicari câte-o formă de acestea: „(Vezirul) au scris la Brâncoveanul Vodă ca să *împrumuteze* Poarta cu cinci sute de pungi de bani pentru cheltuiala oștii***) Va să zică, o formă curentă în limba pop. din Moldova, înainte cu 200 de ani.

Azi, în Ardeal, toate cele subliniate mai sus se întrebuițează numai în formele lor mai scurte: să se extermine, să reprime, să semnaleze, semnalate, întârziu, întârzii, întârzie, a pactat, a innobila, să reguleze, cruț, a sistemiza, se insinuă.

— Și sunt de preferat acestea? — mă întrebă prietenul.

— Firește.

— Chiar dacă obârșia franceză, de unde au fost luate unele, justifică formele mai lungi?

— Sunt cazuri când, oricât ai dori-o, nu poți strânge baierile cuvântului, cum ai strânge pe cele ale unei pungi, unde se poate însă — și dovada o avem în formele uzitate în Ardeal — de ce n'am face-o? Francezii, de-o pildă, zic: *pactiser*, de unde: a *pactiza*. Noi avem însă subst. *pact*. De ce n'am face dar din acesta cu suf. deriv.-ă: a *pacta*, cum am făcut și din alte substantive (experiment: a experimenta, beton: a betona, asfalt: a asfalta, blăstăm: a blăstăma, cină: a cina, fier: a înfiera etc.). Sau, franc. *systématiser* ne-a dat pe a *sistematiza*. Cum am făcut însă din *uniform*: a *uniformiza* de ce n'am face și din *sistem*: a *sistemiza*, nu „siste-

*) Candrea-Densușianu-Speranția: „Graiul Nostru“ vol. I. pg. 191.

**) I. Neculce: „Letop. Țerei Moldovii“. (pg. 67. Ed. școlară a Minist. din 1896).

matiza¹⁾ Și de ce *rezumez* (am cetit-o și aceasta) când pot spune: *rezum*, fără ca această formă mai scurtă să poată da naștere la vre-o confuzie, neavând nici un omonim?

— După cum văd, logica nu prea are ce căuta în domeniul acesta.

— Nu prea. Fiecare Român, care știe ținea condeiu în mână, are dreptul să lanseze forme și construcții, după priceperea și cunoștințele sale, după respectul ce-l are față de patrimoniul comun, care e limba națională. Unele dintre acestea mor încă la naștere sau în fașe, cum mor copiii monștri, pe care medicii îi păstrează apoi, ca pe niște curiozități și capricii ale naturii, în muzee, în spirit, — altele, mai norocoase, prind să ajungă în circulație și să se răspândească.

Cei crescuți în cultul formelor corecte, cei care țin seamă de legile și de firea limbii, se burzulesc și critică, înfierează, ori-de-câte-ori dau de câte-o formă sau construcție barbară. Câți se uită însă în gura lor în această epocă de „personalități“?

Ax. Banciu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Despre Patrie

de I. Arany

*De Patrie spusei odată
Și eu o vorbă cutezată,
Pe când și-atât n'a fost ușor.
Acum, sunt laș, nepăsător....
Acum, în plină libertate,
Când cei cari ieri vorbeau în șoapte
Își urlă gândurile'n cor
— Asemenea copiilor —
Și regelui, miniștrilor,
Le țipă babe din pridvor.*

In românește de Ax. Banciu

¹⁾ Bărnuțiu în scrisoarea publicată în acest nr. zice: *se sistemează*. (pg.142)

Dări de seamă

I. E. Toroușiu: *Heinrich Heine și heinismul în literatura românească*. București, „Bucovina“, 1930, pag. 252—8°.

În anul 1926, cu prilejul apariției monografiei d-lui N. Tcaciuc *Heinrich Heine in der rumänischen Literatur*. (Cernăuți, „Glasul Bucovinei“) mi-am făcut observațiile critice în *Daco-romania IV* pp. 1204—1208. — Apreciind meritul adunării unui prețios material am constatat, între altele, că la baza studiului d-lui N. Tcaciuc stă un articol al lui Ilarie Chendi, pe care-l urmează cu fidelitate, și că prelucrarea materialului a fost lăsată în grija altuia.

De curând s'a aflat un continuator în persoana d-lui I. E. Toroușiu care se străduiește să toarcă mai departe firul început de înaintași. În elegantul volum, tipărit în propria-i editură, d-l I. E. T. ne vorbește în 87 de pagini de tinerețea, studiile și atitudinile lui Heine, de frământările social-politice din întâia jumătate a secolului trecut, cu gândul de a da „o justă interpretare unei creațiuni născute ca produs al epocii autorului“. Dar tot d-l I. E. T. scrie mai departe: „Totuși opera nu trebuie identificată cu viața particulară a poetului, și mai ales opera lui Heine cu viața sa. Dimpotrivă, mai mult ca oriunde, aci se impune teoria estetică a judecării artistului după operă“. (pag. 68) — Sântem de perfect acord cu d-l I. E. T. — Trăgând însă concluziile logice ale acestor ultime afirmațiuni, și d-sa trebuie să fie de acord cu noi că partea I a lucrării d-sale, care se ocupă de variate probleme, dar prea puțin de considerații estetice asupra operei poetice a lui Heine, nu-și are locul în acest studiu. În loc să se mărginească să ne deie, succint, portretul literar al *poetului* Heine, așa cum răsare din creația sa lirică cu caracter universal și valoare eternă, d-l I. E. T. ține cu orice preț să turbure imaginea poetului prin evocarea nenorocitei fantome — care zadarnic își caută un loc de odihnă, în bronzul unei statui — a semitului „obraznic și disprețuitor al oricărei morale pă-mântești“. (pag. 77). O fi acesta adevărul istoric. Dar la ce bun aceste necurmăte scormoniri prin paginile istoriilor literaturii germane și scoaterea lor în relief într'un studiu menit să ne

familiarizeze cu ceea ce a fost sublim și nemuritor în sufletul unui poet?!¹⁾

Trecând la Heine în literatura română, autorul monografiei declară că se sprijinește pe studiul lui N. Tcaciuc, a cărui „listă... este arhibogată“. (D-lui I. E. T. îi plac, după cum vedem, superlativetele). Pe de altă parte însă „nu împărtășește punctul de vedere al lui N. T. în judecarea traducerilor românești“ fiindcă din laturea „*științei pure* chestiunea se prezintă altfel“ (pag. 89), fapt pe care însă d-sa nu vrea să-l recunoască când îl spune altcineva, îngăimând (la pp. 233—234) o lamentabilă apărare, în numele d-lui N. Tcaciuc, împotriva recenziei mele din Dacoromania: — „*Toată poezia noastră lirică este străbătută de suflul general omenesc — heinean*“ — exagerează iarăși d-l I. E. T. — „*și atunci sau toți poeții români lirici sunt heiniști, (!?) sau nici unul, (!?) fiindcă lirismul erotic nu este marfă de import, nici export. (!?) Natura, fiziologia și psihologia iubirii sunt jurnizoarele subiectelor și formelor de exprimare, și atunci o întrebare se pune: care altul din elementele specifice heinene a intrat în materialul poeziilor noastre?*“ — Lăsăm la aprecierea cititorilor să judece după cuviință, această *nouă teorie* de influență literară!...

Dar să vedem cum rezolvă d-l I. E. T. problema, practic, din — de d-sa des accentuatul — punct de vedere al științei literare pure. Inșirând pe diferiții tălmăcitori de versuri, dela p. 108 — p. 202, face, la unii, o sumară caracterizare a felului cum au înțeles să tălmăcească, după ce ne dă câteva note bio- și bibliografice. Apoi întocmește lista traducerilor, înregistrând atât titlul sau versul inițial al traducerii cât și pe cel al originalului. Sistemul întrebuițat este incomplet și lipsit de preciziunea ce trebuie să caracterizeze o lucrare de știință literară. Controlând câteva pagini din revistele indicate dedesuptul listelor de tălmăciri, am constatat că s'au strecurat greșeli regretabile, care ne impun să formulăm serioase rezerve față de materialul prezentat de către d-l I. E. T. — În orice caz o verificare minuțioasă și un control sever este, după cele constatate, o condiție indispen-

---

¹⁾ D-l prof. Dr. M. Friedwagner documentează, în darea de scamă (apărută în *Czernowitzer Allgemeine Zeitung* din 25 Dec. 1930 nr. 7739) că d-l I. E. T. nu l-a înțeles și nu l-a judecat, după merit, nici pe *Heine-poetul*, nici pe *Heine-omul*.

sabilă pentru specialistul sau istoricul literar care ar dori să utilizeze acest studiu. Precizăm : unele din traduceri dela sfârșitul listelor se găsesc în revistele indicate tocmai în anii dintâi, la paginile dela început și invers. De unde să ghicească aceasta cercetătorul care se va vedea astfel nevoit să frunzărească din nou prin volume întregi din periodicele vechi, atât de greu accesibile? — Apoi unele indicațiuni de pagini lipsesc cu totul. De ex. la p. 168 din studiul d-lui I. E. T. nu-i indicată pag. 29 din *Amicul familiei* a. XIII, la care pag. se află o traducere a lui C. Morariu. Titlul exact al acesteia este în revistă : „Stam adâncit (ca să fiu și mai exact: *aduncit*) în visuri“, iar nu „Stau cufundat“... cum înregistrează d-l I. E. T. Sânt bagateluri, se va zice. Iși au însă și aceste nimicuri aparente importanța lor într-o lucrare cu caracter științific. — La pag. 14 a aceleiași reviste din același an cercetătorul atent găsește traducerea „*Iubiam amândoi, dar nici unul*“, datorită lui *Iosif Popescu*, traducere nesemnaltă de I. E. T. Asta nu-i, la urma urmei, decât o simplă scăpare din vedere. Caracteristic pentru lipsa de scrupulozitate cu care înțelege să lucreze d-l I. E. T. e însă faptul că *d-sa ia drept o traducere din Heine o poezie tălmăcită de Iosif Popescu din J. Richepin!* — La pag. 191, unde d-sa înregistrează traduceri lui Iosif Popescu figurează și *Barca roză* și, ce-i mai nostim, aflăm și titlul modelului heinean : „*Mein Liebchen wir sassen beisammen*“, în care-i vorba, ce-i drept, de o barcă ușoara ce plutește cu iubiții, într-o noapte cu lună, pe marea nesfârșită. Ei sânt nemângâiați, că nu li-e dat să se poată opri la insula spiritelor, de unde pătrunde farmecul de cântec. Cu totul altfel se petrec însă lucrurile în *Barca roză* a lui Jean Richepin, clătinată și adusă în apele românești de Iosif Popescu :

„Imbarca-mă-voi, dacă voești,
Vesel marinar ce lasă malul,
Să caut un raiu cu visuri cerești,
Iar părul tău auriu va fi valul“.

Rochia-i „va pluti ca vântul serii“, răsul ei este „coral strălucind“, pielea ei albă : „lumină de lună“. Și-au luat apoi merinde și beuturi cu dâșii, încât vor reuși să îmbete întreg „echipajul“. Apoi vor pluti

„Sub cer nebun, în țări de povești,
În dulce rai cu flori de vise“....

Câtă deosebire între această călătorie, furtunată și resemnata plutire, lipsită de mângâiere, a perechei heineene! — Dar buclucașa barcă trandafirică nici nu e la pag. 29 din a XIII a rev. „Amicul familiei“ (singura pagină indicată, la acest an, de d-l I. E. T.) ci la pag. 45. — Așadar o greșală dublă. Ciocnind „barca roză“ a lui Richepin de barca — să-i zicem „lină“ — a lui Heine, d-l I. E. T. a produs o panică, care a cuprins, se vede, și paginile. Ca să nu se creadă cumva că asta-i singura greșală care, deși gravă, ar fi totuși, în acest caz, până la un punct scuzabilă, vom dovedi că lipsa de control a devenit a doua natură în metoda de lucru a d-lui I. E. T. — Precizăm: Copiind lista traducerilor lui T. V. Ștefaniu din studiul asupra lui Heine a d-lui N. Tcaciuc (pag. 29), d-l I. E. T. nu o verifică, și astfel intră și în studiul d-sale (cupretenții de știință) cele două erori grave în care căzuse d-l N. Tcaciuc. Dacă d-l Torouțiu ar fi colaționat traducerile cu originalele, nu ar mai fi afirmat și d-sa, papagalicește, că modelul heinean dela traducerea „lubită, a ta mână“ ar fi „Deine weissen Lilienfinger“, când în realitate este „*Lieb' Liebchen leg's Händchenaufs Herze mein*“; — tot astfel nu ar fi înregistrat „Când noaptea“ (nu noaptele) = „*Wand' ich in dem Wald des Abends*“, fiindcă originalul heinean este altul și anume „*Wenn ich auf dem Lager liege*“.

Faptul că d-l Torouțiu nu a utilizat totul, ce s'ar mai fi putut afla prin colecțiile revistelor, nu este, la urma urmei, o prea mare greșală, mai ales că singur mărturisește că este încă departe de a fi complet. Totuși colecțiile *Convorbirilor literare* trebuiau urmărite și în anii de după războiul mondial. Dacă o făcea, d-l I. E. T. mai afla încă vre-o 10 traduceri numai în această revistă, ne mai vorbind de celelalte. Dar dacă d-l N. Tcaciuc a pus punct la 1913, de ce nu s'ar opri acolo și d-l I. E. T., bineștiind ce anevoioasă este adunarea unui astfel de material atât de răsfirat prin periodicele vremii!?

Și mai semnificativ este apoi felul original cum înțelege d-l Torouțiu să-și alcătuiască volumul *Hermann Sudermann în literatura românească*. (Buc. Bucovina, 1930 pag. 96). Din cele aproape una sută pagini numai în opt se tratează subiectul indicat în titlu. Opt, nu optzeci. Restul constă din citații nesfârșite, traduse din istoricii și criticii literari germani, cuprinzând tot atâtea

lucruri ce nu au nimic comun cu Sudermann „în literatura românească”. Pe lângă lipsa unei serioase metode științifice orice critic obiectiv va semnala în această lucrare a d-lui I. E. T. și lipsa celui mai elementar simț pentru măsură, ca să nu zic lipsa de orice măsură de bun simț literar.

Ion Gherghel.

*

A. P. Bănuț: „*Tempi passati*”. Umor și satiră din Ardealul de ieri. Edit. Bucovina, București, 1931. Format 24 × 16 cm., 208 pg. 125 Lei.

Dacă cei cinci ani petrecuți de autor în calitate de „comedian” în slujba „Fondului de teatru român” — doi „într’o activitate foarte intensivă” și trei în una „mai puțin intensivă” — și-au avut amărăciunile și neajunsurile lor pentru *comedian*, ei și-au avut, în schimb, partea lor de merit pentru *scriitorul* Bănuț. Contactul direct — uneori de mai multe săptămâni în acelaș loc — din acești ani de „comedian” și „director artistic”, cu împrejurările, moravurile și oamenii din diferitele ținuturi românești de dincoace de Carpați, a fost resursa bogată care a furnizat autorului multe din figurile prinse în paginile volumului. În tot răul, deci, și-un bine.

Prin „*Tempi passati*”, firul întrerupt cu trei decenii în urmă — de-odată cu apariția ultimului volum al lui Sorcovă (V. Onițiu) — se reia nu numai de-un ager spirit de observație, ci și de-un condeiu capabil să fixeze în realizări artistice observațiile zilnice.

Nu vrem să spunem prin această constatare că umorul și spiritul satiric al Românului n’a mai îmbrăcat ici-colea formă literară, ci numai că de-atunci schița comico-satirică n’a mai avut, aici în Ardeal, un cultivator pasionat care să fi ieșit din linia mediocrității. Iată de ce apariția volumului d-lui Bănuț e bine-venită. Cu atât mai mult, cu cât umorul și satira sa, oricât ar voi să ne localizeze moravurile și personagiile schițelor sale numai în „Ardealul de ieri”, sunt încă, în multe privințe, foarte actuale. De atâtea din figurile volumului ne împiedecăm doar și azi. Și oricât ar vrea autorul să ne facă să credem că ele sunt de domeniul trecutului, realitatea îl desminte.

Faptul că „docintele ambulant emerit Ierofteiu Buhă” sau „fostul alumn al Seminarului Central din Peșta, Antoniu Papiriu de Kőváry” etc., cetesc azi „Universul” în loc de „Budapesti Hirlep”, n'a adus nici o schimbare, nici măcar în limbajul lor. Și azi, ca și ieri, *îmblă pe acțelerat, subștern suplici* ca să se poată *duce pe concediu*, se consultă *anticipatim* cu *factorii ponderoși* sau *eschiamă din profunzimi pectorale* văzând *populățiunea* trans- și ciscarpatină divizată, *sub respectul* religios, *dăunăcios* peste măsură *din perspectiva* național-culturală; *ma*, uneori, *se espectorează în propusăciuni condamnare* ș. a. m. d.

Și cine ar îndrăzni să afirme că nu mai dăinuește și azi dragostea creștinească dintre cei „Doi frați în Cristos”: reprezentanții celor două străni — cum li s'ar zice în zilele noastre — ai bisericii românești, reprezentanți cu graiul atât de diferit, deși ca mentalitate: *eiusdem farinae*; sau raporturile sociale din micile noastre centre provinciale, prinse în „Raportul lui Ierofteiu Buhă”; sau redusul grandilocvent „frachele Ladislau”, cel cu „ghiscursul ghe tătului cursiv... pot afirma cumcă classic” „stâlpul de granit al băncii”; sau babilonia fără cap și coadă din „Lămurirea despre vătămarile stricte și cauza bătăilor” îndurate de „ucenicii jucători de tiatru, membri ai societății Tinerimea Română și coriști”; sau cazurile à la Păpărea-Leucă, cu scrisorile pline de elogii ale celui dintâiu la adresa „Reverenței Sale” D-lui Stan Leucă, „protopop” și redus brusc la „Cucernicul preot” Leucă, când împrumutul solicitat i se refuză „iuristului analfabet curs I”, cum îl întitulează Leucă dupăce e despoiat de acesta de toate meritele și titlurile pe care i le acordase mai înainte, pe când trăgea încă nădejdea împrumutului?...

Și câți „părinți” cu fesul interesului personal în proțapul tuturor preocupărilor lor, nu ne reamintește *părintele Reteveiu* cu Ludovica lui? Dar, mai ales, pe câți slujitori ai altarului din zilele noastre, nădușiți prin alegeri, nu ni-i scoate în fața rampei, ținându-se cu ei de mână, *Popa Crastavele*, cel din timpul luptelor cu candidații guvernului unguresc de pe premuri? Și aceeași „Izbândă a Prăpășteșenilor” câți „inși providențiali” nu ia de guler, ridicându-i în văzul tuturor, inși „care se umflă ca broaștele'n tău”, cum îi caracterizează, într'o scrisoare particulară, Liță, corespondentul ziarului „Bătălia”, pe toți naționaliștii noștri, care

își simțiau sub picioare, încă în viață, socul gata de a le primi figura turnată în bronzul eternității, — pe acești reduși „fără o leacă de orizont politic, fără strop de spirit inventiv, fără să știe înciocăla o frază românească cinstită“, pe acești hibrizi care „gândesc ungurește și traduc prost românește“, pe acești venali care, în momentele ultime, în schimbul unei sfântueli bune din partea „trădătorului“ Turbea (citește: Burdea!), trec cu toți ai lor în tabăra adversă, deși până aci fuseseră protagoniștii partidului național și scriseseră despre „sfințenia cauzei naționale românești“!...

Și cine ar cuteza să afirme că au dispărut pentru totdeauna: Nenea Liță cu amintirile lui din vremea anilor de școală, un Coman Brâncă cu pedagogia „virgașului“ sau Viroana cu Tatăl nostru ei împletit cu ciondăneli și cu dăscălirea celor din jur?

Și cât de vii sunt țărani d-lui Bănuț: *Achim Filăru*, *Cârțan* și, în deosebi, *Mon*, luntrașul dela trecătoarea Oltului, „cu ochii lui melancolici mângăind oglinda 'ncreștită a apei, cu cămașa de cânepă dură împinsă'n afară de gâlcile, încă pietroase, ale mușchilor, la fiecare încordare a brațului“, cu gingiile golașe pe dinainte ca ale unui „copil de țăță“, cu cele trei măsele din fundul gurii, dintre care una, cea din stânga, „stă'n gură de pomană“, iar două, din falca dreaptă, care se'ncalecă încă bine, lăsate de D-zeu, bag seama, ca să poată ținea pipa cu ele!..

Și par'că-i auzi răspunsurile retezate scurt, reduse adeseori la câte-o singură vorbă, înflorite, ca și întrebările, de umorul firesc al Românului.

— Azi n'ai mai fi harnic să te lupți cu Franțogu, la Măilat?

— Noroc bun!... lunecă cioarecii de pe mine!

— Toate trec, nene Moane..... ai rămas și dumneata cu amintirea.

— Cu zil-bârne tâpar-caiț medăliile!*)

sau de ironia lui fină:

— Cum te văz.... vii dela vânat?

— De-acolo.

— Da porcu un' l-ai lăsat?

— În pădurea Turzunului.

---

*) Silberne Tapferkeitsmedaille.

— Că mai bine-i umblă'n umbra fagului, decât în frigare.

— Mai.

— Incai rătăcitu-i-ai v'un glonț supt chiele? etc. etc.

Schițele d-lui Bănuț vor duce în casele în care vor intra, pentru cei mai tineri: o atmosferă de înviorare, de nestăpânită bună dispoziție; iar pentru cei mai în vârstă — cunoscuți buni cu oamenii care trăesc, se invidiază, se urăsc, se batjocuresc și se agită în aceste pagini — un bun prilej de confruntare a împrejurărilor de azi cu „jurstările“ de ieri și de identificare a atâtor personaje, moravuri, mentalități, a ridicolului ce se desprinde la tot pasul din atitudinile, din faptele, din vorbăria goală, incoherentă, din ignoranța crasă, din pitorescul prostiei răsunătoare, a invidiei care îmbălmorează gurile, a dușmăniei fățișe sau acoperite, a limbajului acestor personaje, pline — în afară de țărani — până la revărsare de importanța eului lor, într'o societate de secături îngâmfate, laudăroase,... dintre care atâtea mișună încă și azi printre noi, cu aceeaș ignoranță, cu acelaș limbaj, cu aceeaș grandomanie. Au trebuit prinse însă în cercul de lumină a reflectorului d-lui Bănuț ca să ne izbească ochiul tot comicul sau tot ridicolul ce se desface din ființa, faptele, scrisul sau vorba lor.

Sunt câteva moravuri și câteva tipuri atât de bine prinse, încât, nu ne îndoim, vor trăi multă vreme, cum trăesc încă atâtea personaje din opera lui Caragiale.

B.

*

D. Munteanu-Râmnic: O broșură de 36 pg. (Lei 15) cuprinzând un „triloghiu despre I. Citirea elevilor în afară de școală, II. Societățile de lectură, III. Bibl. școlii secundare.

În prima parte a „triloghiului“ autorul, subliniind importanța deosebită a lecturii supravegiate a tineretului, prin care „putem influența indirect mai departe, în familii și mase, în popor“, apropiind în felul acesta școala de viață, ne indică și calea pe care trebuie să înaintăm ca să putem ajunge „să'nvățăm puiul să sboare până la bucuria de a-l vedea plutind la înălțimi, deasupra stâncilor, singur, în albastrul senin cu aripile 'ntinse coardă“.

În partea a doua, d-l prof. Munteanu Râmnic, după ce mărturisește că impulsul pentru întemeierea „Societății de lectură“ — la

gimnaziul din R. Sărat întâiu, apoi la cele din Brăila și Ploiești, — l-a primit dela „gimnaziul român din Brașov“, unde fusese elev și unde exista activă o „Societate de lectură“ a elevilor, în care aceștia, sub îngrijirea directorului sau a unui profesor „președinte“, se adunau în ore libere și citiau ori discutau, cântau și recitau ori făceau excursiuni“, — trece la evidențierea foloaselor și însemnătății societăților școlărești, în deosebi a societăților de lectură, și a puterii lor educative.

În „Soc. de lectură“ se înmulțesc cunoștințele, se cultivă gustul de cetit, dragostea și cultul frumosului, — „lectura ordonată, instructivă e și recreativă“ — simțul critic, se rafinează gustul, se armonizează pregătirea elevilor, aduce o apropiere între elevi și profesor. Lipsită de disciplina severă a clasei, de monotonia și uniformitatea care împiedică avântul și inițiativa, ea, prin discuții libere, aduce o înviorare a sufletelor, devine un stimulent al independenței în aprecierea lucrărilor altora, al spontaneității spiritului. Emulațiunea de aci dezvoltă aptitudini, relevă talente ascunse, iar cele cunoscute le îndreptează pe calea cea bună etc. etc.

Trecându-se la educațiunea fizică, se arată ce se face în țările apusene în această direcție, mai ales în Franța și Anglia, unde „plutitul, sportul, patinatul, înotatul fac parte din obiectele de școală“. „La Harow elevii plătesc 500 lei anual pentru basinul de înot. Deasemenea în Franța, liceul din Vanves are un basin pentru elevi, iar în așa numita Școala Monge, o jumătate de oră în fiecare zi e consacrată gimnasticii“.

„În Brașov, — ne mai spune autorul — elevii făceau preumblări, împreună chiar cu profesorii și familiile lor, iar în fiecare săptămână, când eram și eu elev acolo, o oră era consacrată așa numitului „grădinarit“, deoarece elevii, încărcăți cu unelte, sape, târnăcoape, greble, roabe ș. a. erau duși într'o grădină, proprietate a școlii, unde lucrau și se jucau“.*)

Unde e voieșie, sănătate, câștigă și inteligența, se înalță și sufletul. Se menționează foloasele excursiunilor pentru diferitele obiecte de învățământ, pentru educațiunea națională, pentru educațiunea estetică. Muzica și desenul, muzeele, literatura în ser-

---

*) De jucat se joacă și azi poate mai mult ca atunci; sapele și târnăcoapele le-au mâncat însă rugina. (N. Red.)

viciul educațiunii estetice. Arta pedagogului stă însă în a ști să îmbine jocul cu munca, recreațiunea cu învățătura.

Se dau apoi date și note interesante — fiindcă cuprind multe nume care și-au cucerit locuri de seamă în arena literelor române — despre diferitele *Societăți de lectură*, înființate de autor sau de alți membri ai corpului didactic, ca și despre diferite *publicații școlărești*.

În partea III a „triloghiului“ se vorbește, în 4 pg., de „Biblioteca școlii secundare“ pornită acum din nou, tot sub îngrijirea d-lui prof. Munteanu-Râmnic. Iată numerele apărute până acum:

No. 1. „*Spre Centrul Pământului*“, roman științific-educativ prelucrat după Jules Verne, de M. Râmnic.

No. 2. „*Trei convorbiri cu Napoleon al III*“ de V. Alecsandri.

No. 3. „*Ovidiu Șicană*“, farsă într'un act și 3 tablouri, prelucrată după franțuzește, de I. A. Basarabescu.

No. 4. „*Doamna Rosetti*“, trad. de M. Râmnic din „*Légendes Démocratiques du Nord*“ a lui Jules Michelet.

No. 5. „*Drapelul*“, trad. de Zah. Bărbulescu, după Jules Claretie.

No. 6. „*Inventatorii și întemeietorii de industrii*“, o prelucrare de M. Râmnic după „*Self-Help*“ a lui Smiles.

No. 7. „*Pentru Basarabia*“, O crestomație privitoare la Basarabia, apărută cu prilejul aniversării de 100 de ani dela răpirea acestei provincii românești (16 Maiu 1912).

No. 8. „*Fiul cel pierdut*“, dramă în 3 acte de N. Iorga.

Prețul broșurilor variază între 10 și 30 Lei.

„Triloghiul d-lui prof. Munteanu-Râmnic — Nr. 9 din „Bibl. șc. secundare“ — n'ar trebui să lipsească de pe masa nici unui profesor, iar celelalte broșuri, din bibliotecile de clasă și din mâna elevilor.

B.

*

Alexandru P. Hașdeu: „*Domnia Arnăutului*“, navelă istorică, cu o întroducere și note explicative de *Liviu Marian*. Chișinău 1930. O broșură de 31 pagini, fără indicarea prețului.

Reproducând navela istorică a lui Al. P. Hașdeu, publicată pentru întâiașidată de Bogdan Petriceicu Hașdeu în „*Columna*

lui Traian“, la 1871, fie că nuvela a fost scrisă direct în românește de Al. P. H., fie că a fost scrisă în rusește și apoi tradusă în rom. de fiul său B. P. H. — ceeace, considerându-i limbajul, e mai probabil, — d-l Liviu Marian, autorul și altor lucrări privitoare la Hașdeu, a săvârșit o faptă care-l îndreptățește la recunoștința tuturor celor care se interesează nu numai de nuvela istorică de după Sadoveanu ci și de începuturile ei, — mai ales când acestea se pot duce pe pământul Basarabiei și se pot lega de numele unui cărturar ca Al. P. Hașdeu, despre care se dovedește că, prin publicarea, încă la 1830, în rev. „Viestnic Europi“, a celor dintâi poezii populare românești de cuprins istoric, e și inițiatorul folkloristicii noastre.

B.

*

Damian Stănoiu: *Demonul lui Codin*, roman, Cartea Românească, 1930 p. 313 în 8.

Autorul își întitulează ultima lucrare *roman. Strada Lăpușeanu* a lui *Sadoveanu* s'ar putea numi tot așa de bine roman (nu cronică), după cum *Demonul lui Codin* n'ar suferi prea mult de i-am zice nuvelă sau biografie stilizată.

Așadar o biografie a unui oarecare Codin, feciorul lui Stancu Dragomir din comuna Cârligani, băiat comod, uneori direct leneș, nehotărît, autodidact, care scuipe filosofic printre dinți ori de câte ori își exprimă revolta, plictiseala, dorința nerealizabilă sau nepăsarea. Mamă-sa îi zicea *prost*, satul nu-l prea băgă în seamă, frații îl șicanau. Un tip creiat de scriitor, fără legături cu mediul în care a fost plasat, o creatură unică sau, în orice caz, un exemplar rar, rezultat nu al civilizației românești.

Romain Rolland ne-a dat un *Collas Breugnon* viu L-am întâlnit de atâtea ori, la sat sau la oraș, mucalît, vecinic vesel, fluierând a pagubă. Viața n'o ia în serios și nici nu se omoară cu rezolvarea infinitelor ei probleme. O secătură simpatică, cu mult omenesc în ea, fără acea solemnă rigiditate a inteligențelor pretențioase. E și el un filosof, așa cum sunt bătrânii țărani câte odată, dar nu se pierde în labirintul infinit al întrebărilor fără răspuns convenabil. *Romain Rolland* și-a înzestrat eroul cu acel sănătos umor, specific haimanalelor vesele, care rezultă ori de câte ori atitudinea noastră față de viață se traduce prin indife-

rentism, oricât de serioase ar fi diferitele etape ale existenței noastre. Viața, pentru Breugnon, nu e nici bună nici rea, ci o înlănțuire întâmplătoare de momente cari, de orice natură ar fi, trebuie trăite, de vreme ce ne-am născut. El râde, râde din toată inima și pentru orice. Reducându-și existența la stomac, și-l menajează când poate, rabdă când n'are încătrău. În sărăcie sau în îndestulare, același, senin până la comic.

Codin ar putea semăna cu Panait Istrati, dar nu-i destul de deștept pentru asta. Autodidact rural, mai răsărit decât primul intelectual al satului, ajunge celebru la douăzeci de ani, fără ca autorul să justifice cum? La șaptesprezece ani se smulge din mediul nepotrivit firii lui, începându-și haimanalâcul cu intenții de-un romantism școlăresc: vrea o călătorie în America. Pornește, dar America visurilor lui, — citite undeva într'o carte — se reduce la un drum până la Timișoara, unde pierde trenul, mănâncă un schnitzel vienez și se întoarce în țară, după o scurtă revoltă naționalistă rău plasată în gura unui vântură lume și hoinărește dintr'un oraș într'altul, mereu filosofând la suprafață. La șes dorește maiestatea munților, pentruca ajuns la Predeal, să-l apuce dorul de mare. Vânzător de ziare sau candidat de chelner, fecior la bucătărie sau grăjdar, ceva pe la un spital unde se face de răs în bucătăria instituției, într'o noapte, din anumite scrupule morale cari nu-i îngăduiau dragoste cu o reprezentantă a unei clase superioare obârșiei lui, pretutindeni Codin e sarbăd, lipsit de voință, oscilând între tentațiile a două păreri contradictorii, enervant prin felul lui de-a judeca.

Un singur lucru îl face bine, și-l face atât de des încât, dela un timp, devine molipsitor ca boala căscatului: feciorul lui Stancu Dragomir din Cârligani scui pă țigănește printre dinți, cu cu semnificația de: Ei, și! sau „Puțin îmi pasă!” sau „Du-te dracului!”

Pentru orientare, citez:

„Aici, Codin, amărit și revoltat, țârcăi printre dinți o lulea de scui pat...” (p. 14.)

S'a suit într'un nuc și de-acolo „scui pă printre dinți” (p. 75), iar în continuare: „Apoi se duse cu gândul la alt petec de pământ al tatălui său, preț de două pogoane, îl împărți și pe acesta în patru părți și iar scui pă printre dinți”. (p. 76.)

„Codin scuiă și fugi.“ (p. 94.)

La Turnu Severin, meditănd în apropierea rămășițelor podului lui Traian „scuiă plictisit printre dinți“. (p. 96.)

S'a dus apoi în oraș și privind Dunărea rămasă în vale „iarăși scuiă printre dinți“. (p. 96.)

Intră în grădina publică și privind statuia lui Traian „scuiă din nou printre dinți“ (p. 96), (asta în cinstea edililor!). Apucându-l somnul „stropși din nou printre dinți“. (p. 96.)

„Codin scuiă printre dinți și-și plimbă ochii....“ (p. 108.)

La Brăila „Codin țărăi printre dinți...“ (p. 119.)

Nedumerit că în grădina publică vede statuia lui Traian iar nu a lui Vladimirescu „scuiă scârbit printre dinți“. (p. 120.)

Incurcat în idei socialiste, dintr'o nemărginită compătimire a muncitorilor „Codin scuiă printre dinți“ (p. 127.)

Treerându-i prin minte să se facă C. F. R.-ist, „scuiă cu dispreț pentru...“ (p. 146.)

La un restaurant văzând pe tava unui chelner un cap de miel rânjit „scuiă cu toată gura“ (p. 149.)

Chiar când sătul de viață vrea s'o sfârșească aruncându-se în mare, mai înainte „țărăi“ plastic prin strungăreața dinților.

Exemple s'ar mai putea cita.

Dupăce Codin se aruncă în mare cu văditul scop de-a pune capăt unei vieți stupide, autorul îl părăsește, făcându-l să strige „ajutor!“ și scriitorul apelează la imaginația noastră: Codin nu s'a înecat, ci, ca în romanele senzaționale, din întreaga aventură, romanțioasă de altmintreli, nu s'a ales decât cu piciorul rupt sau scrintit.

După doi ani, feciorul lui Dragomir din Cârlișani e o celebritate literară. Academia Română i-a premiat volumul. Acum nu se mai numește Codin, ci Caius Argeșanu (par'c'ar fi un evreu cu numele romanizat!)

La douăzeci de ani celebru? În definitiv suntem liberi să creiem tipuri precoce, cu singura condiție ca întregul să-ți dea impresia verosimilității. Nu e cazul.

*

Damian Stănoiu a încercat un gen de maturitate literară. Intr'o limbă de-atâtea ori frumoasă, a izbutit să închege un singur personaj, pe acest Codin, vorbindu-ne numai despre el. Cele-

lalte sunt absente sau de-abia conturate. Numai mama-sa, cu simțul ei de țărancă practică, ar fi putut deveni un tip, dacă autorul ar fi insistat. Ai impresia că dela început, subiectul n'a fost în întregime cristalizat în sufletul scriitorului. Sfârșitul, mai ales, suferă de multe lipsuri, dintre cari *nenaturalul* improvizat și acesta, te îndreptățește să afirmi: Damian Stănoiu, debutant, a fost superior celui actual.

Desigur, o eclipsă momentană și nimic mai mult.

I. Colan.

*

Ion Mușlea: *Obiceiul Junilor brașoveni*. Studiu de folklor. (din „Lucrările Institutului de Geografie al Universității din Cluj“) Cluj, „Ardealul“ 1930 p. 74+3 pl.

După o bogată bibliografie asupra subiectului, începând cu 1839 — o notiță publicată în „Gazeta de Transilvania“ — și sfârșind cu 1929 — articolul D-lui Dr. C. Lacea: „Contribuție la istoria „Junilor“ brașoveni“, apărut în paginile acestei reviste, autorul întemeiat și pe propriile-i cercetări și amintiri — D-l Mușlea e Brașovean — descrie interesantul obicei al „Junilor“ din după masa zilei de Blagoveștenii, până în Dumineca următoare Paștilor, când „Junii“ adunați pentru ultima oară în Prund (piața Scheiului), aruncă buzduganul. De fapt, *obiceiul* Junilor e constituit din o serie întreagă de *obiceiuri*, augmentate de influența Muntenilor, Sașilor localnici și a bisericii, alterate de aceste influențe. Pentru că, la început, n'a putut fi vorba — spune D-l Mușlea — decât de-o asociație a tinerilor din Scheiu, așa cum aflăm și în alte părți asemenea asociații. Nucleul *acesta* a fost și nu poate fi vorba despre un rest de organizație militară, întrucât nu putem sesiza scopul acestei organizațiuni. O ceată de tineri întrunită pe temeiul obiceiului, s'a transformat cu timpul în societate.

„Juni“ cu semnificație primitivă însemna numai bărbați necăsătoriți, dela o anumită etate. Cu timpul s'a ajuns și la organizarea „junilor bătrâni“, împerechere de cuvinte cari se exclud.

Asupra scopului organizației „Junilor“ s'au dat diferite explicații. S'a vorbit despre o întovărășire pentru serbarea primăverii, Paștile fiind tocmai la începutul acestui anotimp. Unii au adus în discuție posibilitatea unui rest de organizare militară

îndreptată împotriva Sașilor din Brașov. Ambele explicări, deși convingător argumentate, sunt combătute de D-l Mușlea prin afirmația larg documentată a) „că obiceiul Junilor are la bază ceata feciorilor din Scheii de altădată și că orice încercare de a-l arăta ca un rest de organizație armată trebuie considerată ca fantezistă; b) că înfățișarea de astăzi a obiceiului se datorește condițiilor speciale în cari au trăit Românii din Schei, el prezentându-se ca rezultatul unui amestec de elemente eterogene. O tovarășie primitivă a feciorilor, pe care s'a grefat tripla influență a Muntenilor, a Sașilor și a Bisericii“. (p. 65)

Lucrarea D-lui Mușlea, desigur, va readuce în discuție chestiunea originii acestei organizații, a scopului pentru care a fost creiată. Deocamdată rămâne, această monografie, singura care îmbrățișează problema din toate punctele de vedere, tratând-o în mod științific.

La sfârșit câteva planșe frumoase și două melodii: hora Junilor și marșul lor.

I. Colan.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

**SPRIJINITORII
REVISTEI „ȚARA BĂRSEI“
Anul II.**

1. „Astra“ Brașov	subvenție
2. Fabrica de celuloză Zărnești, prin D-l Ing. Ioan Ionică	Lei 5000.—
3. Dr. Vintilă Ioan, medic	740.—
4. Const. Popp, director executiv, „Albina“, Sibiu	400.—
5. Ing. Ioan Ionică	280.—
6. Dr. Emil Colbasi, medic, ...	240.—
7. D. Peligrad, Străjești (Romanași) „	240.—
8. V. Stoicovici, ing. Anina	80.—
9. Al. Suru, dir. Abatorului Brașov „	80.—
10. I. Roșculeț, ing.	40.—
11. Gamber Lazar, col. î. r.	40.—

BIBLIOGRAFIE

Reviste.

Făt-Frumos. (Suceava) 1930 nr. 5. ne aduce: Un articol de d-l L. Morariu despre prăznuirea vârstei de patru veacuri a fostei mănăstiri de pe apa Humorului din Bucovina, și azi încă o comoră de arhitectură și pictură, ctitorie a logofătului Toader Bubuiog și a soției sale Nastasia.

D-l G. Bogdan-Duică reproduce după *Românul din 1868* (23-24 Iunie) un articol interesant de G. Sion, despre C. Negruzzi, cu aprecieri de reținut despre G. Asaki, *Ionică Tăutu* — (un coaboritor în linie dreaptă din vornicul Tăutu „mentorul și conducătorul partidului național ce se formase în Moldova“, ale cărui scrieri asupra istoriei naționale se pierdură de-odată cu el la Constantinopol, unde „pleacă cu misiune de a pleda drepturile țerei și a solicita expulsiunea fanarioșilor dela tron“ și unde „într-o noapte căzu asasinat de o mână misterioasă, poate pentru că marele vizir pusese numele său pe lista candidaților la domnie“) și despre *Alexandru Beldiman* care se bucura de o mare și frumoasă reputație. *În toate societățile nu se vorbea decât de frumoasele romanțuri ce traducea și nu se auzia decât citațiuni din frumoasele stihuri ce făcea.* — Răposatul *Negruzzi* (de fapt nu murise!) *îmi spunea adesea — adaogă Sion — că gusul de a scrie, de a face versuri i l-a inspirat lectura versurilor lui Beldiman.*

Urmează, în continuare, *Procesul Arboreoasei*, pagini inedite rămase dela Prefotul Constantin Morariu † 1927.

Facilita Sireteanu (Spița Mănăstio-reană) de Partenie Sireteanu. *O scrisoare* a lui Iraelie Porumbescu către G. B. Duică. Continuarea paginilor *Drumuri cirebire* și *Cronica* de d-l Leca Morariu încheie numărul acesta, în care mai semnează poezii d-l Virgil Tempeanu.

Analele Banatului anul III. No. 3, fasc. 6. Iulie-Sept. 1930.

Scrisul Nostru an. II. nr. 9-10. Sept.-Oct. 1930.

Convorbiri Literare pe Dec. 1930 și Ian. 1931.

Boabe de grâu. Arhiva Direcției educației poporului își precizează din ce în ce fizionomia. Ea nu e o revistă pentru popor, cum greșit s'a crezut, ci o adevărată arhivă a bogățiilor noastre culturale.

Numărul de pe Noemvrie ne aduce un articol de M. Sa Regina Maria, tradus din englezește de D-l Emanoil Bucuța. Articolul e intitulat „Stella Maris“.

„Stella Maris : Cea mai mică biserică din țară ; Un smerit altar ortodox pe care eu, protestanta, l-am clădit, pentru că Stella Maris îmi stă înainte ca un simbol al vieții mele.“...

Articolul e și o profesiune de credință din partea Reginei.

„Dumnezeu e pretutindeni, știu ; în cer, pe Mare și pe pământ, în soare și în ploate, în roua de dimineață și în stele care luminează noaptea ; Dumnezeu e în propria mea inimă, Dumnezeu e *cugetul meu*“.

„Pentru mine Dumnezeu e frumusețe și tocmai nesațiul nestăvilii după frumos, care sălășluște în miezul cel adevărat al ființei mele mă face să-l pricep și *mi-l* dă pe Dumnezeu“....

Al doilea articol, scris de D-l Eduard Morres, e închinat bisericii celei mai mari din România : Biserica Neagră din Brașov și formează o monografie precisă și întregă a acestei biserici. Cel care o citește cu surprindere observă toate bogățiile închise în Biserica Neagră, atât de rece și de posomorită la exterior.

Numărul 10 tot atât de bogat. „Boabe de grâu“ încheie primul an de apariție.

Poșta Redacției.

D-lui Nicu Roman în B. Prima o s'o citim la *toamnă*, iar nuvele în fragmente n'am putea publica decât dacă am apărea săptămânal, nu la câte două luni.

Erata.

În N-rul precedent al revistei (1 din 1931.) pg. 70, în versul prim din „Răvaș ardelenesc“ s'a strecurat o greșală supărătoare, culegându-se *Prin* în loc de *Puiu*.

Versul se va îndrepta deci astfel :
Puiu săhastru de cocor,

Sunt în restanță cu abonamentul pe doi ani :

Ateneul popular „Astra”, Brașovechiu.	Ioșif Ioan, dir. Băncii Cetatea, Rupea.
Banca Albina, Mediaș.	Munteanu Iacob, căpitan, Brașov.
Banciu Vladimir, inginer, București.	Munteanu Mih. prof. Conserv. de muzică, Brașov.
Bărbier Vasile, preot, Cotroceni.	Patriarhia, București.
Boca Ioșif Dr., avocat, Dej.	Puiu Gh., constructor, Brașov.
Ciofu Ștefan Dr. medic, Dumbrăveni.	Râmniceanu Ion, colonel, Brașov.
Ciurea Ioachim Dr. avocat, Brașov.	Sotir C. Dr. avocat, Cluj.
Cojocariu Aurel Dr. medic, Turcheș.	Stinghe Ioan, fost director de bancă, Brașov.
Crăciunel Ioan, șef de cabinet, București.	Tampa Ioan, căpitan, Brașov.
Deișoreanu R. notar, Bran.	Vasu Oct. Dr., avocat, Făgăraș.
Dobrescu Alex. Dr. medic, Brașov.	
Floașiu I., comerciant, Sibiu.	

In nr. viitor vom începe și publicarea abonațiilor care sunt în restanță cu abonamentul **pe un an**.

Revista nu se face pe datorie.

Cei care doresc să nu li se mai trimită, sunt rugați să ne avizeze, achitându-și, firește, restanțele.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

LISTA ABONAȚILOR

Și-au mai achitat abonamentul :

Până la 1 Maiu 1930

D. Marcea, insp. școlar, Brașov

A) Până la 1 Ianuarie 1931

Școala comercială sup. de fete, Brașov
Roșca Maria, soră de ocrotire, Săliște
Vlădăreanu I. funcționar C. F. R., Brașov

B) Până la 1 Maiu 1931

Bănuț P. Aurel Dr. avocat, București
Crișan Ascamiu, dir. lic. Moise Nicoară, Arad
Giurgiu Oct. prof., Brașov
Mih. Hodărnău, protopop Brașov
Hossu-Longin Francisc, avocat, Băsești
Olteanu Romulus Dr. avocat, Sf. Gheorghe
Popea Nicolae Dr. insp. șef al Muncii, Brașov
Pop E. Dr. asistent universitar, Cluj
Școala froebeliană, Sf. Treime, Brașov
Stănilă N. Dr., cons. la Curtea de Casație, București

C) Până la 1 Noemvrie 1931

Liceul G. Lazăr, Sibiu

Societatea de lectură „Al. Vlahuță“, Sibiu

D) Până la 1 Ianuarie 1932

Albina, Sibiu

Astra, Sânpetru

Bălan Nicolae Dr. arhiepiscop și mitropolit, Sibiu

Comșa Oct. Dr., Consilier Curtea de Apel, Brașov

Dad Aurel, agronom, Ighiu

Eremie Tiberiu, inginer, București

Gușu Andreiu, func. sup. Albina, Sibiu

Mailat Alex., funcț. Min. de Finanțe, București

Nistor Virgil, consilier arhiepiscopesc, Sibiu

Popescu Caius ing. subinsp. C. F. R. Brașov

Popescu Eugen, insp. al Muncii, Arad

Popp Const. dir. executiv, Albina, Sibiu

Suru Alex. dir. Abatorului, Brașov

Stoicovici Vincențiu, inginer, Anina

VASILE BEDIȚEANU

MAGAZIN DE AUTOMOBILE

„CHRYSLER“

EXPOZIȚIA, PIESE DE SCHIMB ȘI ACCESORII

BRAȘOV

STRADA PRINCIPELE CAROL No. 33. (sub palatul Prefecturii)

TELEFON: 5-47

„CARPAȚII“

*DEPOZIT DE BENZINA ȘI DERIVATE
ACCESORII ȘI PIESE DE SCHIMB*

BRAȘOV

STRADA GĂREI colț cu STRADA FĂNTĂNEI

TELEFON: 206

EFORIA ȘCOLILOR CENTRALE ORTODOXE-ROMÂNE BRAȘOV

BĂILE

EFORIEI ȘCOLARE BRAȘOV

IN CURSUL LUNEI MARTIE SE VOR DES-
CHIDE „BĂILE EFORIEI ȘCOLARE“

STR. PRUNDULUI 4

COMPLECT RENOVATE ȘI MODERNIZATE

BĂI DE ABUR

Brașov Cluj / BASINURI CU APĂ CALDĂ ȘI RECE; TOT
FELUL DE DUȘURI CALDE ȘI RECI

BĂI DE AIER USCAT

BĂI DE PUTINĂ

CU ACID CARBONIC, OXIGEN, SARE,
PUCIOASĂ, SARE IODATĂ, DE BASNA
ȘI TOT FELUL DE

BĂI MEDICINALE

CU EXTRACT DE BRAD, MUȘTAR, IERBURI,
FLORI ETC.

IDROTERAPIE

CU BĂI ȘI DUȘURI SPECIALE, ÎMPACHE-
TARE, MASAJE, COMPRESSE ETC.

BĂI ÎN AIER LIBER

IN TIMPUL VERII, CU BASIN DE ÎNOTAT
ȘI PLAJE PENTRU BĂI DE SOARE

☞ SALON DE FRIZERIE ȘI BUFET ☞

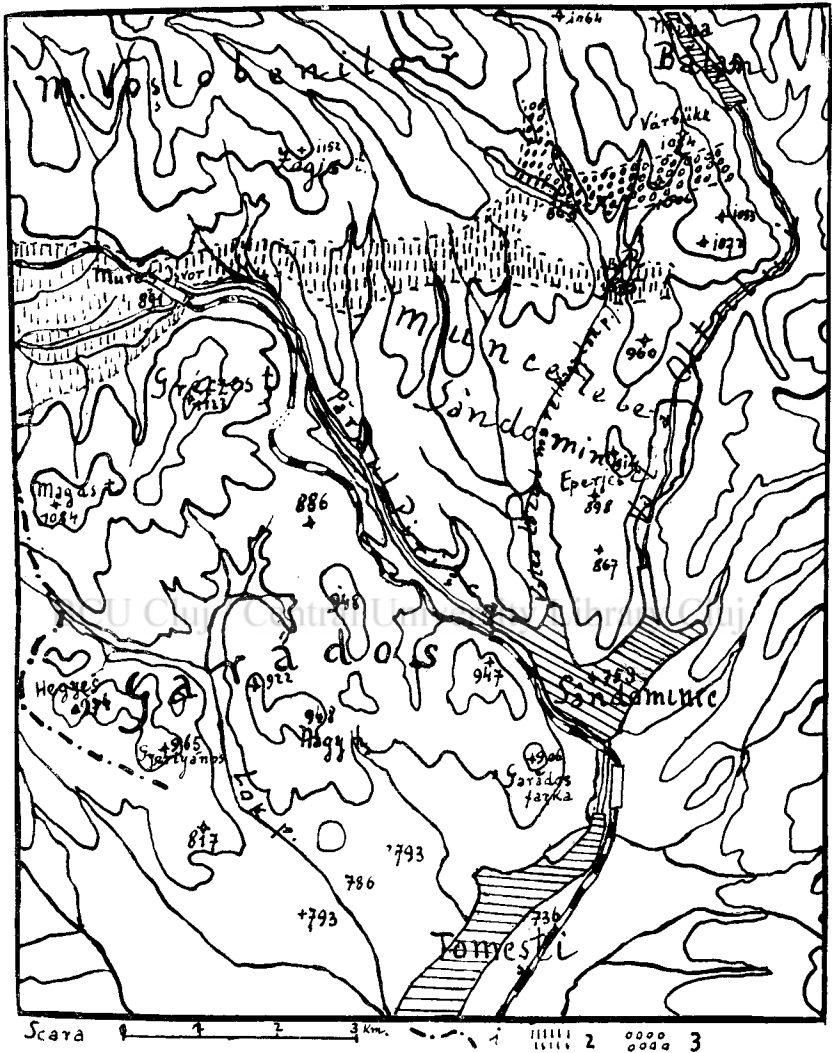

Fig. 1. MARGINEA NORDICĂ A BASINULUI CIUC.

1. Limita între formațiunile vulcanice ale Harghitei și cristalinel platformei Garădos.
2. Fâșia de roci vulcanice încrustate în cristalin și nivelate împreună între 900—950 m.
3. Pietrișuri fluviale mezozoice în cuprinsul ariei cristaline.

Fig. 2. Creasta *Curmătura*. Regiunea de izvoare a *Oltului*. În față, deoparte și alta a văii, platforma (fossilă) de 1300—1500 m.

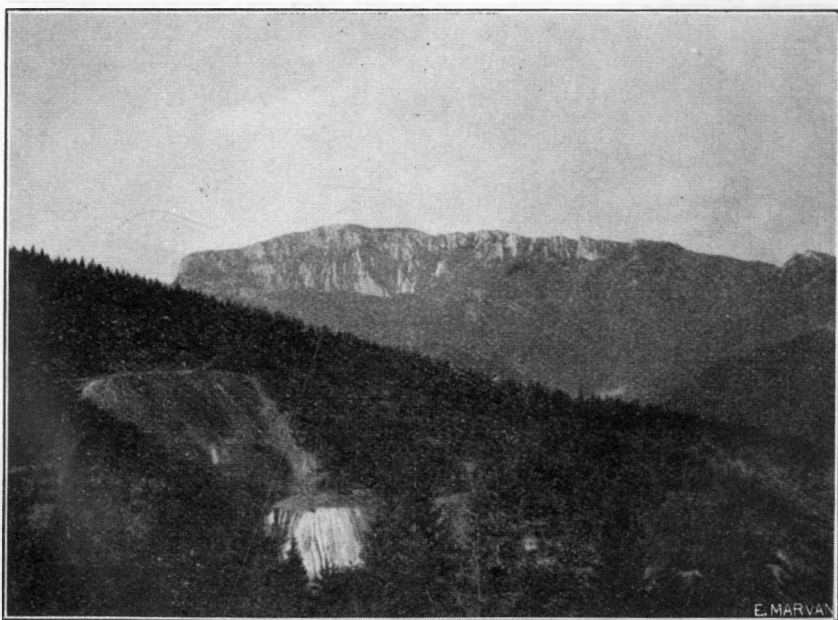

Fig. 3. Creasta *Curmătura*. Masivul Hăghinașul Mare (1786 m). În față o gură a minei de cupru dela *Bălan*.

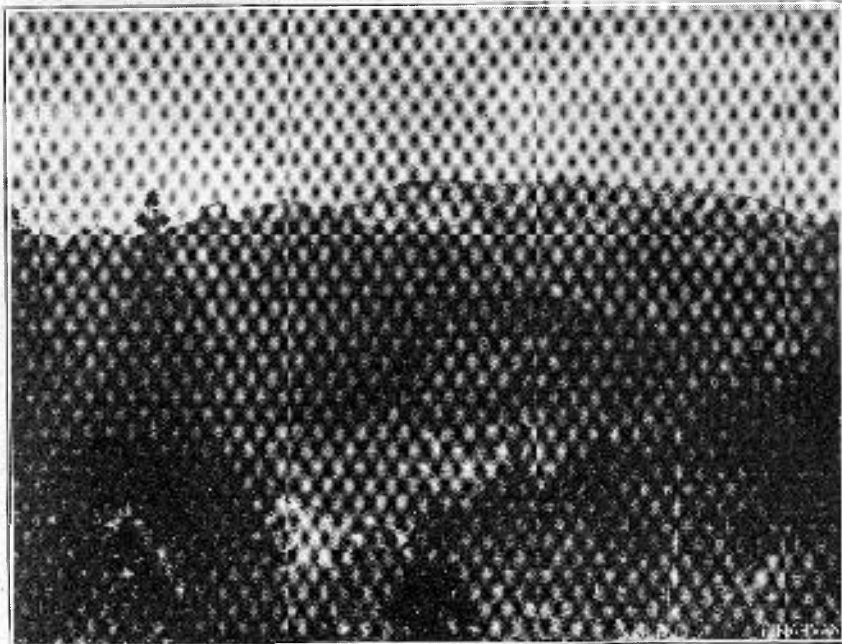

Fig. 4. Creasta *Curmătura*.

Fig. 5. Povârnișul sudestic al m. *Csik magasa*. Contactul între rocile eruptive (în față și în stânga) și formele vechi cristaline (dreapta).